

การวิเคราะห์บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น

สารนิพนธ์

ของ

นายกัณฑ์พงษ์ เขมฉัฉวัล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2546

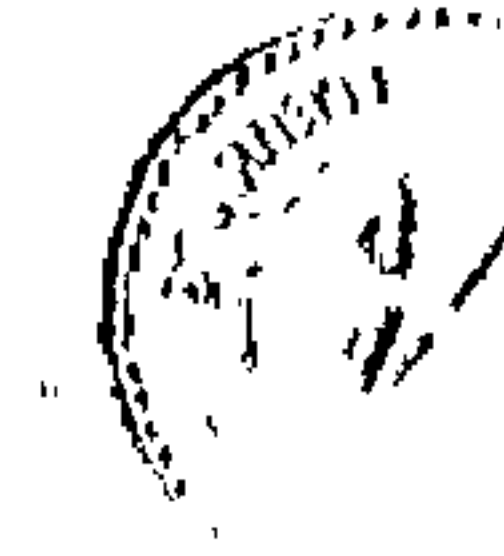
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

895.911

ก 389ก

จ.3

การวิเคราะห์บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น

บทคัดย่อ

ของ

นายกันตพงษ์ เขมฉัฉวัล

17 เม.ย. 2546

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2546

h. 156890 จ.3

กัณฑ์พงษ์ เขมฉัชวัล. (2546) การวิเคราะห์บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ สุนันทา โสรัจจ์

สารนิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น ในด้านเนื้อหาและแนวคิด โดยเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า

ด้านเนื้อหาจัดกลุ่มเนื้อหาได้ 7 กลุ่มคือ กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรักกล่าวถึง ความหมาย อารมณ์ความรู้สึกและคุณค่าของความรักโดยเน้นความรักในวัยหนุ่มสาวเป็นสำคัญ กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมคำสอนกล่าวถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับบุญกรรม กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติที่มีต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในโลกซึ่งยากที่มนุษย์จะสร้างขึ้นเองได้ กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยมของคนในสังคมปัจจุบัน การต่อสู้ดิ้นรนในการดำรงชีพและการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคม กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมิตรกล่าวถึง ความหมายและคุณค่าของมิตรภาพ กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญากล่าวถึง การรู้จักตนเอง การมองโลกในแง่ดี และการตั้งความหวังในการดำเนินชีวิต กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญสดุดี การสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์และการสดุดีพระคุณครู นอกจากนี้ยังมีบทร้อยกรองที่ไม่เฉพาะเจาะจงเนื้อหากลุ่มใดเพราะมุ่งเน้นการแสดงความสามารถในการประพันธ์กลบทต่าง ๆ ที่มีข้อบัญญัติซับซ้อน

ด้านแนวคิดในบทร้อยกรองพบว่ามี 4 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับความรักในวัยหนุ่มสาวที่มักไม่มั่นคงเพราะรักอย่างขาดสติ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล แนวคิดเกี่ยวกับสังคม วิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันที่ต้องต่อสู้แก่งแย่งและชิงดีชิงเด่นกัน ทางออกในแก้ปัญหา ก็คือการไม่ท้อแท้สิ้นหวัง รู้จักเลือกคบมิตรตลอดจนนำคำสั่งสอนของบิดามารดาและครูอาจารย์มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนาและปรัชญาชีวิต ทุกคนควรยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้แก่ การทำดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว กฎแห่งกรรม และทางสายกลางก็จะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ เน้นคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติที่มีต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในโลก

AN ANALYTICAL STUDY OF WANNAO YOODEN' S POEM : ROY — SAI

AN ABSTRACT

BY

MR. KANTAPONG KHEMACHATCHAWAN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
At Srinakharinwirot University
February 2003

Kantapong Khemachatchawan. (2003). **An Analytical study of Wannao Yooden's poem : Roy — Sai**. Master's Project, M.Ed. (Thai). Bangkok :Graduate School, Srinnakarinwirot University. Advisor : Assoc. Prof. Sunandha Soraj.

This study project, An analytical study of Wannao Yooden's poem : Roy — Sai, aims to study the content and concepts in poetical works. This paper is presented as a descriptive analysis. Findings are as follows:

In terms of contents, the poetry features 7 categories. One describes the definition of love, feeling towards love and value of love, focusing on teenage love. Ethical contents, Buddhist teachings and belief in rewards and punishment based on people's act. Natural value and benefits to humanities and other creature on earth. Social contents that outline wrong values of people in today's society, the elite's hope and efforts to fulfill it and public cooperation to tackle social and national problems. Definition and values of friendship. Philosophy, self-knowing, optimism and how to tackle problem and become successful. Praise and gratitude to the King and respect to teachers. And general contents since this portion aims to show the poet's flair and talents in complicated poetry.

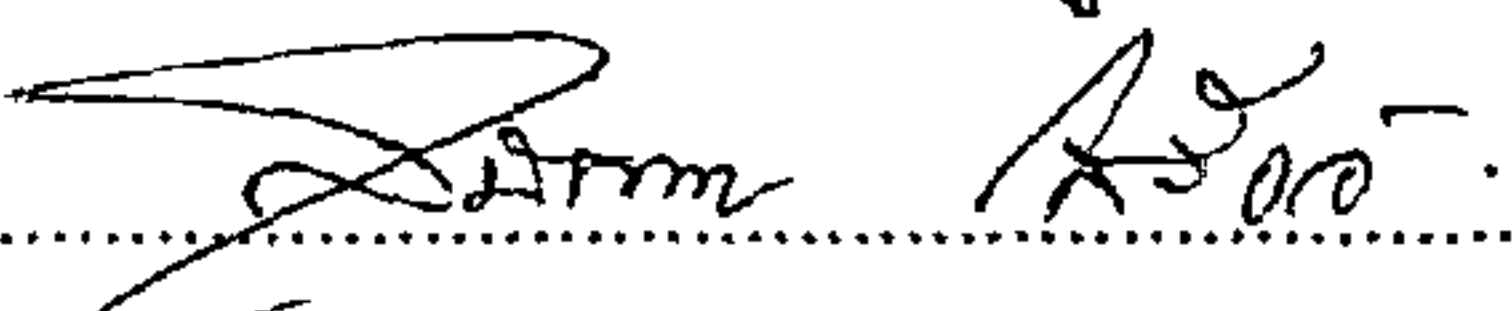
The study shows 4 concepts in the poetry. The first concerns teenage love, short lived since emotion comes before reason. That's why love should be reasonable since it's valuable. The second is the social concept. The poet describes people in today's society are competitive and overlook the values of good deed. To cope with that one should never be desperate, but know how to choose a friend and implement one parent's teaching and teacher's words to solve problems in real life. The next one is the religious philosophy and philosophy of life. The poet promotes good act and avoids bad act, take things easy and understand one own self. That'll lead one life in society peacefully and happily. And the last concept concerns the nature. The poet points out the values and benefits of nature to humanities and other creatures on earth.

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

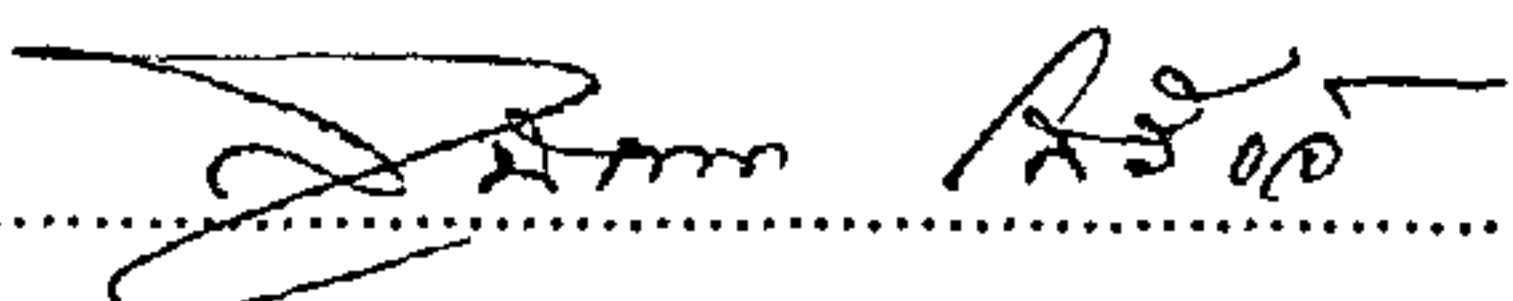
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

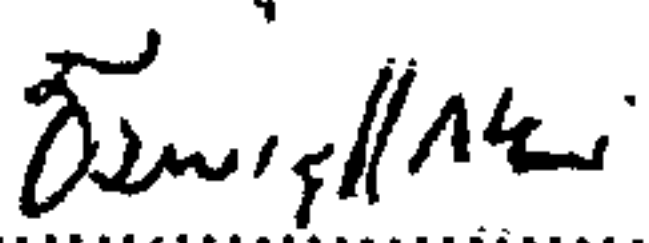

(รองศาสตราจารย์สุนันทา ไสร์จจ)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์สุนันทา ไสร์จจ)

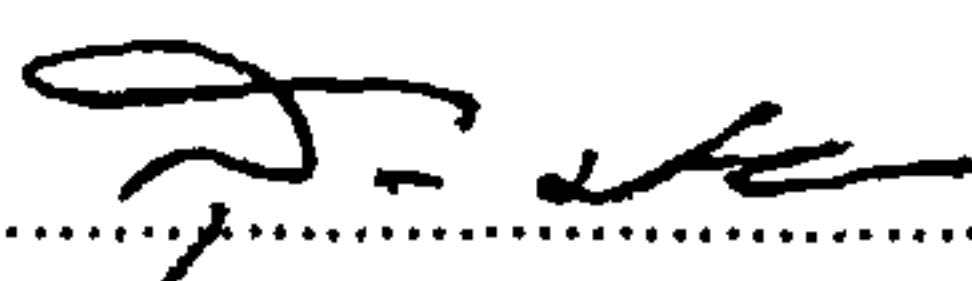
คณะกรรมการสอบ

 ประธาน
(รองศาสตราจารย์สุนันทา ไสร์จจ)

กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร สุขเกษม)

กรรมการ
(อาจารย์วินัย ภูระหงษ์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
(รองศาสตราจารย์สุภา ปานเจริญ)

วันที่ 28 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์สุนันทา ไสรัจจ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาสละเวลาในการตรวจ แก้ไข และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างสูง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อัมพร สุขเกษมและอาจารย์วินัย ภูระหงษ์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบและให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอโน้มรำลึกถึงพระคุณครูบาอาจารย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ช่วยประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ให้มีความเจริญก้าวหน้าในทางวิทยาการและความเป็นผู้มีคุณธรรม

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการภัทรา อเรศสกุล และผู้อำนวยการจิระศรี รังคสิริ ที่ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจต่อผู้วิจัยอย่างยิ่ง พร้อมทั้งอาจารย์โรงเรียนวัดดิสหงสารามทุกท่านที่ช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ขอบขอบคุณนิสิตปริญญาโททุกท่านที่ให้ความห่วงใยและเอื้ออาทรต่อกันด้วยดีตลอดมา และที่ผู้วิจัยจะลืมกล่าวเสียมิได้คือ คุณพ่อพยอม — คุณแม่วรรณ เสงฆ์ และครอบครัว “เสิงหู่” ทุกท่านที่ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอโน้มรำลึกและกราบขอบพระคุณมาด้วยความรักและเคารพยิ่ง

กันตพงษ์

เชมชัยวัล

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	2
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	3
2 เนื้อหาของบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย”.....	9
กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก.....	9
กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมคำสอน ความเชื่อ.....	14
กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ.....	24
กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม.....	27
กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมิตรสหาย.....	33
กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญา.....	37
กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญสดุดี.....	39
3 แนวคิดของบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย”.....	46
แนวคิดเกี่ยวกับความรัก.....	46
แนวคิดเกี่ยวกับสังคม.....	50
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนาและปรัชญาชีวิต.....	56
แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ.....	64
4 บทสรุป.....	67
บรรณานุกรม.....	69
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	72

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันการนำเสนอวรรณกรรมร้อยกรองมีการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบและเนื้อหา ตลอดจนศิลปะการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาความคิดมีความแตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ มีการนำเสนอภาพสะท้อนสังคมในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ดังคำกล่าวของรณวจน อินทรกำแหง (2521 : 171) ที่ว่า “...เนื้อหาสาระของบทร้อยกรองในปัจจุบันนี้ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกที่กดดัน ปัญหาที่ยุ่งเหยิง การเอารัดเอาเปรียบ ความไม่เป็นธรรมในสังคม...” นอกจากนี้ เจตนา นาควัชระ (2514 : 13) ได้กล่าวเกี่ยวกับร้อยกรองในปัจจุบันว่า “...เนื้อหาของร้อยกรองได้ให้แนวคิดทางปัญญามากกว่าความไพเราะ อาทิ แนวคิดเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ปรัชญาทางศาสนาและปรัชญาชีวิต ความรัก สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการแสดงอารมณ์ ความรู้สึก ความหวัง และความฝัน”

การเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาดังที่กล่าวมา ได้แสดงความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งร้อยกรองเกี่ยวกับภาพสะท้อนสังคมในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแรงผลักดันในการนำไปสู่สังคมที่ดีกว่าเดิม วันเนา ยูเด็น เป็นนักกลอนคนหนึ่งที่มีผลงานร้อยกรองออกมาอย่างสม่ำเสมอ และล่าสุดได้ผลิตงานร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” โดยแต่งเป็นกลบทครบทุกชนิดเท่าที่ปรากฏในกลบทศิริวิบุลยกิจดีและจารึกวัดพระเชตุพนฯ ส่วนเนื้อหาได้นำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวคิดของผู้แต่งในการมองสังคม

บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น นอกจากมีการรักษารูปแบบกลบทได้ถูกต้องตามแบบแผนแล้ว ยังมีความไพเราะและนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่าง

จำทน

(กลบทอุกโทโกฏวิลาศ)

ทรยศคดคิดแต่โอจจา
ส่วนสัตย์ชื่อถือธรรมโลกหยันเมิน
โลกวิปริตผิดไปไม่คงมั่น
ที่ทำได้ชื่อถือจริงจัง
เหลือฉงนสนเท่ห์ในเล่ห์เหลี่ยม
ชื่อกับเล่ห์เพทุบายหลายเหลี่ยมชัก
คนคิดชื่อถือธรรมถูกยำเหยียบ
ที่เลวทรามตามจนจนอุจจ

ทำไมฟ้าทุกวันจึงสรรเสริญ
คอยคิดลับยับเยินไปทุกครั้ง
ดูแผนผันเพี้ยนไปจากใจหวัง
คนกลับซังเขยให้เข้าใจนัก
ให้คนเจียมจำด้อยเหมือนน้อยศักดิ์
โลกเยื้องยักด้วยกลจึงจนใจ
คนเอาเปรียบกลับหนุนบุญคุ้มให้
คอยเย้ยหยันโยไฟในคนดี

ยุติธรรมกรรมต่ออยู่ที่ไหน
กับคนถ้อยคอยหนุนจุนจีวี

โลกจึงให้หลงปลื้มลิมศักดิ์ศรี
ให้คนมีศีลธรรมต้องจำทน

(วันเนา ยูเด็น. 2540 : 8)

จากตัวอย่างบทร้อยกรองดังกล่าว ผู้แต่งได้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเอารัดเอาเปรียบโดยใช้
เล่นให้เหลี่ยมกลโกงต่างๆ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ ประกอบกับได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้มี
อำนาจในสังคม โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องในสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้คนดีที่มีความยุติธรรมยึดความถูกต้อง
หมดโอกาสต่อสู้ และหมดกำลังใจในที่สุดแต่ต้องจำทนอยู่ในสังคมต่อไป ซึ่งผู้แต่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยว
กับความไม่เป็นธรรมในสังคมปัจจุบัน จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทร้อยกรอง
เรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น ในด้านเนื้อหาและแนวคิดอื่นๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งมีอีกมากมายใน
บทร้อยกรองเรื่องนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น ในด้านเนื้อหาและแนวคิด

ประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้ทราบลักษณะงานร้อยกรองของวันเนา ยูเด็น ในด้านเนื้อหาและแนวคิด อันจะสามารถ
นำไปใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาสภาพสังคมไทยปัจจุบัน และการผลิตงานร้อยกรองร่วมสมัย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ศึกษาบทร้อยกรองในเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น ซึ่งได้รับรางวัลชมเชยหนังสือกว
นิพนธ์ ในการประกวดสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2535 และจัดพิมพ์จำหน่ายโดยองค์การ
คำของคุรุสภา พ.ศ. 2540

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
วิเคราะห์ในด้านเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมร้อยกรอง
2. วิเคราะห์บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา ยูเด็น ในด้าน
 - 2.1 เนื้อหา โดยจำแนกตามกลุ่มเนื้อหา ดังนี้

2.1.1 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก

2.1.2 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคติธรรมคำสอน ความเชื่อ

2.1.3 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ

2.1.4 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับภาพสังคม

2.1.5 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมิตรสหาย

2.1.6 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญา

2.1.7 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญสดุดี

2.2 แนวคิด โดยจำแนกตามกลุ่มแนวคิด ดังนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรัก

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสังคม

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา และปรัชญาชีวิต

2.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ

3. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของบทร้อยกรอง
2. งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมร้อยกรอง

1. เอกสารเกี่ยวกับการศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของบทร้อยกรอง

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 : 25 — 27) กล่าวว่า ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา ได้เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและรูปร่างของวรรณกรรมร้อยกรอง คือ ร้อยกรองมีขนาดสั้นและเน้น “ข้อคิด” หรือความคิด อันหนึ่งอันใดเป็นทำนองสื่อสารความคิดนั้นๆ ระหว่างผู้แต่งกับผู้อ่าน ส่วนศิลปะแบบมณฑลศิลป์ ในการแต่งร้อยกรองถือว่ามีความสำคัญเป็นอันดับรองลงไป เนื้อเรื่องของร้อยกรองกว้างขวางออก มีบทพรรณนาบรรยายความรู้สึกละเอียดๆ เช่น เรื่องเกี่ยวกับการเมือง สังคม สภาพการณ์ปัจจุบัน พฤติกรรมของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงของมนุษย์ ในด้านการใช้ถ้อยคำมีลักษณะกำกวม ส่วนความคิดมักรุนแรง วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีอารมณ์ มุ่งให้สะเทือนใจ เน้นสัจธรรม มากกว่าความไพเราะ

อาร์นิตา ฟูมัน (2533 : 81) ได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องเอกลักษณ์ใหม่ร้อยกรองร่วมสมัยของไทย คือ “ดนตรีแห่งอารมณ์” ของยุคสมัย ได้กล่าวถึง เนื้อหาในบทกวีไว้ว่ากวีบางคนอาจกล่าวถึงปัญหาโสเภณี หรือช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนในสังคมไทย บางคนอาจจารึกประวัติศาสตร์ หรือวิจารณ์สังคมทั่วไป งานหลายชิ้นเกี่ยวกับปัญหาความโลภ ที่สามารถครอบงำใจมนุษย์ ควบคู่กับปัญหาการสูญเสียวัฒนธรรมไทย ตรงนี้เป็นจุดน่าสนใจที่จะศึกษาว่า กวีนิพนธ์ร่วมสมัย สามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน (และอนาคต) อย่างไร กวีนิพนธ์นั้นสามารถสร้าง เอกลักษณ์ใหม่ให้กับไทยในสมัยใหม่อย่างไร ไม่ว่ากวีนิพนธ์ร่วมสมัยมุ่งจะวิจารณ์สังคม หรือมุ่งสร้างปรัชญาร่วมสมัยก็ตาม งานเกือบทุกชิ้นก็มีลักษณะแห่งความร่วมมืออย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ ไม่ใช่โดยเวลางานที่เกิดขึ้น แต่โดยเนื้อหาที่จับใจจุดสำคัญแห่งยุคสมัยได้ชัดเจน

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2537 : 41-42) ได้กล่าวถึงบทร้อยกรองการเมืองยุค “พฤษภาทมิฬ” ว่า การเมืองที่ปรากฏขึ้นในช่วงเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 นั้นคือ ความคิดทางการเมืองที่เป็นกระแสหลักของสังคมในช่วงนี้ มีแนวคิดทางการเมืองเป็นปัจจัยที่ค่อนข้างมีอิทธิพลต่อแนวคิดและเนื้อหาของวรรณกรรมการเมือง อันได้กลายเป็นแนวการเขียนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหากแบ่งกลุ่มเนื้อหาของร้อยกรองในระยะดังกล่าว อาจแบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. ร้อยกรองที่เสนอเนื้อหาต่อต้าน คณะ รสช.
2. ร้อยกรองที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งก่อนหน้าเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ”
3. ร้อยกรองที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ”

นคินี วิฑูริศาสนธ์ (2519 : 3-4) กล่าวว่า นักเขียน นักวิชาการ และนักวิจารณ์หลายคนที่มีมุมมองจะศึกษาวรรณกรรมของประชาชน ซึ่งวรรณกรรมในแนวนี้นั้นไม่หยุดนิ่งที่จุดใดจุดหนึ่ง เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงในสังคมและประวัติศาสตร์เป็นเหมือนคนที่ส่องสว่างให้กับการเดินทางไปสู่สังคมใหม่ของประชาชน และเนื้อหาแห่งวรรณกรรมใหม่นี้จะต้องเปิดเผยให้ลวงรู้และสามารถมองเห็น “ลักษณะอุปลักษณ์ของชีวิตที่เป็นอยู่จริง ที่มาแห่งความอุปลักษณ์ให้กลายกลับเป็นความดีความงาม เป็นตัวอย่างของความดีงามแห่งชีวิตที่จะมาถึง” ในลักษณะการเปิดเผยให้ลวงรู้ นั้นต้องมุ่งเน้นที่การปลุกให้ลุกขึ้นต่อสู้กับความอุปลักษณ์ โดยการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน นอกจากเนื้อหาเพื่อชีวิตแล้ว วรรณกรรมแนวประชาชนต้องเน้นที่รูปแบบด้วยเพราะงานที่ขาดรูปแบบศิลป์ ก็จะไม่สามารถชี้แนะให้ประชาชนมองเห็นเนื้อหา สารเพื่อชีวิตอันเป็นประโยชน์ยิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในได้

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2534 : 87-90) ได้กล่าวถึง เนื้อหาของร้อยกรองไทยปัจจุบันไว้ว่า ร้อยกรองไทยปัจจุบันแบ่งอย่างกว้างๆ ออกเป็น 2 แนวคือ

1. ร้อยกรองแนวพาฝัน คือ ร้อยกรองที่ผู้แต่งมุ่งแสดงความรู้สึกส่วนตัวออกมาให้ผู้อ่านได้ร่วมรับรู้ แบ่งย่อยออกได้เป็น

1.1 เนื้อหาสะท้อนอารมณ์ส่วนตัวของผู้แต่ง ได้แก่ อารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง ตามแบบปุถุชนทั่วไป แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์รักซึ่งมีทั้งแบบรักสุขสมหวัง และ โศกเศร้าโศก

1.2 เนื้อหาสะท้อนแนวคิดอุดมคติของผู้แต่ง หมายถึงบทร้อยกรองที่เสนอแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่านและสังคม แนวคิดดังกล่าวนี้อาจเป็นเรื่องราวที่ผู้แต่งคิดสร้างสรรค์ขึ้นเอง หรือนำมาจากลัทธิปรัชญาต่างๆ ก็ได้

1.3 เนื้อหาสะท้อนจินตนาการของผู้แต่ง หมายถึง การสะท้อนความนึกฝันอันบริสุทธิ์ของผู้แต่งที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งต่างๆ รอบตัว เนื่องจากกวีมักจะมีประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่างๆ ได้ละเอียดอ่อนและเล็งเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของสิ่งต่างๆ ได้ลึกซึ้งฉับไวกว่าคนธรรมดา ธรรมชาติ จึงมีความหมายลึกซึ้งในอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของกวีมากเป็นพิเศษ

1.4 เนื้อหาสะท้อนเรื่องราวต่างๆ เนื่องในโอกาสวันสำคัญของชาติและศาสนา

2. บทร้อยกรองแนวเพื่อชีวิต คือ บทร้อยกรองที่ผู้แต่งมุ่งสะท้อนเรื่องราวของสังคมมากกว่าเรื่องส่วนบุคคล ทั้งนี้เพราะต้องการให้เนื้อหาของบทร้อยกรองเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นสำคัญ ร้อยกรองแนวเพื่อชีวิตจึงมีเนื้อหาหลากหลาย เช่น

2.1 เนื้อหากล่าวถึงปัญหาของชาวนา ชาวไร่ กรรมกร คนจน และผู้ใช้แรงงาน พร้อมทั้งมุ่งชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาไว้ด้วย

2.2 เนื้อหากล่าวถึงคุณค่าและพลังงานของประชาชนในการต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมในสังคม โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ประชาธิปไตย และพร้อมกันนี้ ก็จะแสดงสำนึกในการอยู่เคียงข้างประชาชนด้วย

2.3 เนื้อหากล่าวถึงความรักของประชาชนว่าเป็นรักแท้ เป็นรักที่บริสุทธิ์ เพราะเป็นความรักที่สอนให้ประชาชนคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

2.4 เนื้อหาสะท้อนภาพสังคมและการเมือง

2.5 เนื้อหาแสดงการคัดค้านค่านิยมเก่า เช่น เรื่องการทำบุญ เรื่องการศึกษา เรื่องการสร้างสรรคศิลปกรรม และเรื่องนรก สวรรค์ ซึ่งรวมทั้งการคัดค้านการทำสงครามทุกรูปแบบด้วย

2.6 เนื้อหากล่าวถึงสถานภาพใหม่และบทบาทสตรีที่มีต่อสังคม

นอกจากนี้ สายทิพย์ นุกูลกิจ (2534 : 78 – 86) ได้กล่าวถึงแนวคิดในร้อยกรองไทยปัจจุบันนี้ว่า ส่วนหนึ่งจะเป็นแบบอุดมคตินิยม และแบบจินตนิยม เหมือนแนวคิดของร้อยกรองไทยเดิม แต่ขณะเดียวกันร้อยกรองไทยปัจจุบันอีกส่วนหนึ่งก็เริ่มมี แนวคิดที่แปลกไปจากร้อยกรองไทยในอดีต เพราะผู้แต่งรับอิทธิพลแนวคิดจากวรรณกรรมตะวันตกมาใช้กับร้อยกรองไทยปัจจุบันมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดต่างๆ ของตะวันตกที่ผู้แต่งนำมาใช้กับร้อยกรองไทยในปัจจุบันมีหลายแนว เช่น จินตนิยม อุดมคตินิยม ลัทธินิยม ธรรมชาตินิยม สังคมนิยม อุดมคติภาวะนิยม และสัญลักษณ์นิยม

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2538 : 156) ได้กล่าวถึง แนวคิด (Theme) ในบทร้อยกรองไว้ว่าเป็นเช่นเดียวกับแนวคิดในนวนิยายและเรื่องสั้น คือ หมายถึงความคิดอันเป็นศูนย์กลางในงานเขียนที่แสดงให้เห็นความเป็นจริงเกี่ยวกับประสบการณ์ของมนุษย์ การค้นหาแนวคิดจะต้องพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นรายละเอียด อันเป็นองค์ประกอบแต่ละส่วนไปจนถึงเนื้อหาทั้งหมด

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมร้อยกรอง

จินดาศิริ เทียมเดช (2524) ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองของ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) พบว่า เนื้อหาของวรรณกรรมร้อยกรองในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) นั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ กวีหันมาสนใจที่จะแต่งเรื่องเกี่ยวกับชีวิต และความเป็นไปของสังคมใกล้ตัวมากขึ้น ทั้งมีบทพรรณนาความงาม คุณความดี พรรณนาความรู้ สึกต่าง ๆ เรื่องเกี่ยวกับการเมืองและสภาพการณ์ปัจจุบัน การสะท้อนภาพชีวิตและความเป็นไปของสังคมในสมัยรัชกาลที่ 6 รวมถึงสภาพการณ์ต่างๆ ในสมัยนั้น ทั้งในด้านการศึกษา การเมืองและเศรษฐกิจอีกด้วย และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การนำเอาบทร้อยกรองขนาดสั้นมาเสนอข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในสังคม

สมเกียรติ สุวรรณ์ (2530) ได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของบทร้อยกรองที่ตีพิมพ์ในนิตยสารช่วง พ.ศ. 2526 – 2530 ปรากฏว่าเนื้อหาของร้อยกรอง แบ่งได้ดังนี้

1. เนื้อหาสะท้อนภาพสังคม
2. เนื้อหาสะท้อนภาพการเมือง การปกครอง
3. เนื้อหาสวดบูชาบุคคลและสถาบัน
4. เนื้อหาสะท้อนอารมณ์
5. เนื้อหาปลุกใจ ให้กำลังใจ

แจ่มจิต สุระโซ (2531) ได้วิเคราะห์ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิต ในช่วง พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2528 พบว่า เนื้อหาของวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตในช่วงนี้ จะเจาะลึกไปถึงปัญหาของสังคมในประการต่างๆ ทั้งการสะท้อนภาพ และชี้ให้เห็นต้นตอของปัญหา ทั้งปัญหาในชนบทและในเมือง เช่น ปัญหาการขาดแคลนแพทย์ในชนบท ปัญหาที่ชาวนาต้องต่อสู้กับนายทุน และอำนาจอันไม่เป็นธรรม ปัญหาชนชั้นกรรมาชีพ และปัญหาโสเภณี

ธนิต เพ็ญชาลี (2534) ได้ศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองของคมทวน คันธนู ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ร้อยกรองส่วนใหญ่ของ คมทวน คันธนู มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 16 ตุลาคม 2519 เนื้อหาด้านอื่นๆ ที่พบคือ ความรัก วัฒนธรรม ประเพณี สถานภาพสตรี เศรษฐกิจ ชนชั้น ศาสนา สะท้อนสภาพชีวิตของชาวชนบท แง่คิดทางการศึกษา บทบาทหนังสือพิมพ์ ปัญหาสังคมและสันติภาพซึ่งเนื้อหาต่างๆ คมทวน ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นๆ ด้วย เกี่ยวกับรูปแบบมีหลายชนิด เช่น คำประพันธ์โบราณ คำประพันธ์ท้องถิ่น

คำประพันธ์ที่ดัดแปลงขึ้นใหม่ รุนแรงและมักใช้คำตรงไปตรงมา อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของ คมทวน คันทวน

ไพฑูรย์ สิงห์แฮม (2534) ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองของ จินตนา ปิ่นเฉลียว ในด้านเนื้อหา พบว่า มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมเด่นชัดที่สุด โดย จินตนา ปิ่นเฉลียว ให้ความสนใจและเอาใจใส่ต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นอย่างมาก และเสนอแนะว่าทุกคนให้ความรัก และให้ความช่วยเหลือแก่กัน แล้ว ปัญหาต่างๆ ในสังคมก็จะหมดไป สังคมจะสงบสุข

ประภาพรรณ บุตรศรี (2541) ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองราชสุตติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ในด้านเนื้อหา พบว่า มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเศร้าสะเทือนใจในการสวรรคตมากที่สุด รองลงมาเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร และเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชประวัติน้อยที่สุด

สมพงษ์ บุตรกำฟ้า (2541) ได้วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองในวารสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ช่วง พ.ศ. 2531 – 2537 ในด้านเนื้อหา พบว่า วรรณกรรมร้อยกรองมีส่วนสัมพันธ์กับโครงสร้างของสภาพสังคมซึ่งนิยมเสนอ เนื้อหาแนวสังคมนิยม (Realistic) เป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิดในการแสวงหา ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรคและการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

นิศาชล สาตรา (2542) ได้ศึกษาเนื้อหา และแนวคิดจากบทร้อยกรองร่วมสมัย ในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ ช่วง พ.ศ. 2531 – 2540 พบว่า เนื้อหาของบทร้อยกรองในช่วง พ.ศ. 2531 – 2540 มีการเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประชากร การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และการศึกษา ในด้านแนวคิดที่เด่นชัดมาก คือ แนวคิดเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจและการเมือง แนวคิดที่น่าเสนอเป็นแนวคิดแบบชี้ปัญหา โดยจะระบุเหตุของปัญหาเสมอ แต่ไม่ได้เสนอวิธีแก้ไขไว้แต่ประการใด

สินธุ์ชัย สุขสว่าง (2520) ได้วิเคราะห์วรรณกรรมของ จ่าง แซ่ตั้ง เกี่ยวกับแนวคิดพบว่า วรรณกรรมของจ่าง แซ่ตั้ง มีคุณค่าทางปรัชญาและยังเป็นการสนับสนุนความคิดที่ว่า วรรณคดี เป็นที่รวมปรัชญาของมนุษย์อีกด้วย และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของ จ่าง แซ่ตั้ง คือ ปรัชญาเหล้าจ๊อ อาจกล่าวได้ว่า ความคิดของ จ่าง แซ่ตั้ง ก็คือความคิดของเหล้าจ๊อ นั่นเอง จ่าง แซ่ตั้งกล่าวถึงสภาพสังคมเฉพาะส่วนที่บกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนะข้อแก้ไข ผลที่ได้รับจากการวิจัย จึงเป็นการศึกษาแนวคิดทางสังคมของ จ่าง แซ่ตั้ง ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม พร้อมกันนั้นยังเป็นการสนับสนุนความคิดที่ว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคม มีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณกรรม และผลงานวรรณกรรมย่อมมีคุณค่าต่อการศึกษาวงศ์ทางสังคมวิทยา

สุจิตรา คุปตารักษ์ (2526) ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองของ “นายผี” ในด้านแนวคิด พบว่า “นายผี” ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเมืองเด่นชัดที่สุด โดยจะคัดค้านและต่อต้านอย่างรุนแรงเมื่อเห็นว่าการดำเนินนโยบายของรัฐบาล หรือพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนใดจะก่อให้เกิดผลร้ายแก่ประเทศชาติ รองลงมาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาการขาดดุลงบงาน และ

เรียกร้องให้ประชาชนผู้ยากไร้รวมพลังกันต่อสู้ แนวคิดเกี่ยวกับสังคม “นายผี” ได้ต่อต้านความฟุ้งเฟ้อ ความมัวเมาในอบายมุขต่างๆ และเรียกร้องให้ประชาชนทำงานเพื่อสร้างสรรค์สังคม และแนวคิดเกี่ยวกับภาษาและการประพันธ์ “นายผี” เห็นว่า ประชาชนเป็นผู้สร้างภาษาประชาชนจึงเป็นผู้ตัดสินความถูกต้องของภาษา สำหรับร้อยกรองที่ดีจะต้องประกอบด้วยความงามทางศิลปะการประพันธ์และความงามทางด้านเนื้อหา นอกจากนั้น กวีจะต้องรับผิดชอบต่อผลงานที่ตนสร้างขึ้น

เชษฐา จักรไชย (2535) ได้วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สุรพล สมบัติเจริญ พบว่า อิทธิพลของวรรณกรรมต่อสังคม อาจเป็นไปได้ทั้งอิทธิพลภายนอกและอิทธิพลภายใน ในด้านอิทธิพลภายนอก เช่น การแต่งกาย หรือการกระทำตามอย่างในวรรณกรรม และอิทธิพลภายใน คือ อิทธิพลด้านความคิด การสร้างค่านิยม รวมทั้งความรู้สึกนึกคิด นักเขียนจึงมีบทบาทในฐานะผู้นำแนวความคิดของสังคม และผู้นำทางวรรณกรรมที่สำคัญยิ่ง

สุขกมล รัตนสุภา (2536) ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองของ ศิวกานต์ ปทุมสูติ พบว่า ส่วนมากมีการนำเสนอแนวคิดแบบเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ รองลงมาเป็นการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา และการเสนอแนวคิดแบบการสร้างสถานการณ์ โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม ธรรมชาติ การศึกษา และศาสนา

ทองพูล ทองน้อย (2539) ได้วิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2534 – พ.ศ. 2536 พบว่า บทร้อยกรองในช่วงดังกล่าว มีการเสนอแนวคิดทางการเมืองมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น โดยมีเนื้อหาและแนวคิดมุ่งเสนอเรื่องราวการต่อต้านเผด็จการ การสะท้อนภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตย การสะท้อนภาพการเลือกตั้ง การสะท้อนภาพเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ การเสียสละทางการเมือง การวิจารณ์การปฏิบัติงานของรัฐบาล และการรำลึกถึงเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในประวัติศาสตร์ ส่วนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้น ไม่ต้องการให้ใช้ความรุนแรง แต่แนวทางประชาธิปไตยน่าจะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมที่สุด นอกจากนั้นยังได้สะท้อนภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปด้วย โดยชี้ให้เห็นปัญหาและความทุกข์ยากของประชาชนทั้งในเมืองและชนบททั่วไป

เพ็ญพักตร์ สูงสุมาลย์ (2544) ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองของไพรวรินทร์ ขาวงาม ในด้านทัศนะที่ปรากฏในวรรณกรรม พบว่าไพรวรินทร์ ขาวงาม มีวิธีการนำเสนอแนวคิดโดยกล่าวหรือเล่าให้ผู้อ่านรับทราบใช้ตัวละครสนทนากันเพื่อแสดงทัศนะ ซึ่งทัศนะที่ปรากฏเป็นทัศนะเกี่ยวกับสังคมและชีวิตเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ความสนใจและเอาใจใส่ต่อสภาพสังคมและเสนอแนะให้ทุกคนให้ความรักและเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ ให้ช่วยเหลือกัน สังคมก็จะสงบสุข

บทที่ 2

เนื้อหาของบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย”

วรรณกรรมทุกประเภทย่อมเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมแต่ละยุคสมัยตามทัศนะของผู้แต่ง ปัจจุบันนี้เนื้อหาของวรรณกรรมมักเป็นภาพเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมือง และข่าวสารเรื่องราวที่ประชาชนทั่วไปสนใจในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น รูปแบบของงานเขียนมักเป็นบทความ ข่าว บทวิเคราะห์ต่าง ๆ

วันเนาวิ ยูเด็น เป็นนักกลอนผู้หนึ่งที่สะท้อนเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมยุคนี้ในรูปแบบของกลบทหลากหลายชนิด เนื้อหาของบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนาวิ ยูเด็น สามารถจำแนกเป็นกลุ่มเนื้อหาได้ดังนี้

1. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก
2. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมคำสอน ความเชื่อ
3. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ
4. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม
5. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมิตรสหาย
6. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญา
7. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญ สดุดี
8. กลุ่มบทร้อยกรองที่แสดงเฉพาะกลวิธีการประพันธ์

1. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก

บทร้อยกรองในกลุ่มนี้เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรักในแง่มุมต่าง ๆ ได้แก่ นิยามของความรัก การแอบรักหรือหลงรัก ความผิดหวังในความรัก ดังการวิเคราะห์ ต่อไปนี้

1.1 นิยามของความรัก

ความรักคืออะไรนั้น กวีหรือนักปรัชญาได้ให้คำจำกัดความไว้แตกต่างกัน วันเนาวิ ยูเด็น ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

ความรักคือสิ่งใด
(กลบทข้างซุงวง)

รักใช่เป็นเช่นดวงดาวพร่างพร่างแสง
รักใช่เป็นเช่นสิ่งใดให้จับจอง
รักใช่เป็นเช่นผกาน่าถนอม
รักใช่เป็นเช่นสิ่งใดให้แบ่งปัน

ใช่ร้อนแรงแห่งตะวันอันฉายส่อง
แต่รวมผองของความหมายสายสัมพันธ์
ใช่พะยอมหอมละมุนกรุ่นใจฝัน
แต่รักนั้นคงอยู่คู่ดวงใจ

หานิยามความหมายที่มีต่อรัก
รักคือหวานปานน้ำทิพย์จิบหทัย
เมื่อยามร้างห่างรักกลับกลับความหมาย
รักคือพิษฤทธิ์ชั่วร้ายหมายหลอกลวง
เมื่อรักร้างราวรุกรานผลาญดวงจิต
รักคือทุกข์รุกรานทำชั่วดวงใจ

หายากนักจักนิยามความไหนไหน
รักหวนไหวใจหวานหวานชานแทรกทรวง
ความหวานกลายหายห่างแค้นแสนห้วงหวง
คือรักปวงหวังกรรมหมองคล่องฤทธิ์
รักคือพิษฤทธิ์ชอนเร้นเป็นไฉน
คือสิ่งใดไหนเล่าหรือคือความรัก

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 5)

จากบทนี้ ผู้แต่งพยายามอธิบายว่า “ความรักคืออะไร” โดยแยกกล่าวเป็น 2 ประเด็น คือ “รักไม่ใช่อะไร” และ “รักคืออะไร” ในประเด็นที่ว่า “รักไม่ใช่อะไร” นั้น ผู้แต่งกล่าวว่า รักไม่ใช่สิ่งสูงส่งและสวยงาม เช่น ดวงดาว ไม่ใช่ร้อนแรงดังดวงตะวัน ไม่ใช่ดอกไม้ที่หอมกรุ่นใจ รักไม่ใช่สิ่งของที่ใครจะจับจองหรือใครจะแบ่งปันให้ใครได้ แต่ถ้ามีรัก รักคือความหวานของน้ำทิพย์ ที่ทำให้หัวใจปีติซาบซ่าน แต่ถ้าร้างรักความหวานคือ ความขมที่ออกฤทธิ์มากัดกร่อนใจให้ทุกข์ทรมาน เมื่อรักคือทั้งความสุขและความทุกข์ จึงยากนักที่จะนิยามให้แน่นอนลงไปได้ว่า “ความรักคือสิ่งใด”

1.2 เนื้อหาเกี่ยวกับการแอบรักหรือหลงรัก

เป็นความสุขทางจิตใจที่ได้กล่าวถึง คร่ำครวญ หรือแอบมองแล้วนำมารำพันถึงตามอารมณ์ความรู้สึก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คืนที่หล้าสดใส
(กลบทถาวรรชรา)

ไอแสงดาวพรายแสงกลางใจฟ้า
ใครคนนั้นมีเราเฝ้าคะเน
ในคืนคราฟ้าหนาวปวดร้าวจิต
ความอาทรสอนสุขให้ทุกคราว
มีดวงใจเฝือกอย่างซึ่งซาบ
ลมหายใจเฝือกยึดย่ำติดเตือน
เดือนบรรเลงเพลงฟ้ามาในฝัน
ความหวังเฝือกถึงซึ่งเกินนับ
คืนแสงดาวพรายช่วงกลางห้วงฟ้า
เป็นสัญญาณชวนตามความหวังเฝือก

ดั่งดวงตาสุกใสใครคนหนึ่ง
ฝากใจซึ่งแอบแฝงในแสงดาว
ความใกล้ชิดช่วยคลายให้หายหนาว
รอนรวดร้าวให้หายมลายเลื่อน
คิดถึงตราบสิ้นใจหาใดเหมือน
ความหวังเฝือกเฝือกเฝือกเฝือก
โลมคืนวันสดชื่นให้คืนกลับ
รับแล้วรับสุขสันต์ทันหัวใจ
คืนที่หล้ารับรสความสดใส
คิดถึงใครคนนั้นทุกวันคืน

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 68)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งได้กล่าวถึงแสงดาวสุกสว่างกลางท้องฟ้าว่าเป็นเสมือนดวงตาของคนและผู้แต่งแอบรักอยู่ ผู้แต่งได้ฝากความคิดถึงไว้กับแสงดาว เพื่อจะได้อยู่ใกล้ชิดกับดวงดาวนั้นและช่วยผ่อนคลายความหนาวเหน็บและความทุกข์ระทมต่างๆภายในจิตใจให้เลือนหายไปได้ แต่ความห่วงใย ความคิดถึงไม่สามารถเลือนลบไปได้จนกว่าจะสิ้นใจ คำคืนใจที่มีแสงของดวงดาวพรายพรายกลางท้องฟ้า ขอให้เป็นสัญญาณแห่งความห่วงใยและคิดถึงของผู้แต่งที่มีต่อใครคนนั้นทุกวันคืน หรืออีกบทที่น่าเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการหลงรัก

เกลียด
(กลบทบงบงแยมผกา)

เกลียดที่ใจไม่จำคำเหยียดหยาม
เกลียดคำคมข่มขู่อยู่ทุกวัน
เกลียดใจเขลาเผ็ดตรมระทมทุกข์
เกลียดใจตนทนจริงยิ่งกว่าใคร
เกลียดทุกวันฝันใฝ่ใจคิดถึง
เกลียดทุกคืนตื่นตามาละเมอ
เกลียดใจตนทนย่ำคำว่าเกลียด
เกลียดที่มันฝันมานานปี
เกลียดให้เกลียดเหยียดหยันกันทุกเมื่อ
เกลียดที่เพื่อผลใจไปทุกยาม

เกลียดที่ตามใจตัวไม่กลัวหวั่น
เกลียดที่ฉันยังรักไม่หักใจ
เกลียดที่ซุกซ่อนขวัญจนหวั่นไหว
เกลียดเพราะไม่หยามเหยียดคิดเกลียดเธอ
เกลียดที่ซึ่งใจหวามยามพลั้งเผลอ
เกลียดเพราะเพื่อเรียกหาทุกนาที
เกลียดทนเหยียดหัวใจกระไรนี่
เกลียดศักดิ์ศรีที่ทนคนประณาม
เกลียดกลัวเหลืออดทนให้ตนหยาม
เกลียดไม่ห้ามหัวใจให้เกลียดเธอ

(วันเสาร์ ยูเด็น. 2540 : 9)

ในบทข้างต้น ผู้แต่งเกลียดความเขลาของตัวเองที่คอยฝันใฝ่คิดถึงคนคนหนึ่งมานานปี แม้ในยามหลับหรือตื่นก็ยังละเมอพร่ำเพ้ออยู่ตลอดเวลา และยิ่งมันคงไม่เปลี่ยนแปลง สุดท้ายเกลียดใจของตนเองที่ไม่สามารถห้ามหัวใจไม่เกลียดเธอได้

1.3 เนื้อหาเกี่ยวกับความผิดหวังในความรัก

ความรักที่ผิดหวังเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุด้วยกัน อาทิ ความไม่เข้าใจกัน ศักดิ์ศรีของตนฐานะที่แตกต่างกันและอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เกิดความผิดหวังในความรัก สร้างความเจ็บปวดให้กับผู้ที่ประสบ ดังบทร้อยกรองที่ชื่อ สิ้นสุดที่ , พอกันที , เกิดแก่ใจเรา , คือความผิด , ข้า และเจ็บ

ตัวอย่างบทร้อยกรองที่น่าเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับอุปสรรคของความรักอันเกิดมาจากความไม่เข้าใจกัน

เกิดแก่ใจเรานี้
(กลบพหัยคัมขำห้วย)

เคยเป็นหนึ่งในจิตว่ามีตรหนึ่ง
ด้วยความงอนรอนแค้นด้วยแง่งอน
ถ้าเพียงคิดนึกก่อนลองย้อนคิด
เสียดายนักจักร้างไปห่างนัก
ใครกันหรือซื่อมันใครกันหรือ
ลองตรองใจใคร่ครวญทบทวนใจ
ไหนควรค่ากว่ารักประจักษ์ค่า
ที่เรารวนควรรกลบเลบรรวน
อย่าเอาคดลดเลี้ยวจนเคี้ยวคด
วันแสนดีที่หลามล้นความดี

คบกันก่อนย้อนซึ่งในวันก่อน
เสียดายรักหักถอนไปทั้งรัก
จะหาญหักคำมิตรเกินคิดหัก
เสียดายใครเคยสมัครใจรักใคร
อยู่ที่ไหนคนซื่ออยู่ที่ไหน
ก่อนคร่ำครวญตรองไตร่คิดใคร่ครวญ
ลองคิดหวนกลับมาพาใจหวน
มิตรไมตรีมีล้วนควรมิตร
ลบสิ่งที่ไปปดหมดทุกที่
เกิดแก่ใจเรานี้ที่ในใจ

(วันเนาวัน ยูเด็น. 2540 : 29)

จากบทหรือกรองข้างต้น ผู้แต่งได้กล่าวว่า สาเหตุของความผิดหวังในความรักเกิดจากความมี
แง่งอน และใช้อารมณ์เป็นเครื่องตัดสิน ทำให้สูญเสียรักไปในที่สุดและรู้สึกเสียดายภายหลัง เมื่อคิด
ใคร่ครวญได้ก็สายไปเสียแล้ว ผู้แต่งอยากให้รู้จักคิดใคร่ครวญไตร่ตรองหวนคิดอีกครั้ง อาจจะมีไมตรีกัน
อีกได้

และอีกบทที่แสดงความรู้สึกเมื่อความรักไม่สมหวัง

สิ้นสุดที่
(กลบทจตุรงค์ประดับ)

ไม่อยากจำคำกระทบกระเทือนจิต
ไม่อยากเชื่อเหลือระอิตรระอาครวญ
ยังเจ็บจำคำกระหนาบกระหน่ำหั่น
ยังเจ็บเหลือเบือประชดประชันนาน
ชีวิตมีที่ระเหระหนหมาย
ชีวิตครองหมองกำสรดกำสรवलกรม
คนเคยรักหักสนิทเสน่หา
คนเคยสุขทุกข์ตระหนักรตระหนกภัย

ไม่อยากคิดพิษประดังประเดหวน
ไม่อยากป่วนจนอุระอุราราน
ยังเจ็บใจไยประจันประจานผลาญ
ยังเจ็บมานทานระทระทมชม
ชีวิตจึงถึงระคางระคายชม
ชีวิตตรมถมอนิจอนาถใจ
คนเคยกล้ำมาสะทกสะท้านไหว
คนเคยไกลไกลทวิเทวษพา

สิ้นสุดที่ที่หวนจะหันกลับ
สิ้นสุดที่แม้แต่จะเอ่ยจะอำลา

สิ้นสุดนับลับสนิทเสนาหา
สิ้นสุดกว่าฟ้าจะลับจะเลื่อนดิน

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๑๑)

ในบทนี้ ผู้แต่งได้แสดงความรู้สึกเชิงรักความรัก ซึ่งมีสาเหตุมาจากคนรักคอยพูดจาประชดประชันตอกย้ำให้เจ็บใจ และทำให้ชีวิตหมองเศร้าอยู่เรื่อยมา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้แต่งไม่ยากจดจำหรือคิดถึงอีก ขอให้สิ้นสุดกันเสียที

1.4 เนื้อหาเกี่ยวกับการสมน้ำหน้าตัวเอง

ชีวิตของคนเราไม่ได้สมหวังทุกอย่าง โดยเฉพาะเรื่องความรัก บางคนอาจแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ออกมาเพื่อระบายความรู้สึก เช่น ร้องไห้ ทำลายสิ่งของต่างๆ แต่บางคนอาจทนทวนถึงสิ่งต่างๆ ที่ได้ผ่านเข้ามาในชีวิต แล้วอาจสมน้ำหน้าตัวเองในสิ่งที่ได้กระทำลงไป ดังบทร้อยกรอง

สาใจ

(กลบทรักร้อย)

สาสมใจใจเวลาที่เฝ้ารัก
สาแก่ใจใจเวลาเฝ้าคิดถึง
เขาไม่รักรักเราก็เฝ้าจ้อ
พบแต่ซ้ำซ้ำใจสาใจนัก
อยากร้องไห้ให้สมที่ตรมจิต
รู้ทั้งรู้ที่ระกำ
สาสมใจใจนี้ที่โง่เง่า
เมื่ออยากรักรักโหดลงโทษใคร
เจ็บให้สาสาใจเจ็บให้หนา
อยากถูกกริดกริดใจไม่ยาเยียว

รักไม่หักห้ามความคิดถึง
ทั้งที่ซึ่งซึ่งใจเขาไม่รัก
ใจยังรอรอไปไม่ห้ามหัก
สาที่ใจใจสมัครรักชอกช้า
โยยังคิดคิดให้ใจถล่า
จะถูกเยาะเยาะซ้ำร้องทำไม
ยอมให้เขาเขาหยันกันไซ้ไหม
โทษที่ใจใจตนเพียงคนเดียว
ให้เขาซ้ำซ้ำเหยียดจนเสียดเสียว
สาใจเปลี่ยวเปลี่ยวไร้ใครเมตตา

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๓๔)

ในบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งสมน้ำหน้าตัวเองที่คอยเฝ้ารัก คอยคิดถึงทั้งๆ ที่อีกฝ่ายไม่ได้มีใจให้ อีกทั้งยังคิดถึงตามง้อเฝ้ารอไม่รู้จักหักห้ามใจ จึงพบแต่ความชอกช้าใจ ซึ่งก็โทษใครไม่ได้ นอกจากโทษตนเอง นอกจากจะต้องซ้ำใจแล้ว ยังถูกเหยียดหยันให้เจ็บซ้ำจนสาแก่ใจ และอีกบทที่มีลักษณะเนื้อหาทำนองเดียวกัน

จีเง่า

(กลบทเบญจวรรณห้าสี)

หลงละเลิงเหลิงล่องเข้าบ่วงทุกข์
รักแรมร้างโรยราน้ำตานอง
ยังเหยียดหยามเยาะหยันกันอีกหรือ
ลั่นลมลวงล่องล้ำจำจนตาย
ท้อแท้ทนทนทุกข์ชุกซ่อนซ้ำ
จนจำใจเจียดใจเหมือนให้ยืม
คนเคยคิดคดเคี้ยวนำเหยียดหยาม
หักให้หายหดหู่อยู่นานครั้น
หักห้ามให้ห่างเหินก็เกินห้าม
งมงามงองเง่าเฝ้ารัญจวน

สิ้นสิ่งสุขสดใสเหลือใจหมอง
เพ่งพานพ้องพบพิษฤทธิ์รักร้าย
ทั้งที่ถือทับถมให้ล้มหาย
เกลือกกลับกลายกลบเกลื่อนจนเลือนลิม
วาทหวีหว้าหวั่นไหวว่าได้ปลื้ม
ได้ดุดึดดวงแด่เพียงแค้น
โง่งมงามงามแง็กก็แต่ฉนั้น
ถูกโทษทัณฑ์ทับถมก็สมควร
แต่ติดตามตั้งตาวาคิดหวน
โลกเลวล้วนลวนลามเหยียดหยามเอา

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 52)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งสมน้ำหน้าตนเองที่โง่งมหลงละเลิงในความรัก จมปลักอยู่ในความทุกข์ เมื่อความรักร้างราลงยิ่งเหมือนถูกพิษร้ายแรงจนทำให้เจ็บช้ำน้ำตานอง อีกทั้งคำเยาะเย้ยเหยียดหยันที่ประดังเข้ามาทับถม แม้จะพยายามลืมก็ไม่วายหดหู่ใจ เฝ้าหวนคิดว่าความรักจะคืนกลับมา ช่างดูโง่งมงาม จึงสมควรแล้วที่ถูกเหยียดหยามว่า “จีเง่า”

จากการวิเคราะห์กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก พอสรุปได้ดังนี้

ผู้แต่งให้นิยาม “ความรัก” ว่าความรักเป็นทั้งความสุขและความทุกข์ โดยเปรียบเทียบว่าเสมือนความหวานของน้ำทิพย์ที่ทำให้จิตใจปีติซาบซ่านในเวลาที่มีความสุข และเสมือนความขมที่ออกฤทธิ์กัดกร่อนใจในยามที่ร้างรักหรือเกิดความผิดหวัง แม้คนจะรู้ว่าความผิดหวังในรัก จะทำให้เกิดความทุกข์ แต่ก็ยากที่จะหักห้ามใจไม่ให้รักได้

2. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมคำสอน ความเชื่อ

คตินิยมคำสอนและความเชื่อ ที่ปรากฏในบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” นี้ เป็นคำสอนที่แสดงให้เห็นสัจธรรม การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาหรือครูบาอาจารย์ ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 เนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอน

มุ่งแนะแนวทางในการดำเนินชีวิต เตือนสติให้ทำดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ดังตัวอย่าง

อยากให้เป็นอย่างนี้
(กลบทมาเทียบมรต)

ชีวิตนี้มีเราเป็นเจ้าของ
ทุกหนที่มีข้าก็จำทน
มีชัยเหมือนเพื่อนเขาอย่าเศร้าโศก
ไหนไหนทำกรรมคืออยู่ที่ใจ
คิดควรแล้วแล้วคลาดความพลาดเวลา
กำสรวลทำกรรมทรมตามทบทวน
ให้ได้อย่างทางธรรมอย่าประพฤติ
ศักดิ์ศรีคนควรอยู่คู่ชีวิต
เลวทรามเหลือเมื่อประพฤติผิดสิ่งผิด
หักห้ามชั่วกลัวนักรักดีงาม

เจ้าของลองโคกสุขถ้วนทุกหน
จำทนจนชีวิตนั้นมีชัย
เศร้าโศกโลกขุกเข็ญเป็นไหนไหน
ที่ใจไม่หลงผิดคือคิดควร
พลาดเวลาเราชอกช้าจะกำสรวล
ทบทวนครวญตรองไตร่เสียให้ดี
ประพฤติยึดแน่นหนักในศักดิ์ศรี
ชีวิตอย่าทำกรรมเลวทราม
สิ่งผิดนึกอย่ารักจงหักห้าม
ดีงามตามติดตัวชั่วชีวิต

(วันเนาว์ ยูเต็น. 2540 : 21)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่า ร่างกายหรือชีวิตนี้เป็นของตนเอง มีทั้งสุขและทุกข์เข้ามาอยู่เสมอ เมื่อใดที่เกิดความทุกข์หรือเศร้าใจขึ้นมา ขอให้ตั้งมั่นในความดีต่อไป อย่าหลงผิดทำสิ่งไม่ดีไม่งาม ให้คิดทบทวนใคร่ครวญให้ดีเสียก่อน เพราะการประพฤติดีนั้นเป็นศักดิ์ศรีที่อยู่คู่ตนไปตลอด

หรืออีกบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักธรรม

ชอบธรรม
(กลบทนาคราชแผลงฤทธิ์)

อยู่อย่างเช่นผู้สู้กับโลก
บุญดีนำกรรมไซ้ใครเจือจุน
ธรรมนั้นหนุนน้อมนำกรรมที่ชอบ
อันปวงโทษใดไซ้ใครอาจทำ
ไรกรรมจะบระชั้นสักวันหนึ่ง
ไกลเลวแหลกย็นร้างอย่างมีชัย

โคกก็ลองสู้โชคบันดาลหนุน
ครุ่นใจจำกรรมบุญที่หนุนนำ
กอบประจักษ์ประกอบอุปถัมภ์
ตำกทนหม่นช้าระกำใจ
ซึ่งว่าหนักรรมซึ่งกลัวเหลวไหล
โยหมองช้าทำไมไม่สมควร

มวลศักดิ์คนล้นที่มีดีชั่ว
จวนเกิดเศร้าเราคิดจิตทบทวน
ตรามวลกิจผิดทางจะหมางหม่น
คำหั้นยับเยยเปรยให้ใจหมองช้า

มัวด้วยโศกโทษทั่วจะกำสรวล
จวนทันทุกข์คิดล้นตรองมวลกรรม
จนเมื่อหมดยอดทนคนเหยียดย่ำ
จำนั้นชอบก่อปรกรรมไรกรรมแล้ว

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 47)

จากบทนี้ ผู้แต่งได้เสนอว่า ทุกสิ่งเกิดขึ้นจากการกระทำแต่ละบุคคลทั้งสิ้น มิได้เกิดจากการกระทำของผู้อื่นที่ทำให้เป็นไปในลักษณะต่าง ๆ ในที่นี้ผู้แต่งมุ่งชี้ให้เห็นว่า ธรรมะนั้นย่อมหนุนนำผู้ที่ประพฤติชอบ ขณะเดียวกันใครที่คิดหรือปฏิบัติในสิ่งไม่ดีก็จะได้รับความทุกข์หรือเข้าใจในที่สุดเหมือนกัน และผู้แต่งได้ย้ำว่า คนเราทุกคนมีดีชั่วเหมือนกันทุกคน แต่ถ้าใช้สติคิดไตร่ตรองถูกผิด และมุ่งประพฤติปฏิบัติสิ่งดีงามแล้ว ความทุกข์ทั้งหลายก็จะสิ้นไป

หรือ บทร้อยกรองที่น่าเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการนำหลักธรรมคำสอนมาใช้ในการดำเนินชีวิต

มาร

(กลบทนารายณ์ทรงเครื่อง)

อยากห่างอย่างหายจนตายจำต่อ
ล้างมลพิษภาพกรรมสาปเกินแรง
ก่อนทำกรรมทนต์หนักเกินหวน
ตามก่อต่อกันประจัญประจัน
ล้วนสาปหลาบสิ้นมลทินหมองทั่ว
ชาตินี้ชั่วหน้าหมดคำไม่ลบ
ยกโทษโยชนทางคิดห่างขอหาย
เคยซัดคิดซังยามคลั่งยังแคลน
สูญบาปสาปบุญหมดคุณเมืงคด
ธรรมาฐานทานทำคำจำคำจุน

เจ็บพันจนพอแล้วหนอล้วนแห่ง
แค้นพาค่าแพงหน่ายแห่งเนิ่นนาน
เลิกทบลบทวนล้างผวนล้วนผลาญ
ข้ากลัวชั่วกาลทนผ่านทุกภพ
ยังเกลียดเหยียดกลัวขามกลัวขอกลบ
ภพหน้าพาหลบเกลียดคบเกินแค้น
จำจิตจิตตายห่างหายหวงแห่ง
สาปดินสิ้นแดนสาปแค้นสุดคุณ
เห็นหมางห่างหมดกำหนดเกื้อหนุน
สิ้นบาปสาปบุญไม่มุ่นหมดมาร

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 56)

ในบทนี้ ผู้แต่งได้เสนอให้เห็นว่า ผลกรรมที่ทำไว้ไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใดก็ตาม เป็นสิ่งที่จะติดตามไปตลอด เหมือน “มาร” ที่คอยตามรังควานไม่มีที่สิ้นสุด การกำจัดมารให้หมดสิ้นนั้น สิ่งหนึ่งก็คือการยกโทษหรือการรู้จักให้อภัย เพื่อลดหรือผ่อนผลกรรมนั้นให้เบาบางลง ตลอดจนการตั้งสำรวมจิตอธิษฐานแผ่เป็นทานก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยผ่อนผลกรรมได้เช่นกัน

และบทร้อยกรองอีกบทที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้สติคิดก่อนที่จะกระทำ ดังต่อไปนี้

ครูสอน
(กลบทครอบจักรวาล)

สอนให้จำคำอยู่เป็นครูสอน
คิดทุกครั้งยังใจไว้ฝึด
ทั้งที่ชั่วกลัวเวลาเราต้องทั้ง
ชักชวนใจฝึดธรรมกรรมดีชัก
บทเรียนที่ซึ้งทุกขทุกบท
ใจของเราเท่านั้นเน้นที่ใจ
รู้ผิดชอบชั่วดีที่ควรรู้
กันแล้วร้ายหมายดีเป็นที่กัน
สอนให้จำคำอยู่เป็นครูสอน
มีธรรมะกระทำกรรมดีมี

ผิดชอบก่อนกระทำกรรมถูกผิด
รักชีวิตทำดีมีคนรัก
จักเป็นสิ่งที่สอนใจให้ประจักษ์
ใครสมควรทำดีดีกว่าใคร
ไหนเล่าที่กำหนดมีบทไหน
สำคัญได้ดูเห็นเป็นสำคัญ
มันเป็นครูคอยย้ำให้จำมัน
ดีเท่านั้นชักนำก่อกรรมดี
ที่สั่งวรดีชั่วทั่วทุกที่
ชั่วชั่ววิเลศควรเช็ดชู

(วันเนาวัน ยูเด็น. 2540 : 23)

ในบทนี้ ผู้แต่งมุ่งชี้แนะให้เห็นว่าการทำสิ่งใดก็ตามต้องคิดทุกครั้ง หรือต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจให้ดีเสียก่อน โดยผู้แต่งแนะนำให้ปฏิบัติสิ่งที่ดีงาม เพราะการทำดีย่อมมีแต่คนรัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความดีงามที่เกิดจากจิตใจที่รู้ผิดชอบชั่วดี สิ่งนี้จะทำให้ชีวิตมีความสุข ดังนั้นถ้าเรารู้จักใช้สติไตร่ตรองเพื่อเตือนสติไว้เสมอ ก็จะเป็นเหมือน คำสอนของครูที่จะช่วยทำให้ประสบแต่ความสุขในชีวิตหรือบทร้อยกรองอีกบทที่แนะนำให้ยึดมั่นในธรรมะ ดังนี้

วิปริต
(กลบทวิกฤตสทสา)

หลงบูชาอาถรรพณ์สำคัญผิด
ประพฤติปฏิบัติใดไถ่ล้นบาย
เหมือนมุ้งจะกระทำก่อปรกรรมชั่ว
เกลือกแต่ตมถมกรรมผิดทำนอง
ละธรรมคุณชอบก่อปรคุณไสย
ที่ผิดจะพะวงหลงบูชา
เอาเปลือกนอกกระพี้เป็นที่ชอบ
สมองประจักษ์ผิดคิดก่อปรการ
ไหนคุณและไหนโทษไหนใดดเวลา
ไหนเหลวไหลไหนธรรมคำชีวี

สติคิดปฏิญาณสูญหาย
มโนะหมายทางผิดมิจิตตรอง
มีโมหะเมามัวสิ่งเศร้าหมอง
กะต้องเปื้อนบาปตัวหยาบช้า
มละห่างหัวใจศาสนา
ธรรมถูกเยาะให้อาเหมือนสาธารณ์
และประกอบกรรมใดไร้แก่นสาร
สติต้านตรองดูจะรู้ดี
ใช้ธรรมะตรองเอาอย่างถ้วนถี่
คุณะมีค่าควรชวนพินิจ

ประพจน์ปฏิบัติดีมีคุณค่า
ยึดธรรมะเป็นทางสร้างชีวิต

มละสิ่งหลงพาเข้าใจผิด
อย่าหลงวิปริตผิดในธรรม

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 78)

ในบทนี้ ผู้แต่งแสดงทัศนะว่า การหลงผิดในสิ่งชั่วร้ายมีแต่จะทำให้จิตใจหมองเศร้า และไม่มีสาระแก่นสารใดๆ ที่จะทำให้พบความสุขในชีวิตอย่างแท้จริง ในขณะที่หากใช้สมองไตร่ตรองสิ่งผิดที่กระทำลงไปจะรู้ว่า สิ่งไหนเป็นคุณและสิ่งไหนโทษ ซึ่งการใช้สมองที่ว่่านั้นก็คือการนำหลักธรรมทางศาสนามาเป็นเครื่องกลั่นกรองอย่างถี่ถ้วน เพื่อใช้เป็นสิ่งค้ำชูคุณค่าของตนให้ชวนมองยิ่งขึ้น เพราะการประพจน์ปฏิบัติดีตามหลักธรรมมีคุณค่า อย่าได้หลงเข้าใจผิดในสิ่งชั่วร้าย ขอให้ยึดธรรมะไว้เป็นแนวทางในการสร้างชีวิต อย่าหลงทำผิดทำนองคลองธรรม

2.2 เนื้อหาเกี่ยวกับการเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาหรือครูบาอาจารย์

นับเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสังคมไทยเชื่อว่าการปฏิบัติตามดังกล่าว จะทำให้พบแต่ความเจริญในชีวิต ดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

คำสอน

(กลบทหงส์ทองลีลา)

แม่เอ๋ยเคยสั่งสอนให้อ่อนหวาน
แม่เอ๋ยสอนให้สันติรู้จัดแจง
แม่เอ๋ยสอนให้ทำกรรมถูกต้อง
แม่เอ๋ยให้ใฝ่ธรรมละกรรมใด
แม่เอ๋ยสอนให้รักในศักดิ์หญิง
แม่เอ๋ยสอนทำดีมีเมตตา
แม่เอ๋ยพร่ำย้ำสั่งเฝ้าฟังปลูก
แม่เอ๋ยให้ปัญญารักษาตน
แม่เอ๋ยให้รักนวลสงวนศักดิ์
แม่เอ๋ยแม่ของลูกผูกชีวิต

พ่อเอ๋ยสอนให้หาญให้เข้มแข็ง
พ่อเอ๋ยสอนความแกร่งแห่งจิตใจ
พ่อเอ๋ยสอนอดส่องในนิสัย
พ่อเอ๋ยให้สัตย์ซื่อถื่อวาจา
พ่อเอ๋ยให้ทำสิ่งยิ่งคุณค่า
พ่อเอ๋ยให้รักษาคุณค่าคน
พ่อเอ๋ยสอนสั่งลูกถูกเหตุผล
พ่อเอ๋ยเฝ้าฝึกฝนจนลูกดี
พ่อเอ๋ยสอนให้รักในศักดิ์ศรี
พ่อเอ๋ยพ่อลูกไม่มีที่ลืมหาคณ

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 19)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งได้นำประพจน์ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาในเรื่องต่างๆ เช่น ให้อ่อนหวาน มีความเข้มแข็ง มีจิตใจกล้าแกร่ง ใฝ่ในการทำดี ตลอดจนรักศักดิ์ศรีของตนเอง

ซึ่งคำสอนทั้งหลายนี้ ผู้แต่งได้รับการอบรมสั่งสอนและจดจำมาโดยตลอด และผู้แต่งเองก็ไม่ลืมพระ
คุณในคำสอนของท่านทั้งสอง

และอีกบทที่มีเนื้อหาในการระลึกถึงพระคุณของครูที่ได้อบรมสั่งสอน ดังนี้

ครูสอน ก. ข.

(กลบทตรีเพชรพวง)

ครูสอนก่อก่อก่อก่อเขียน
ผันก่าก้าก้ำก้ำอาหาร
เสียงวั้นหวานหวานเสียงสำเนียงใส
จากก่อก่อก่อก่อกมาเป็นคำ
อ่านกอไกไกไกเขียนให้ถูก
ไม่ลืมคุณคุณขุนในนาบุญ

เรารู้เรียนอักษรชอนซอนสอน
อน่อนอ่อนอ่อนอ่อนอ่อนยังอ่อนจำ
ครูสอนให้ทุกคำคำคำข้า
ยังยังยังยื่นย้าดื่มตำคุณ
เฝ้าฝังปลุกปราณี่นี้หนูน
ครูการุณสอนก่อก่อก่อ

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 44)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ทำให้ทราบว่าผู้แต่งให้ความเคารพต่อครูบาอาจารย์อยู่เสมอ โดยผู้
แต่งได้ระลึกถึงพระคุณของครูที่ได้อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ต่างๆ ตั้งแต่แรกเริ่มเขียนเป็นตัวอักษรจน
กระทั่งเขียนเป็นคำซึ่งครูที่สอนผู้แต่งนั้นมีความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้แต่ง ทำให้ผู้แต่งไม่มีวันลืมพระคุณ
ของครูเลย

อย่างไรก็ตาม บทร้อยกรองบางส่วนได้นำเสนอให้เห็นผลของการไม่ปฏิบัติตามคตินิยมคำสอน
ดังต่อไปนี้

กว่าสำนัก

(กลบทภุมรินเขยขาบเกสร)

คราวเคราะห์กรรมทำโทษว่าโหดร้าย
โทษชะตาว่าไรใครเอื้อเฟื้อ
สนใจแต่แค่ผลที่ตนรับ
ไม่สนใจในชั่วที่ตนทำ
หลงเชื่อโชคชะตาว่าลงโทษ
ไม่เชื่อกรรมทำใดไม่เชื่อบุญ
มีแต่โกรธโธดเขลาเข้าใจผิด
ตัวเราเองเกรงกลัวชั่วเมื่อไร

คราวเคราะห์กรรมกล้ากรายฟุ่มฟายเหลือ
โทษชะตาน่าเบื้อเหลือชอกช้า
สนใจแต่แค่ทรัพย์ไม่อ้มหนา
ไม่สนใจในกรรมคอบกำจุน
หลงเชื่อโชคเหี้ยมโหดไม่อดทน
ไม่เชื่อกรรมก่อคุณโทษใดใด
มีแต่โกรธแต่คิดจิตเหลวไหล
ตัวเราเองทำไมไม่ยังคิด

หลงในตนทนทำแต่กรรมชั่ว
กว่าสำนึกตรึกใจได้หลงผิด

หลงในตนเกลือกกลัวกับความผิด
กว่าสำนึกสัณตักก็สายนัก

(วันเนาวัน ยูเด็น. 2540 : 12)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งได้กล่าวถึงบุคคลที่ชอบโทษโชคชะตาเมื่อประสบกับเคราะห์กรรม โดยไม่ใคร่ครวญถึงการกระทำของตนที่ทำไว้ อันได้แก่ความละโมภหวังแต่ทรัพย์สินเงินทองหรือประโยชน์ส่วนตน ที่จะได้รับเพียงอย่างเดียว โดยไม่เคยคิดทำคุณงามความดีใดๆ ซึ่งกว่าบุคคลเหล่านี้จะสำนึกหรือกลับตัวได้ว่าหลงผิดก็อาจจะสายเสียแล้ว ส่วนบทร้อยกรองอีกบทต่อไปนี้แสดงให้เห็นคุณค่าของความดีงาม

ความดีคือความดี
(กลบทเสื่อซ่อนเลี้ยว)

ทำไว้บ้างทางดีมีไว้บ้าง
ทำแต่ชั่วกลัวเขลาเอาแต่ใจ
ใครหลงคำอำนาจมาดหลงผิด
หลงตัวกรรมตำซ้ำว่าตัวงาม
ยังป้องกันพันผิดคิดป้องกัน
หลงความชั่วกลัวทรมตามความเคย
ไม่ใคร่สวนครวญใครไผ่ได้ถาม
เคยหัวเราะเยาะยำคำหัวใคร
อย่าให้สายคลายเขลาเอาให้ห่าง
ยึดทางดีที่เห็นเป็นทางธรรม

เดินอยู่ข้างทางดีมีอยู่ใกล้
ถึงตายไปให้พิษติดตายตาม
ต้องตรองจิตคิดใคร่ใคร่ตรองถาม
ที่เลวทรมตามใจไม่เลวเลย
ชั่วยังหยัดตัดกรรมกรรมยังเฉย
หลงขึ้นเขยเลยหลงตรงขึ้นใจ
ส่วนที่งามความดีมีที่ไหน
พลังเมื่อใดได้ตรึกนึกเมื่อนั้น
อย่าคิดจนหนทางอย่างคิดสั้น
ความดีมันนั้นคงตรงดีงาม

(วันเนาวัน ยูเด็น. 2540 : 28)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งมุ่งเสนอให้ปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม เพราะความดีคงทน แม้นตายยังมีคนระลึกถึง แต่ถ้าทำชั่วกรรมที่ก่อไว้จะมีผลกรรมตามสนองเช่นเดียวกัน

2.3 ความเชื่อในเรื่องต่างๆ

ผู้แต่งได้กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับบุญกรรมแต่ชาติปางก่อนไว้ดังต่อไปนี้

ชั่วกัลป์
(กลบททศประวัติ)

บุญเราเอ๋ยเคยส่งจึงจงรัก
บุญเราเอ๋ยเคยครองปกป้องมา
บุญเราเอ๋ยเคยเอื้อกอปรเกื้อหนุน
บุญเราเอ๋ยเคยนำให้สัมพันธ์
บุญเราเอ๋ยเคยสร้างหนทางรัก
สองเราเอ๋ยผูกพันมั่นฤทัย
สองเราเอ๋ยร่วมจิตอธิษฐาน
สองเราเอ๋ยปฏิมาบูชาบ
สองเราเอ๋ยเคยชื่นมั่นหมั่นชาติ
สองเราเอ๋ยอย่าหายเคลื่อนคลายภักดี

บุญเราเอ๋ยสานสมัครเสนาหา
บุญเราเอ๋ยนำพาพบรักกัน
บุญเราเอ๋ยเจือจุนจนไฟฝัน
บุญเราเอ๋ยปางบรรพ์ผูกพันใจ/
บุญเราเอ๋ยบุญประจักษ์จึงฝันไฟ
สองเราเอ๋ยพิสมัยทุกชาติภพ
สองเราเอ๋ยร่วมมานหมายประสบ
สองเราเอ๋ยดินกลบอย่ารักกลาย
สองเราเอ๋ยพิศวาสหิวใจสมัคร
สองเราเอ๋ยร่วมพิทักษ์รักชั่วกัลป์

(วันเนาวัน ยูเด็น. 2540 : 15)

และอีกบทหนึ่งที่น่าเสนอเนื้อหาในลักษณะเดียวกัน

ทุกชาติภพ
(กลบทสร้อยสน)

ทุกชาติภพพบกันสัมพันธ์รัก
หลังพันผูกผูกใจไว้จริง
ใจคงคู่คู้มั่นหมั่นแสนชาติ
ได้ร่วมบุญบุญเอื้อเราเหนือใคร
บุญเราสองสองเราเฝ้าฝังปลุก
หนุนรักขึ้นขึ้นฉ่ำรักคำจุน
ภพชาติไหนไหนบุญก็หนุนส่ง
สบความสุขสุขใดไม่เลื่อนลบ
เลือนรักจางจางใจเลื่อนได้หรือ
เจือนจากใจใจนั้นไม่ผันเพื่อน

รักอย่าหักหักหายในภายหลัง
จีรังรักรักยังคงฝังใจ
ชาติภพไหนไหนอาจลบเลือนได้
ใครก็ไม่เหมือนเพื่อนร่วมบุญ
ปลุกรักใคร่ใคร่ผูกเพื่อเกื้อหนุน
จุนเจือใจใจกรุ่นอุ่นทุกภพ
ส่งสองเราเราคงได้ประสบ
ลบรอยบุญบุญกลบไม่ลบเลือน
หรือร้างรื้อรื้อร้างให้จางเจือน
เพื่อนรักเตือนเตือนปลุกทุกชาติภพ

(วันเนาวัน ยูเด็น. 2540 : 37)

จากบทร้อยกรองทั้งสองบท แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมีความเชื่อในเรื่องบุญกรรมแต่ชาติปางก่อน หรือบุพเพสันนิวาส ผู้แต่งกล่าวว่า การที่บุคคลสองคนมาพบกันในชาตินี้ได้นั้น เกิดจากการได้ทำบุญร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาแต่ชาติก่อน และได้ตั้งจิตอธิษฐานขอผลบุญหนุนนำส่งให้พบกันไปทุกภพทุกชาติ

หรือบทร้อยกรองอีกบทที่เสนอเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องบุญกรรม ดังนี้

ชาติใหม่ภพใหม่

(กลอนอักษรคมในฝัก แบบจารึกวัดพระเชตุพนฯ)

ทุกวันนี้มีวันทุกข์ขุกใจเข็ญ
มีหรือเขาเขาหรือมีที่เข้าใจ
ทนชอกช้าช้าชอกทนบนทางเปลี่ยว
หมางเม็นมิตรมิตรเม็นหมางต่างดูเบา
หรือชีพนี้ชีพหรือคือบาปหนัก
บาปนำหนุนหนุนนำบาปคราบอบาย
หมดสิ้นกรรมกรรมสิ้นหมดขอชดใช้
ด้วยเดชบุญบุญเดชด้วยช่วยหนุนนำ
ขอชาติใหม่ใหม่ชาติขออย่าท้อแท้
ใหม่ภพเกิดเกิดภพใหม่ไม่อัปจน

มีใครเห็นเห็นใครมีไมตรีไหม
ใครไหนนี่ไหนไหนใครเข้าใจเรา
ดูตายเดียวเดียวตายดูหุดหู่เศร้า
เขลาขลาดทนทนขลาดเขลาอยู่เปล่าตาย
จึงชวนชักชักชวนจึงถึงสลาย
ติดตัวตายตายตัวติดแต่ชีวิตกรรม
หมายชาติใหม่ใหม่ชาติหมายอย่ากราบกล้า
ยึดมั่นธรรมธรรมมั่นยึดประพฤติดน
ใจมั่นแต่แต่มั่นใจไม่สับสน
มีแต่คนคนแต่มีที่เข้าใจ

(วันเสาร์ ยูเด็น. 2540 : 84 , 99)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวว่า อาจเป็นเพราะทำบาปมาแต่ชาติปางก่อน ชาตินี้จึงรู้สึกท้อแท้เดียวดาย ปราศจากมิตรที่จะคอยช่วยเหลือหรือเป็นกำลังใจ ดังนั้นก็จะขอชดใช้บาปกรรมให้หมดสิ้นไป เพื่อชาติใหม่จะได้ไม่ต้องทุกข์เข็ญเช่นนี้ และขอให้ผลบุญจากการที่ได้ยึดมั่นประพฤติธรรมนั้น ได้ส่งผลให้ชาติใหม่อย่าท้อแท้ มีความมั่นใจ และไม่อัปจนผู้คนที่มีความเข้าใจ

2.4 เนื้อหาเกี่ยวกับกิเลสมนุษย์

“กิเลส” เมื่อเกิดขึ้นกับใคร ย่อมทำให้ผู้นั้นหลงผิดหรือยึดติดกับภาพมายาชีวิต ดังนั้นผู้แต่งจึงได้นำเสนอเนื้อหาที่สอนให้ตั้งมั่นในการทำความดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กว่าสำนึก
(กลบทกมรินเชยชาบเกสร)

คราวเคราะห์กรรมทำโทษว่าโหดร้าย
โทษชะตาว่าไร้ใครเอื้อเฟื้อ
สนใจแต่แค่ผลที่ตนรับ
ไม่สนใจในชั่วที่ตนทำ
หลงเชื่อโชคชะตาว่าลงโทษ
ไม่เชื่อกรรมทำได้ไม่เชื่อบุญ
มีแต่โกรธแค้นเขลาเข้าใจผิด
ตัวเราเองเกรงกลัวชั่วเมื่อไร
หลงในตนทนทำแต่กรรมชั่ว
กว่าสำนึกตรึกใจได้หลงผิด

คราวเคราะห์กรรมกล้ากราบพุ่มฟ่ายเหลือ
โทษชะตาน่าเบียดเหลือชอกช้า
สนใจแต่แต่ทรัพย์ไม่อึดหะเห
ไม่สนใจในกรรมคอยค้าจุน
หลงเชื่อโชคเหี้ยมโหดไม่อดทน
ไม่เชื่อกรรมก่อคุณโทษใดใด
มีแต่โกรธแต่คิดจิตเหลวไหล
ตัวเราเองทำไมไม่ยังคิด
หลงในตนเกลือกกลัวกับความผิด
กว่าสำนึกสัณทิตก็สายนัก

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 12)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งได้กล่าวถึงบุคคลที่มักโทษโชคชะตาเมื่อประสบกับเคราะห์กรรม โดยไม่ใคร่ครวญถึงการกระทำของตนที่ทำไว้ อันได้แก่ความละโมภหวังแต่ทรัพย์สินเงินทองหรือประโยชน์ส่วนตน ที่จะได้รับเพียงอย่างเดียว โดยไม่เคยคิดทำคุณงามความดีใดๆ ซึ่งกว่าบุคคลเหล่านี้จะสำนึกหรือกลับตัวได้ว่าหลงผิดก็อาจจะสายเกินแก้

จากการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมคำสอน ความเชื่อ พอสรุปได้ว่า ผู้แต่งได้เสนอเนื้อหาเป็นประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ควรยึดหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นสรณะ เพราะสามารถประยุกต์ใช้ในแก้ปัญหาชีวิตได้ ตลอดจนคำสั่งสอนของบิดามารดาครูบาอาจารย์ก็สามารถใช้เป็นแนวทางที่จะทำให้ทุกคนประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้เช่นกัน แต่ผู้ใดไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนนั้น ก็ย่อมจะได้รับผลของการกระทำนั้นๆ ซึ่งไม่ใช่เรื่องของโชคชะตาแต่อย่างใด ผู้แต่งได้ชี้แนะให้ผู้หลงผิดไตร่ตรองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ เพื่อพบความสุขที่แท้จริงของชีวิต

ประการที่สอง ด้านความเชื่อนั้น ผู้แต่งเชื่อเกี่ยวกับบุญกรรมที่ทำไว้แต่ชาติปางก่อนว่าจะส่งผลให้ในชาตินี้ ดังนั้นชาตินี้จึงควรทำดี เพื่อว่าชาติหน้าจะได้พบแต่สิ่งที่ดีๆ และมีแต่ความสุข

3. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่มิขึ้นตามธรรมดาของโลก และมีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ มากมาย เช่น ช่วยในการดำรงชีพ เป็นแหล่งเจริญพันธุ์และที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ และที่สำคัญคือ ธรรมชาติเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณค่าของมนุษย์ ดังนั้นผู้แต่งจึงได้นำเสนอร้อยกรองเกี่ยวกับธรรมชาติไว้ดังนี้

3.1 คุณค่าของธรรมชาติ

เสียงที่กล่อมป่า

(กลอักษรม้าลำพอง แบบศิริวิบุลกิตติ์)

หวานเสียงก้องนกร้องก้องเสียงหวาน	เสียงขับขานกังวานขานขับเสียง
สำเนียงกู่หากู่สำเนียง	ดนตรีเพียงซ้องเสียงเพียงดนตรี
ร้องจ้อแจแจแจแจแจจ้อร้อง	มี้องก้องปาร้องก้องมี้อง
มีคณาบรรดาคณามี	ระบายสีปามีสีระบาย
ผกโผผินทาบินผินโผผก	หลายหลากนกเกาะกนกหลากหลาย
รายเรียงอยู่ชั้นคู่อยู่เรียงราย	ไยไยรายไยรายไยไย
แซ่เสียงซ้องร่าร้องซ้องเสียงแซ่	ไหลหลงแดจ่านงแดหลงไหล
ไพรพรมมีเสียงมีมีพรมไพร	ยินยังไปจิ้งไปยังยิน
ชั้นคูก้องร่อนร้องก้องคู้ชั้น	ขึ้นกับกลปกล่อมวันกลปกับขึ้น
คืนวันมีชีวันมีวันคืน	พรไพรรินล้ำชื่นรินไพรพรม

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 81 . 96)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวถึงบรรยากาศแห่งความงามและความรื่นรมย์ของธรรมชาติ ที่มีเสียงนกร้องแจ่มใสอยู่เต็ม ฟังแล้วดังกึกก้องป่าทำให้ชีวิตไม่เจียบเหงามและจะคงมีอยู่ไปชั่วกัปกัลป์ ป่าจึงเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณค่าของมนุษย์

หรืออีกบท เสนอเกี่ยวกับความสวยงามของธรรมชาติที่สร้างสรรค์ได้อย่างวิจิตรงดงาม เป็นสิ่งประดับคู่กับโลก

สิ่งที่โลกสร้าง

(กลอักษรถอยหลังเข้าคลอง)

หวานแสงดาวพร่างพร่างสว่างหา	หาสว่างพร่างพร่างดาวแสนหวาน
พรายแพรวม่านสานดาวพร่างตระการ	ตระการพร่างดาวสานม่านแพรวพราย

สายรุ้งพาดสายแสงโซนฟ้าโพ้น
 ระบายพรายระบายสีสัรราย
 ประดับตีนรุ่มมัยมกลิ่นขึ้น
 อบอวลกลิ่นกับผกาณนัณ
 ป่วนปั่นคลื่นครื่นคั่นครั่นครื่น
 ทางที่ถูกล้วนสร้างอย่างสมควร
 สร้างสรรโลกกับกลป้อนันต์นับ
 ควรที่จัดสารพัดอย่างจัดวาง

โพ้นฟ้าโซนแสงพาดรุ้งสาย
 ระบายสัรระบายพรายระบาย
 ขึ้นกลิ่นมรมมัยรุ่มตีนประดับ
 นับคณาณกากับกลิ่นอบอวล
 ครื่นสนั่นครั่นครื่นคั่นปั่นป่วน
 สมควรอย่างสร้างล้วนถูกที่ทาง
 นับอนันต์กลปกับโลกสรรสร้าง
 วางจัดอย่างสารพัดจัดที่ควร

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๘๓ , ๙๘)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวถึงความงามที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นแสงดาวบนท้องฟ้าที่สาดแสงระยิบระยับ หรือสายรุ้งที่ระบายพาดอยู่บนฟ้าดูงามระยับ หรือแม้กระทั่งความหอมจากมวลดอกไม้ที่ส่งกลิ่นอบอวล สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ธรรมชาติได้สร้างมานานแล้วอย่างสมดุล

และอีกบทหนึ่งที่กำลังพูดถึงความสวยงามที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ล้วนเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นซึ่งแม้แต่ศิลปินก็ไม่อาจสร้างอย่างธรรมชาติได้

ฝีมือของธรรมชาติ
 (กลอักษรเมขลาโยนแก้ว)

ปูเมฆฟุ้งทอฟ้าทาหาบฝัน
 กลุ่มไหมพรมถม่านเป็นลานไกล
 แฉกทิวรุ่งพุ่มสาบมาป้ายเมฆ
 ลิบลิ้วแรแพรสายเป็นรายริ้ว
 ย่านยาวสวดยมณีนีอาบสีฟ้า
 ห่องหาฟุ้งก่องเก็จก่อเพชรพราว
 แผ่นฟ้าเห็นเด่นงามตามธรรมชาติ
 แหล่งหล้าจึงซึ่งสวดยมมนตรา
 แผ่นดินนี้มีใครไหนสรรค์สร้าง
 ถวิลไม่ได้แม้แต่ศิลปิน

ทาหาบฝันอันนวลนุ่มด้วยกลุ่มไหม
 ลานไกลไล้ลุ่มแนวเกิดแถวทิว
 ป้ายเมฆเสกมนต์ทิพย์ไกลลิบลิ้ว
 รายริ้วหวิวไหวหวานโปรยย่านยาว
 สีฟ้าทาเก็จก่องทั่วห่องหา
 เพชรพราวขาวคลุมคลี่ที่แผ่นฟ้า
 ธรรมชาติอาจเสกสรรค์ปั้นแหล่งหล้า
 มนตราพาหัวใจให้แผ่นดิน
 สรรค์สร้างอย่างธรรมชาติมีอาจถวิล
 ศิลปินสิ้นฝีมือถือถือทำ

(หน้า ๙๒ , ๑๐๗)

จากบทร้อยกรอง ผู้แต่งบรรยายว่า ธรรมชาติได้สรรค์สร้างก้อนเมฆให้เหมือนกลุ่มไหมพรมที่อ่อนนุ่ม สร้างทิวแถวสีรุ้งเป็นราวแพรสายรายริ้ว ตลอดจนระบายสีห้วงหาเป็นสีฟ้าและแต่งแต้มดวงดาววาววับประดับคู่ท้องฟ้า ทั้งหมดล้วนเป็นฝีมือจากธรรมชาติที่สร้างไว้ติดตรึงคู่โลกไปตลอด และยากที่ศิลปินใดจะมาเทียบฝีมือได้

3.2 ธรรมชาติกับความรัก

ธรรมชาตินอกจากจะเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณค่าต่อมนุษย์แล้ว ยังได้มีส่วนสร้างสรรค์จินตนาการหรือการแสดงความรู้สึกของมนุษย์ โดยการเปรียบเทียบกับธรรมชาติ ดังนี้

ดอกไม้กับความรัก
(กลอักษรคมในฝัก แบบศิริวิบลกิตต์)

ดอกไม้อื่นดอกล้วนชวนเฝื่อน	รักเร่สรรพรักลงให้หวนหา
ชูดอกสวดยชูดอ้อตา	เร่รักมารักขายช่างหลายรัก
ซ่อนชู้แอบซ่อนชู้รู้หลักหลบ	กลั่นกรุ่นกลบกลั่นไว้ไม่ประจักษ์
ซ่อนรักเร้นซ่อนหามานานนัก	กว่าตระหนักกว่าอดสู้อภัย
สายหยุดดามสายหยุดดกลิ่นหอม	เก็บกลิ่นหอมเก็บไว้ในยามสาย
หอมกลิ่นไกลหอมลับมากลับกลาย	นำเสียดายน่าซังไม่ยั้งยีน
รักอย่าเป็นรักคดแสนลดเลี้ยว	ชื่นรักเดียวชื่นหวานดูบานชื่น
มันคงรักมันหมายอย่าคลายคีน	รักรินชื่นรักแสนอย่าแคลนคลอน
ดังประยงค์ดังคงยืนยงรัก	ย่ำสลักย่ำใจไม่ถ่างถอน
กับศุณย์ลับกับกัลปปีนรินดร	ยังอวรณ์ยังชื่นรักยืนยง

(วันเนาวิ ยูเต็น. 2540 : 85 , 100)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งได้นำธรรมชาติคือ “ดอกไม้” มาเปรียบเทียบกับความรักในลักษณะของนิราศ เช่น “ดอกรักเร่” เหมือนความรักที่มาเร่ขายล่อลวงให้หวนหา “ดอกซ่อนชู้” เหมือนการแอบซ่อนคนรักไว้ เพราะเกรงว่าถ้าใครรู้เข้าจะอดสู้อภัย “ดอกสายหยุด” ส่งกลิ่นหอมแต่พอสายก็หมดกลิ่นเหมือนความรักที่ไม่ยั่งยืน “ดอกบานชื่น” ขอให้ความรักคงมั่นอย่าจิตจางหายไปหรือเป็นรักคด จงยั่งยืนรักเดียวใจเดียวหวานชื่นเหมือนดอกบานชื่น และสุดท้าย “ดอกประยงค์” ขอให้รักยืนยงคงความรักไปชั่วกัลปปีเหมือนกัลปปีนรินดร

3.3 ธรรมชาติกับสำนวนไทย

บางครั้งธรรมชาติอาจแฝงสัจธรรมหรือแง่คิดให้กับมนุษย์โดยไม่เจตนา ซึ่งมนุษย์ได้นำปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น มาใช้สอนหรือเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้นๆ ในรูปแบบของสุภาษิต สำนวน หรือคำพังเพย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แมลงเมา (กลอักษรรูกลิ้นหาง)

เหมือนแมลงเมาเขลาเพื่อนเหมือนแมลงเมา	เริงไฟหลงตรงเข้าเริงไฟหลง
กว่าปลดปลงชีวกว่าปลดปลง	หลงแสงไฟไฟพะวงหลงแสงไฟ
ทั้งที่รู้อยู่ทุกครั้งที่รู้	ถูกเผาไหม้ไฟฟูถูกเผาไหม้
อย่างจับไหวไหม้ร่างอย่างจับไว	ไหม้เพื่อนพ้องเห็นไหม้ไหม้เพื่อนพ้อง
ฝ่าแสงโชติโลตราฝ่าแสงโชติ	สิ้นทั้งผองต้องโทษสิ้นทั้งผอง
รำเริงลองกองเพลิงรำเริงลอง	ต้องมลายก่ายกองต้องมลาย
ไม่เข็ดขามห้ามใจไม่เข็ดขาม	ยามปีกร่ายกรายยามยามปีกร่าย
นับเรียงรายตายดับนับเรียงราย	เสียงชีพไปไม่วายเสียงชีพไป
ไธ้ความเขลาเงาเงาไธ้ความเขลา	ยอมมอดไหม้ให้เผายอมมอดไหม้
เล่นกับไฟให้เห็นเล่นกับไฟ	รอดชีวิมีหรือไม่รอดชีวิ

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 86 , 101)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งบรรยายธรรมชาติโดยเปรียบกับพฤติกรรมของแมลงเมา ดังสำนวนไทยที่ว่า “แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ” ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของแมลงเม่าชอบบินเล่นกับไฟ แล้วก็จบชีวิตด้วยความร้อนจากไฟ ผู้แต่งเปรียบเทียบการกระทำดังกล่าวว่าโง่เขลา ทั้งๆ ที่รู้ว่าจะต้องจบชีวิต แต่ก็ยังบินไปเล่นกับไฟโดยไม่รู้จักเข็ดกลัว

จากการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ สามารถสรุปได้ดังนี้

ธรรมชาติมีคุณค่ามาก เป็นแหล่งพักพิงอาศัยของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ธรรมชาติสร้างโลกให้สวยงามและสดชื่นรื่นรมย์ ยากที่ศิลปินใดจะเทียบฝีมือได้

4. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม

บทร้อยกรองในปัจจุบันมุ่งเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมมากขึ้น เนื้อหาส่วนใหญ่มักกล่าวถึงสภาพเหตุการณ์ต่างๆ ที่สำคัญและน่าสนใจ รวมทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การเมืองและอื่นๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ตลอดจนวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในปัจจุบัน

บทร้อยกรองเรื่อง “ร่ายทนาย” ของ วันเนาวิ ยูเต็น มีการนำเสนอเนื้อหาทางสังคมในปัจจุบันเกี่ยวกับสิ่งใกล้ตัวและปัญหาสังคมที่กำลังรอรับการแก้ไข ตลอดจนการกระตุ้นจิตสำนึกในอันที่จะร่วมกันสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

4.1 ค่านิยมในสังคม

ผู้แต่งกล่าวถึงสังคมปัจจุบันว่า คนส่วนใหญ่ขาดความจริงใจต่อกันมากขึ้น ต่างคนต่างเห็นแก่ตัว เอาวัดเอาเปรียบกัน และมีค่านิยมที่ผิดๆ คนดีมีคุณธรรมถูกเหยียดหยาม แต่คนชั่วช้ากลับได้รับการยกย่องสรรเสริญทำให้คนทำดีหมดกำลังใจ แต่ก็ต้องจำทนอยู่สังคมเช่นนี้ต่อไปโดยไม่มีทางเลือก ดังตัวอย่างบทร้อยกรองต่อไปนี้

เลว

(กลบทโตเล่นหาง)

อย่าหยันคนจนทางอย่างหมาแก่	คอยวันแต่ความตายกรายมาหา
เป็นซากแห้งแห้งไม่ไร้ราคา	รอเวลาแห่งกาลลาญชีพไป
ถึงชีพนี้มีไว้ให้ต่อสู้	เราจะอยู่อย่างมิตรผิดที่ไหน
คนเอาเปรียบเหยียดหยามคำหว่าไคร	แต่งแต้มให้โลกมีสีมืดดำ
คนที่เชื่อถือธรรมกรรมถูกต้อง	กลับมัวหมองมืดมนคนเหยียดหยาม
เขาเชิดชูบูชาอารมย์ธรรม	ที่ถือกรรมทำดีมีแต่ตรม
โลกทุกวันนี้มันเปลี่ยนแปลงสับสน	คนดีคนที่เขาเฝ้าทับถม
คนชั่วช้าสารพันนั้นคนชม	คนนิยมเสเพลเนรคุณ
กตัญญูรู้บุญคุณของเขา	ล้วนเง่าโง่งงตั้งสกูล
ลืมเลียมหมดกฎของพองบาปบุญ	โลกเจอจนคนชั่วตัวเลวทรม

(วันเนาวิ ยูเต็น. 2540 : 4)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวเชิงตัดพ้อว่า สังคมปัจจุบัน คนที่เอาวัดเอาเปรียบไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ สร้างแต่ความเดือดร้อนให้สังคมมักได้รับการเชิดชู แต่คนที่ทำดีหรือเคยทำคุณประโยชน์ให้สังคมกลับถูกมองข้าม ไม่มีคนสนใจหรือยกย่องดูแล เช่นเดียวกับบทร้อยกรอง “ฟ้าของคนหม่น”

ฟ้าของคนหม่น
(กลบทมธุรสวาทิ)

ฟ้าของฉันทวันนี้เป็นสีหม่น
โลกหวนเย้ยเปรยคำให้เข้าใจ
โลกเหือดหายสายธารที่ซ่านเซาะ
ให้โทษทัณฑ์บันย่ำเพื่อทำลาย
มีชีวิตติดหล้าแต่คำไร
ยอมให้โลกไขกลับนานนับวัน
สู้ก็สู้เหมือนกับเพื่อนเขา
ฟ้าบรรเลงเพลงมาอย่างปราณี
สำหรับฉันทนั้นเพลงบรรเลงหยัน
ไม่มีสิทธิ์คิดใฝ่หรือให้ขง

ฟ้าของคนหม่นหมองมีผ่องใส
ทอดทิ้งให้เปล่าเปลี่ยวอยู่เดียวดาย
เสียดเย้ยเยาะหยามหยันให้ขวัญหาย
อยู่หรือตายล้วนเขลาค่าเท่ากัน
มีทำไมให้คนเขาก่นหยัน
โลกลงทัณฑ์ให้ตายทั้งหาใจ
แต่แล้วเราพ่ายแพ้เกินแก้ไข
เพลงที่ใครส่วนมากไม่ยากฟัง
หรือปลอบขวัญชีวิตที่ผิดหวัง
เพราะฟ้ายังความหม่นแต่คนตรม

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 6)

บทร้อยกรองนี้กล่าวว่า สังคมในปัจจุบันโหดร้ายและน่ากลัว เพราะต่างคนต่างอยู่ไม่มีน้ำใจต่อกัน ใครต่อสู้แล้วพ่ายแพ้ก็จะมีแต่การเย้ยหยันซ้ำเติมทำให้ชีวิตสิ้นหวัง ถึงมีชีวิตอยู่ก็เหมือนตายไปแล้ว แต่ก็ต้องยอมรับชะตากรรมโดยไม่มีทางแก้ไข
และอีกบทที่มีเนื้อหาในทำนองเดียวกัน

จำทน
(กลบทอุกโตโกฏิวิลาศ)

ทรมานคิดแต่อดใจ
ส่วนลัทธิชื่อถือธรรมโลกหวนเมิน
โลกวิปริตผิดไปไม่คงมั่น
ที่แท้ที่ชื่อถือจริงจัง
เหลือจนสนทนในเล่ห์เหลี่ยม
ชื่อกับเล่ห์เพทุบายหลายเหลี่ยมชัก
คนคิดชื่อถือธรรมถูกยำเหยียบ
ที่เลวทรามตามจนจนอันใจ
บุตธรรมกรรมคืออยู่ที่ไหน
กับคนถ้อยค้อยหนุนจนชั่ว

ทำไมฟ้าทุกวันจึงสรรเสริญ
คอยคิดสับยับเย็นไปทุกครั้ง
ดูแผนผันเพี้ยนไปจากใจหวัง
คนกลับขึงเย้ยให้เข้าใจนัก
ให้คนเจียมจำด้อยเหมือนน้อยศักดิ์
โลกเยื้องยักด้วยกลจึงจนใจ
คนเอาเปรียบกลับหนุนบุญคุ้มให้
คอยเย้ยหยันโยไฟในคนดี
โลกจึงให้ลงปลื้มลื้มศักดิ์ศรี
ให้คนมีศีลธรรมต้องจำทน

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 8)

บทร้อยกรองนี้ กล่าวถึงความอยุติธรรมในสังคม สังคมยกย่องและให้โอกาสคนชั่วมากกว่าคนดี ทำให้คนดี ๆ ท้อถอยสิ้นหวังแต่ก็ต้องมีชีวิตรอดอยู่อย่างจำทน

4.2 ความท้อแท้ผิดหวังในการดำเนินชีวิต

ผู้แต่งกล่าวว่า คนในสังคมต่างเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายและท้อแท้มากขึ้นทุกที เพราะมีปัญหาด่าง ๆ มารุมเร้าและแก้ปัญหาไม่ตก ดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

ท้อแท้

(กลบอักษรล้วน)

แม้มิตรหมายเฝ้ามองมากหมองหม่น	สุดสับสนสูญสิ้นสิ่งสดใส
จะจืดจางแจ่มแจ้งจนแจ้งใจ	ล้นเหลือเลวเหลวไหลล้วนลึกกลับ
ทั้งทำที่ที่ทนท้อมทนทุกข์	เสียสิ่งสุขเสียสิ้นสิ้นสิ่งสรรพ
นึกแน่วแน่นแห่งหนักนานหนักนัย	เกลือกกลายกลับกล้ำกลัวเกลียดกลัวไกล
จงจิตจากจำใจจิตจางจิต	เหมือนมิดมิดมัวมนมากหม่นไหม้
ครุ่นคร่ำครั้นเคร่งเครียดคร้านใครใคร	ร่อยร้าวรานฤาไร้รอดรื้อร่อย
กลบเกลื่อนเกลียดกลั่นกล้ำกลอกกลิ้งเกลื่อน	เบียดเบียนเบียดเบียนเบียดเบียน
เลิกแล้วล้มลบเลือนล้างเลือนลอย	ตัดตัดต่อบทนต์เตือนตัวติดตาม
คนแค้นเคียดเขวี้ยงคำคมเค้น	ขามเข็ดเข็ญเคืองขัดคำขุ่นขม
โชคชั่วซ้ำซังซังซ้ำซ้ำซ้ำ	ที่ท้อแท้ทับถมทุกทุกทาง

(วันเนา ยูเด็น. 2540 : 53)

ในบทนี้ กล่าวถึงความรู้สึกสับสนหม่นหมองของคนในสังคม อันเนื่องมาจากความโชคร้ายที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวไร้ผู้คนสนใจไยดี แม้ว่าจะพยายามคิดกลบเกลื่อนข่มความน้อยเนื้อต่ำใจลงไปแล้ว ก็ยังไม่สิ้นความทุกข์ทรมานจึงมีแต่ความท้อแท้สิ้นหวัง

และอีกบทที่กล่าวถึงความรู้สึกที่ถูกเหยียดหยันเหยียบย่ำของคนในสังคม

คำคน

(กลบอักษรสลับล้วน)

จะเจ็บจำคำของคนทั้งที่ทุกข์	สิ้นสุขทุกทุกทางอย่างพยายาม
คนเขาเคียดเหยียดหยันพยายามคร่ำครั้น	หวาดไหวหวั่นอันออกอึ้งตรึงตราตรม
แรกรู้เรื่องเคืองขุ่นแค้นแสนสับสน	แค้นคำคนหม่นหมองทางตากถม
คิดแค้นกับจับจิตใจซ้ำซ้ำซ้ำ	สิ้นสุขสมณทุกข์ที่รับเรื่องราว

คำคนเคียดเหี้ยมดเี้ยยยาวกล่าวกลบเกลื่อน
 คำคนคั่นหยันย่ำเหยียบเปรียบเปรยปราย
 ล้วนเล่ห์หลอนย้อนแย้งยกกลอกกลับกลิ้ง
 พรรคพวกเพื่อนเลือนลาลางข้างเขื่อนชัก
 คำคนคั่นแน่นแน่นหนักทักที่โทษ
 คิดค้นคับอับอกอวยพ่ายแพ้ภัย

เหลือลบเลือนเจียนเชือดซ้ำห้าห้าห้า
 หน้าแห่งหน้าหมายหม่นหมองร้างเรื่องรัก
 ตักเตือนตึงยิ่งยุ่งแหยงแห่งหน้าหนัก
 นึกแน่นักยักย้อนย่ำยกกลายกลับไกล
 เคล้นคลุกเขลาเฉาชั่วโจดโหดโหดให้
 จึงเจ็บใจไกลเกลียดกล้ำคำของคน

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 51)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวถึงความเจ็บใจในคำพูดของคนที่มาเหย้าหยามทำให้เกิดความทุกข์ โดยพูดจากากถาบทบถสารพัด ซึ่งยากที่จะลบเลือนให้หายไปได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้แต่งเจ็บใจและเคืองแค้น เมื่อกล่าวเตือนหรือตึงยิ่งเหมือนยุให้พูดมากขึ้น สร้างความแค้นหน่ายอย่างมาก มีหน้าซ้ำเพื่อนพ้องมิตรสหายยังหลงเชื่อคำพูดเหล่านั้นทำตัวเหินห่าง คิดแล้วนำแค้นใจที่ต้องมาพ่ายแพ้คำของคนลวง

4.3 การแก้ปัญหาของคนในสังคม

แม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะเป็นสังคมที่เอื้อประโยชน์แก่คนชั่วมากกว่าคนดี แต่ถ้าคนในสังคมไม่ท้อแท้ แต่ลุกขึ้นมาต่อสู้อย่างเข้มแข็ง ก็จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ ผู้แต่งได้กล่าวถึงนักสู้ชีวิตไว้ในบทร้อยกรองหลายบท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คือฉัน

(กลบทเตรียมก)

สมคำเขาสมควรหยันสมคนหยาม
 รับเรื่องโทษรับเราผิดรับฤทธิ์ทัณฑ์
 เปรยคำเหยียบเปรยข้อย่ำเปรยคำหยัน
 คนดีไหนคนใดทนคนดูแคลน
 เชิญเถิดย่ำเชิญเถิดหยันเชิญทัณฑ์เยาะ
 คนอย่างฉันคนหยามทนคนไยไพ
 นั่นคือฉันนั่นคนชื่อนั่นคือฉัน
 ทนดูแคลนทนดังคนทนดูตาย
 ฉันคือฉันฉันคนดีฉันคือฉัน
 สู้หมางใจสู้หมองจนสู้หม่นมัว

ไม่ควรรฆาไม่เคียดไม่คิดหวั่น
 ไม่คิดพรั่นไม่เคืองครุ่นไม่ขุ่นแค้น
 มากที่หวั่นมากทัณฑ์รุกรมทุกข์แสน
 กระทำมันกระทั้งเพื่อนกระเทือนใจ
 แค่นี้เพียงเคราะห์แค่ภัยพาลแค่ผ่านไ้
 เชิญเถิดใครเชิญถมกรรมเชิญทำลาย
 หมดที่มันหมดทั้งมีหมดที่หมาย
 อยู่หรือตายราวผลาญอยู่ราวตัว
 ยังยืนยังยังหยัดหวังยังยิ้มหัว
 ไม่ขอกลัวไม่ขามจิตไม่คิดท้อ

(วันเนา. 2540 : 41)

ในบทนี้ กล่าวว่า คำเย้ยหยามถ้าไม่ผิดจริงก็ไม่ควรคิดหวนไหว หรือถ้าผิดจริงก็ยอมรับโทษแต่โดยดี คำเยาะเย้ยทั้งหลายถ้าถือเสียว่าเป็นเพียงเคราะห์หรือไข้เท่านั้น ก็ไม่สามารถจะมาทับถมหรือมุ่งทำลายเราได้ ผู้แต่งจะขอยืนหยัดต่อสู้ต่อไปโดยไม่ท้อ คิดว่าความหวังยังมี และอีกบทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และมุ่งมั่นที่จะแก้ไขให้ผ่านพ้น

โลกอย่าล่าเอียง

(กลบทกระจาย ณ มณฑล)

แสงสีทองส่องฟ้าปลูกหล้าต้น
เคยมีคณมนมัวในหัวใจ
จะต่างแดนแสนไกลส่องไปถึง
สถิตอยู่ครู่ขณะจะยืนยง
เพียงชีวิตคิดฝันสู่วันใหม่
ปลอบขวัญบ้างบางคราวยามก้าวพลั้ง
หลายคนสู่หวังรัฐพลังพลาด
มากที่คนล้นหลามทางความคิด
ต่างต่อสู้อยู่ที่ต่างมีหวัง
ขอเพียงว่าฝ่าฟันอันตราย
คนทั้งมวลล้วนมีที่หมายมาด
แต่จะสุขทุกข์ใดไม่สำคัญ

กล่อมชีพขึ้นชุกฤดีที่หลับไหล
แสงส่องให้หมองหมางนั้นจางลง
มีค่านิ่งเมฆละมุนหรือฝุ่นผง
กลางแดนดงหรือปราสาทราชวัง
สู้ต่อไปชนสิ่งสมหวัง
เพื่อชีพยังแสงทองส่องชีวิต
บางคนอาจสมหวังอาจพลังผิด
หลายที่ฤทธิ์ผิดหวังยังทำลาย
ชีวิตยังมีแสงแห่งความหมาย
จนเคลื่อนคลายอุปสรรคที่กักกัน
สุขทุกข์อาจพบแน่ไม่แปรผัน
เพียงโลกนั้นเที่ยงธรรมอย่าล่าเอียง

(วันเนา ฐิติน. 2540 : 2)

บทนี้กล่าวว่า คนในสังคมต่างมีความหวังด้วยกันทุกคน โดยเปรียบเทียบความหวังเหมือนแสงสีทองที่สาดส่องไปทั่วถึงทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นป่าดงหรือปราสาท ถ้าเรารู้ต่อไปโดยใช้ความผิดเป็นบทเรียน ก็จะมีฟันฝ่าอุปสรรคไปได้และพบกับความสมหวัง

4.4 เนื้อหาเกี่ยวกับการแตกความสามัคคีของคนในสังคม

ในบทร้อยกรองที่ชื่อว่า “ศึกในเมือง” กล่าวถึง ความแตกสามัคคีกันของคนในชาติ หรือเป็นไส้ศึกให้ชาติอื่น สร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศึกในเมือง
(กลบทนาคนิพนธ์)

ประวัติศาสตร์ชาติไทยบ่งให้เห็น
เป็นเรื่องสำหรับควรหวนอาทร
ให้ลบลายหายตรีนิจคิด
คิดเหลวแหลกแตกสิ้นแผ่นดินไทย
ไม่สมคิดผิดพลาดพินาศสิ้น
ต้องกำสรดโคกเตร้าเผ่าคิดครวญ
สดีควรชวนกันกันเหลวไหล
ในสิ่งผองหมองมัวกันทั่วทิศ
พิษภายนอกขอกใจเพียงไม่มาก
ช่วยกันด้วยดับเข็ญเป็นพิษภัย

บ่งให้ชวนชวนเน้นเป็นเรื่องสอน
ชวนอาทรพินั้นรอนให้ลบลไกล
พินิจคงไม่ผิดคิดเหลวไหล
แผ่นดินทองเสียไปไม่สมควร
พินาศแสนแผ่นดินต้องกำสรวล
เผ่าคิดครั้งพลั้งชวนสดีคิด
กันเหลวแหลกผลักใสในสิ่งผิด
กันทั่วไทยรอนลิดพิษภายใน
เพียงไม่มาทางตากช่วยกันได้
เป็นพิษเภทเพราะไล่ศึกในเมือง

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๔๖)

ในบทนี้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ชาติไทยในอดีตที่คนในชาติแตกแยกกันไม่ร่วมแรงร่วมใจแก้ไข ปัญหาจึงต้องเสียชาติบ้านเมืองในที่สุด และที่สำคัญก็คือ ชาติไทยต้องเสียแผ่นดินเพราะมีไส้ศึก ผู้แต่ง กล่าวว่แม้ศึกภายนอกจะมากเพียงใดก็ตาม หากคนในชาติช่วยกันก็แก้ไขปัญหาได้ แต่ศึกภายในคือ คนในชาติแตกกันเอง หรือเป็นไส้ศึกให้ศัตรูก็จะทำให้เสียบ้านเมืองได้

จากการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม สรุปได้ดังนี้

ในสังคมปัจจุบัน คนมีค่านิยมผิดๆ มักยกย่องคนชั่ว เหยียดหยามและละเลยคนดี ทำให้คนดี เกิดความท้อแท้ แต่ถ้าผู้ใดเป็นนักสู้ชีวิต รู้จักตั้งความหวังและพยายามฟันฝ่าอุปสรรคไปให้ได้ ก็จะมี ความสำเร็จในชีวิต ส่วนเรื่องส่วนรวมนั้นทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศ ชาติ ถ้าแตกความสามัคคีหรือเป็นไส้ศึกให้ชาติอื่น บ้านเมืองเราก็จะเป็นอันตรายเหมือนในอดีตที่เคย เสียบ้านเมืองมาแล้ว

5. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมิตรสหาย

บทร้อยกรองส่วนหนึ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ของ มิตรสหาย ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

5.1 เนื้อหาเกี่ยวกับความหมายหรือนิยามของคำว่า “มิตร”

มิตรคือสิ่งใดนั้น กวีหรือผู้รู้ได้ให้คำอธิบายไว้แตกต่างกัน วันเนา ๒๕๔๐ ได้อธิบาย ความหมายไว้ดังนี้

มิตร
(กลบทบัวบานกลีบขยาย)

มิตรคือผู้รู้ใจในยามหม่น
มิตรคือค่ากว่าใครในชีวิตวัน
มิตรคือแสงแห่งใจให้ความหวัง
มิตรคือผู้ชูขวัญทุกวันคืน
มิตรคือแสงแห่งตะวันอันอบอุ่น
มิตรคือผู้ตั้งใจไปชั่วกาล
มิตรคือทุกทุกอย่างกลางดวงจิต
มิตรคือแสงแห่งฟ้าอำไพ
มิตรคือขวัญอันหวานซึ่งความหมาย
มิตรคือผู้นิยามความเป็นมิตร

มิตรคือคนเอื้อสุขปลอบปลุกขวัญ
มิตรคือความผูกพันอันยั่งยืน
มิตรคือแสงแห่งพลังยังความชื่น
มิตรคือผู้หิบบั่นความชื่นบาน
มิตรคือคุณค่าใจแผ่ไพศาล
มิตรคือหวานแห่งหวานซาบซ่านใจ
มิตรคือมิตรทรงค่ากว่าสิ่งไหน
มิตรคือความยิ่งใหญ่ในชีวิต
มิตรคือสายสัมพันธ์มั่นในจิต
มิตรคือผู้อยู่ซิดนิรันดร์

(วันเนาวิ บูเต็น. 2540 : 10)

ในบทนี้ ผู้แต่งพยายามอธิบายความหมายของ “มิตร” โดยนิยามไว้หลายอย่าง เช่น มิตรคือผู้รู้ใจในยามมีความทุกข์ที่ช่วยเป็นกำลังใจให้ความหวัง มิตรคือผู้คอยหิบบั่นความสุขความชื่นบานมาให้ มิตรเหมือนแสงอาทิตย์ที่ให้ความอบอุ่นใจ และมีคุณค่ากว่าสิ่งใด มิตรคือความสัมพันธ์ที่ซาบซึ้งและมั่นคงตลอดไป

และอีกบท เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของมิตรแท้

มิตรแท้
(กลบทสุรางค์ระบำ)

นำอกเขาเออาชานมาอ่านคิด
มีจิตต่อจอตไปจนตาย
มีมิตรจิตมิตรใจไม่เมินจาก
ร่วมในจิตนิตยจำมากน้ำใจ
มิตรเช่นนี้ชี้นำชื่นฉ่ำนัก
ใจอุ่นเจือเอื้อจับไม่อับจน
มีมิตรแท้ที่ทันที่หมั่นท้อ
มากน้ำใจในจิตเป็นนิตยจาร

ซึ่งใจมิตรจิตไม่ผิดใจหมาย
ไม่เลือนกลายลาบกลับไปลับไกล
ต่างฝันฝากฝากฝันร่วมฝันไผ่
ป้องมวลภัยไม่พานจนมารพัน
มีใจภักดีจักเผื่อจวนเจือผล
ลบที่หม่นทนมทางพันทางมาร
จะทนพอท้อพันหมื่นทนต์ผ่าน
เอื้อมารานมารร้ายที่หมายรอน

(วันเนาวิ บูเต็น. 2540 : 64)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งกล่าวถึงลักษณะของมิตรแท้ว่า เป็นบุคคลที่รู้ใจเรา ไม่ทอดทิ้งเรา
รวมพันฝ่าอุปสรรคไปด้วยกับเรา คอยช่วยเหลือเจือจุนเรา ไม่ทำให้เกิดความท้อแท้ช่วยลดความทุกข์ที่
จะเข้ามาบั่นทอนเราได้

และอีกบท ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความมีน้ำใจของมิตรสหาย

น้ำใจ

(กลบทสารถิจักรถ)

ดอกไม้หอมหอมบอกเพียงดอกไม้
ติดเตือนใจให้ละทิ้งซึ่งติดเตือน
เย็นชื่นยิ่งสิ่งใดไหนเย็นชื่น
หวานใดล้ำค่าหวานเกินหวานใด
ห้วงฟ้าพรดาวช่วงกลางห้วงฟ้า
ชอกช้ากลบเลือนเพื่อนชอกช้า
มีเพื่อนพ้องแสนดีมากมีเพื่อน
ความคิดเกื้อการุญอ่อนความคิด
ปลอบขวัญรื่นชื่นจิตมิตรปลอบขวัญ
ทุกข์ร้อนหายกลายสุขไรทุกข์ร้อน

ไม่เหมือนหอมน้ำใจหอมไม่เหมือน
น้ำใจของผองเพื่อนเตือนน้ำใจ
สดใสนั้นไหนเปรียบเทียบสดใส
หวานคำมิตรชิดใกล้ให้หวานคำ
ดื่มด่ำสายธาราพาดื่มด่ำ
มวลมิตรนำสุขล้วนจากมวลมิตร
สิ่งผิดเตือนให้พราวจากสิ่งผิด
ช่วยรอนร่ายหมายลิตมิตรช่วยรอน
ถ้ายกยอเห็นทุกข์ท้อก็ถ้ายกยอ
น้ำใจเพื่อนเหมือนพรพรมน้ำใจ

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๒๗)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งกล่าวถึงน้ำใจของมิตรสหาย แม้กลิ่นหอมของดอกไม้ที่หอม ไม่หอม
ติดทนนานเท่ากับน้ำใจที่หอมหวาน และน้ำใจของมิตรเป็นเหมือนน้ำเย็นฉ่ำที่คอยดื่มด่ำลบล้างความ
ชอกช้า มิตรคอยเตือนให้ห่างไกลจากสิ่งผิด ผู้แต่งซาบซึ้งในน้ำใจของเหล่าพ้องเพื่อนที่มาปะพรมให้ชุ่ม
เย็น ปักเป้าความทุกข์ร้อนต่างๆ ออกไปได้

นอกจากนี้ ยังมีบทร้อยกรองส่วนหนึ่งที่ผู้แต่งเสนอให้รู้จักพิจารณาเลือกคบมิตรสหาย ดังนี้

มิตรหรือไม่

(กลบทมยุราพินทอง)

อย่าอย่าไว้วางใจมิตรคิดชั่วช้า
ดูดูไว้ให้ช้าอย่าชิดชิด
ใกล้ใกล้กันนั้นดังยังห่างห่าง
ค่อยค่อยดูรู้ดีที่กลวงกลวง
ทำทำใจให้กล้าอย่าเขลาเขลา

คล้ายคล้ายกลัวคนคนผิดผิด
ค่อยค่อยคิดอย่ากล้าคำลวงลวง
ทุกทุกทางไม่มีที่หวังหวัง
อย่าอย่าลวงเล่ห์สนิหิตดกกลัว
พบพบเข้าเราสามารถอาจหัวหัว

แยกแยกไว้ให้เห็นเป็นตัวตัว
คนคนที่มีใจใสสุกที่สุด
เลวเลวหลบหลบเล่นเป็นที่ที่
ครองครองไว้ให้เป็นหน้าหน้า
ต่อต่อไปใคร่ใคร่พิณจิต

รู้รู้ทั่วชั่วชื้อหรือดีดี
รักรักดูญาติเห็นเป็นพี่พี่
คนคนนั้นนั้นหมั่นคิดคิด
แล้วแล้วอย่ากังวลคนผิดผิด
คนคนชิดมิตรชื้อหรือมิตรलग

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๓๓)

จากบทนี้ ผู้แต่งกล่าวว่ามิตรนั้นมีทั้งชั่วและดี ต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ดี เมื่อคบมิตรต้องรู้จักแยกแยะเป็นคนๆ ไปว่าใครดีใครไม่ดี ถ้าคนไหนดีมีใจซื่อตรงก็คบเหมือนญาติพี่น้อง แต่ถ้าคนไหนไม่ดีก็คบเพียงผิวเผินอย่างจริงจัง ดังนั้นเวลาจะคบมิตรต้องรู้จักใคร่ครวญเพื่อจะได้ไม่คบคนผิด

5.2 ความสัมพันธ์ของมิตรสหาย

เสียดาย

(กลบทกนิรเกิบบัว)

เราคบกันรักกันแจ่มจันเพื่อน
มิตรสัมพันธ์ผูกพันกันนานเนา
เมื่อแย้มยิ้มต่างยิ้มกันพริ้มหน้า
เมื่อมีทุกข์ต่างทุกข์ถูกรุกราน
เราคบเพื่อนฉันเพื่อนเลือนแล้วหรือ
เมื่อความหลังหนหลังยังผูกพัน
เสียดายภาพมิตรภาพอาบรักริน
เคยเฝ้าเฝ้าแล้วเฝ้าให้ย่อยยับ
เพื่อนเป็นเพื่อนใช่เพื่อนเหมือนใช่เพื่อน
ความผูกพันสัมพันธ์อันนานนิตย์
ต่อแต่นี้จากนี้มีแต่หวัน
เมื่อมีเพื่อนเป็นเพื่อนเหมือนท่าลาย

ไม่เคยเลือนลิมเลือนว่าเพื่อนเก่า
ไม่ลิมเราเป็นเรามาเนานาน
เมื่อน้ำตาเต็มตาตาประสาน
เมื่อขึ้นบานเบิกบานปานปานกัน
ยังรักซื่อสัตย์ซื่อหรือแปรผัน
ไยปล่อยวันให้วันนั้นเลือนลับ
ความสดชื่นแจ่มชื่นไม่คืนกลับ
ไม่ยากนับต้องนับกลับใช้มิตร
เมื่อร้างเลือนรักเลือนแล้วเบือนบิด
เราอนฤทัยด้วยฤทธิ์พิษชั่วร้าย
จะมีวันแค้นอันห่างหาย
แสนเสียดายเดี่ยวดายตายจากกัน

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๔๐)

บทร้อยกรองนี้กล่าวว่ามิตรภาพเป็นสิ่งมีค่ามาก หากขาดสะบั้นลงด้วยเหตุใดก็ตามก็น่าเสียดาย ผู้แต่งเองเคยมีความผูกพันกับเพื่อนมาเนิ่นนาน เคยร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันมา บัดนี้ความสัมพันธ์ลบลือกันไปสิ้น และไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุร้ายใดที่ทำให้เพื่อนตัดความสัมพันธ์และทำร้ายกันเช่นนี้ สิ่งนี้ทำให้ผู้แต่งรู้สึกเสียดายยิ่งนัก

และอีกบทที่แสดงให้เห็นว่าคำพูดของเพื่อนก็มีผลต่อจิตใจของเพื่อนเหมือนกัน ดังนี้

สัภัย

(กลบทนารายณ์ประลองศิลป์)

เจ็บจำคำเจ็บจนคนเจ็บจำไข
ไม่จบลบไม่จางลางไม่จิตเลือน
คอยพาลนานคอยผัดนัดคอยผัดนัก
เลิกไวใจเลิกหวานจารเลิกวาจา
เจ็บใจไขเจ็บจำคำเจ็บจนคิด
ภาพเลือนเพื่อนภาพลวงพวงภาพล้นพาล
เลิกลอกลอกเลิกลามปามเลิกเลือนเปื้อน
ไม่พ้องข้อไม่พานพานไม่พักคอบ

เย้ยไยไพเย้ยหยันพันเย้ยหยามเพื่อน
ยิ่งเหมือนเยือนยิ่งไยไยยิ่งมารบา
สุดจักหักสุดใจให้สุดจะหา
ล้นพาลล้นพันล้นล้นพินสาญ
เลิกใจหวัดเลิกใจไหวเลิกจำหวาน
ประจันนานประจักษ์นักประจบนบ
ทำเกลื่อนเลือนทำกลายลายทำแก้งหลบ
จะหลบพบจะเลียงเพียงจะสัภัย

(วันเนา ฐเตน. 2540 : 66)

บทร้อยกรองนี้ ผู้แต่งกล่าวว่าคำเย้ยหยามจากเพื่อนที่เป็นพาล ทำให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ จนยากที่จะลบเลือนไปได้ จึงคิดเลิกลบหาสมาคมไม่ขอเกี่ยวข้องกับด้วย โดยจะหลบเลี่ยงไปเหมือน “สัภัย” จากมิตรพาลเหล่านี้

จากการศึกษาบทร้อยกรองกลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมิตรสหาย สามารถสรุปได้ดังนี้

ความหมายของ “มิตร” หมายถึง มิตรคือผู้รู้ใจในยามมีความทุกข์ เป็นผู้หยิบยื่นความสุข เป็นเหมือนแสงอาทิตย์ที่ให้ความอบอุ่นใจและมีคุณค่าเหนือสิ่งใด ส่วนความสัมพันธ์ของมิตรสหายเป็นความสัมพันธ์ที่มีค่ายิ่ง หากต้องสิ้นสุดหรือต้องตัดความสัมพันธ์ลงไปด้วยเหตุใดก็ตามนับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายยิ่งนักควรทะนุถนอมมิตรภาพไว้ให้นาน

6. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวปรัชญา

“ปรัชญา” เป็นเรื่องเกี่ยวกับสาระและความหมายที่แท้จริงของชีวิตด้วยการใช้ปัญญา (วิทย์ ศิวะศรียานนท์. 2531 : 216) ซึ่งอาจเป็นการพิจารณาประสบการณ์ทั้งหลายของชีวิตของตนเอง หรือ ประสบการณ์ทางสังคม เพื่อจะได้รู้แบบแผนของชีวิต และจุดมุ่งหมายสูงสุดของการเดินชีวิต

ร้อยกรองปัจจุบัน มีการนำเสนอเนื้อหาแนวปรัชญามากขึ้น เพราะปรัชญาเป็นการแสดงทัศนะเกี่ยวกับความรู้ ความจริง และความงามอย่างลุ่มลึก ถือเป็นความก้าวหน้าและพัฒนาการทางหนึ่งของบทร้อยกรอง บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของ วันเนา ฐเตน มีการนำเสนอเนื้อหาทางปรัชญา

อยู่บ้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก็เหมือนใครใคร
(กลบทพวงแก้วกุดั่น)

ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใครหมด
เหมือนใครที่ชีวิตถูกทิศทาง
ความเป็นอยู่ทั่วไปเหมือนใครเขา
มากมีเพื่อนเหมือนใครในโลก
ฉันก็เป็นเช่นใครที่ในโลก
ใครก็มีที่ทำกรรมชั่วดี
มีโกรธเกลียดอย่างไรเขาไม่ผิด
ใครฉลาดใครเขลารู้เท่าทัน
เมื่อใครใครไม่ผูกผิดแตกต่าง
อย่าเศร้าใจใครมาป้ายราดิน

สร้างกำวรดแก่ใครไม่เคยสร้าง
และอยู่อย่างใครที่มีเมตตา
มีหยอหยงเหมือนใครที่ในหล้า
มีขลาดกล้าเหมือนใครที่ไหนมี
มีสุขโศกเหมือนใครในทุกที่
ทุกอย่างนี้เหมือนใครไม่ต่างกัน
มีความคิดอย่างไรไม่ผูกผัน
ต่างเหมือนฉันเหมือนใครในแผ่นดิน
แม้มีบ้างใครเขาเฝ้าตึฉิน
ให้ซาชินทุกทางอย่างไรใคร

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 7)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวแสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตว่า ชีวิตของใครก็ตามก็คงเหมือนๆ กันคือ มีทั้งสุขทุกข์คละเคล้ากันไป ถ้าดำรงชีวิตอย่างไม่เป็นพิษภัยต่อใคร ทำดีมีเมตตา มนุษย์ก็อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และในฐานะที่ผู้แต่งเป็นปุถุชนธรรมดาคนหนึ่งก็อาจมีบ้างที่คิดถูกคิดผิด และเป็นธรรมดา ถ้าหากมีใครจะติฉินว่ากล่าว ดังนั้นอย่าเศร้าใจต่อคำพูดเหล่านั้นเลย จงวางเฉยกับสิ่งที่เข้ามาระทบในที่สุดก็จะชินชาไปเอง

และอีกบทที่เสนอทัศนะเกี่ยวกับการมองโลกในแง่ดี

รอระยับรุ่ง
(กลบทอินทาทิกร)

ถึงชีพจะระทมขมขื่นบ้าง
มิยอมจะระทมหมดเรี่ยวแรง
สู้พายุสร้างทางสายใหม่
มูมานะประจันอันตราย
ฝ่าอุปสรรคสรรพรับคำทำ
พิชิตผจญทัณฑ์อันคุกคาม

ไม่ปล่อยปละละวางความเข้มแข็ง
ให้ชีพแกร่งฝ่ากรรมบันทึกลาย
สายที่ลูเส้นชัยสมใจหมาย
กว่าสุดท้ายชีวิตมิติดคร้าม
ผู้ใดจะหาญกล้ามาคิดหยาม
กว่าพบความโชคร้ายในชีวิต

เชิญเกิดบรรดาภัยในพิภพ
เพราะมันจะทรงนองความคิด
ถึงชีพจะระทมขมขื่นบ้าง
จะรอรบับรุ่งรุ่งชีวิ

ไม่เคยจะสยบในดวงจิต
พ่ายแพ้พิษปราชัยจึงไม่มี
ยังคิดจะเสริมสร้างทางศักดิ์ศรี
รอวันที่พบประสบชัย

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๗๔)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งกล่าวว่าถึงแม้ชีวิตจะมีความขมขื่นระทมบ้าง แต่ก็ไม่ควรท้อถอยหมดเรี่ยวแรง แต่ต้องเข้มแข็งมุ่งฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อก้าวสู่เส้นทางที่ตั้งใจไว้โดยไม่หวั่นเกรงต่ออนาคตอุปสรรคหรือภัยทั้งหลายแม้มีมาก หากคิดสู้ก็จะมีคำว่าพ่ายแพ้แน่นอน จะได้ประสบความสำเร็จในชีวิตที่มุ่งไว้

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองกลุ่มปรัชญา พอจะสรุปได้ว่า ปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ผู้แต่งได้นำเสนอ คือ การทำตัวให้ปกติธรรมดาเหมือนคนทั่วไปก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และการมองโลกในแง่ดีรู้จักต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรค ก็จะพบกับความสำเร็จในที่สุด

7. กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญสตุติ

บทร้อยกรองของไทยประเภทหนึ่ง มีลักษณะเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญยกย่องบุคคลหรือสถาบัน เพื่อเชิดชูคุณงามความดีในผลงานของบุคคลหรือสถาบันนั้นที่เสียสละและอุทิศตนทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น ลิลิตตะเลงพ่าย ฉันทยอเกียรติชาวนครราชสีมา หรือลิลิตดั้นสตุติบ้านบางระจัน เป็นต้น

ในร้อยกรองเรื่อง “ร่ายทราญ” มีบทร้อยกรองบางบทมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญสตุติ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ทรงพระเจริญ
(กลบทมาลินีโสภิต)

ณ สุภาวารวันอันแสนหวาน
วันร่ายใจไทยปวงทุกดวงใจ
พระทรงเป็นเช่นแสงอาทิตย์ฉาย
นามรัชสมัยอาบไล้จันทร์
พระเมตตาบำเพ็ญเช่นหยาดฝน
พิริยะทรงเอื้อเพื่อทวยไทย
ดวงใจรักภักดีที่ทรงราษฎร
อุทิศพลีชีพสู่พระภูมินทร์

นิกรขึ้นบานมงคลสมัย
ถวายต่างพรชัยเฉลิมวัน
สุริยะโปรยสายรังสีสัณห์
ชุ่มชื่นขวัญเช่นโสมบรรโลมใจ
ชโลมสุขปวงชนทุกสมัย
วิษณุมาลัยอบแดนดิน
ถนอมบาทบำเพ็ญเช่นหยาดสินธุ์
ชนมถวิลเป็นราชพลี

รตนตรัยป้อมคุ้มครองฉัตร
สยามเทพพิทักษ์วงศ์จักรี

ปกป้องรัฐเป็นสุขทุกถิ่นที่
สถิตศรีสง่าวงศ์ทรงพระเจริญ

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 77)

ในบทนี้ ผู้แต่งได้กล่าวสรรเสริญพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย ในวโรกาสมงคลสมัยคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเปรียบว่าพระราชกรณียกิจมากมายที่เป็นคุณประโยชน์ต่อราษฎร เป็นดั่งแสงอาทิตย์ที่ฉายส่องให้ความอบอุ่นไปทั่ว เป็นดั่งแสงจันทร์ที่คอยประโลมขวัญให้ชุ่มชื้น และเป็นดั่งหยาดฝนที่ชุ่มฉ่ำประโลมใจทวยราษฎร์ไปทุกหนแห่ง เหล่าทวยราษฎร์พร้อมถวายชีพเป็นราชพลี ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยปกป้องคุ้มครองพระองค์และประเทศชาติให้เป็นสุขทุกถิ่นที่ ตลอดจนพระสยามเทวาธิราชจงพิทักษ์ปกป้องราชวงศ์จักรีให้สถิตเป็นศรีสง่าไปตลอดกาล

หรืออีกบทร้อยกรองหนึ่งที่เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสรรเสริญคุณของครู ดังนี้

นมามิห
(กลบทสิงหลวาท)

ปาเจราจริยาอาจารย์ก่อน
คุณุตตราคุณานันต์
ปณญาวุฒิผลผลิต
ทินโนวาเทคำคอยคำจุน

โหนติยอมสั่งสอนทุกสิ่งสรรพ
นุสาสคามันบอกบ่มบุญ
เกรเตเตเกิดก่อเกื้อหนุน
นมามิหคุณขอบุชา

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 1)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งกล่าวถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อันเป็นคุณประโยชน์หาที่สุดไม่ได้ ซึ่งได้เป็นผลคอยเกื้อหนุนผู้แต่งในเวลาต่อมา และผู้แต่งก็จดจำคำที่คอยชี้แนะคำจุนเอาไว้เสมอ โดยผู้แต่งน้อมบูชาในพระคุณของครูไม่มีลบเลือน บทร้อยกรองนี้ ผู้แต่งใช้นำคำในบทไหว้ครูบางส่วนในการแต่งไว้ด้วย เพื่อแสดงเจตนาอันแท้จริงในการเคารพนับน้อมต่อครู และทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองกลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญสัจดี พอสรุปได้ดังนี้

พระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพสกนิกรทุกหมู่เหล่ามีมากมาย เหล่าทวยราษฎร์มีความจงรักภักดีพร้อมถวายชีวิตเป็นราชพลี และถวายพระพรขอพระองค์ทรงพระเจริญ บุคคลที่สังคมควรยกย่องอีกกลุ่มหนึ่งก็คือครู เพราะครูเป็นผู้มีพระคุณแก่ศิษย์ได้อบรมสั่งสอนความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์ ศิษย์ต้องระลึกถึงพระคุณครูอยู่เสมอ

นอกจากนี้บทร้อยกรองในกลุ่มนี้หลายบท เป็นการแสดงความสามารถของผู้แต่งในด้านการประพันธ์กลบท โดยนำกลบทที่แต่งยากๆ เพราะมีข้อบัญญัติซับซ้อนมาแต่งจึงทำให้การนำเสนอเนื้อหาไม่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะได้ ดังการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ควรรค่าที่ค่าควร
(กลบทมังกรคาบแก้ว)

เพชรน้ำหนึ่งซึ่งใจในน้ำเพชร
ใครกันเล่าเจ้าของครองกันใคร
หมื่นพลอยหมองต้องด้อยเพชรพลอยหมื่น
นวลน้ำออมถนอมเห็นเป็นน่านวล
สมควรชมสมค่าค่าควรสม
นับควรแก้วแพรวค่านาคควรนับ
หวงแหนน้อยถอยใฝ่ใจแหงนหวง
ตรมตรอมใจไม่ยอมให้ตรอมตรม
เพชรน้ำหนึ่งจริงใจในน้ำเพชร
ใดอื่นด้อยพลอยตื่นตาอื่นใด

ใสดสองกองเก็จเพชรใส
ควรรค่าไว้ให้ถนอมอมค่าควร
ถ้วนทั่วเพชรเม็ดอื่นตื่นทั่วถ้วน
รับเรือนสมชมชวนควรเรือนรับ
ประดับใจใฝ่ชมสมใจประดับ
ชมชื่นกับเพชรานาชื่นชม
สมควรห่วงใจหาค่าควรสม
ใจมั่นใจใฝ่นิยมสมมั่นใจ
ใสดเก็จเพชรณที่ใส
ควรรค่าไม่เหมือนณที่ค่าควร

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๒๔)

ในบทนี้ ผู้แต่งใช้กลบทมังกรคาบแก้วที่บัญญัติให้ ๒ คำแรกตันวรรคกับ ๒ คำหลังปลายวรรคใช้คำซ้ำกันแต่สลับตำแหน่งคำที่ ๑ และคำที่ ๒ ในปลายวรรค เช่น เพชรน้ำหนึ่งซึ่งใจในน้ำเพชร ส่วนเนื้อหาพอสรุปได้ว่า ผู้แต่งกล่าวถึงเพชรน้ำเอกที่มีค่าเหนืออัญมณีที่มีค่าเหนืออัญมณีทั้งมวล ถ้าใครได้ครอบครองก็ควรรู้จักทะนุถนอมให้สมกับคุณค่าของมัน

หรือบทร้อยกรองที่แสดงความสามารถของผู้แต่งด้านการประพันธ์ ดังนี้

สุนทรโกศล
(กลบทสุนทรโกศล)

จตุรสมัสดิพิสมร
สมบัติสัตบรรณสันตะวา
ลิขสิทธิ์พิสดารสมานันท์
สัมมนาสมบัติสัดไค
สัมภาระสลาตันสารสรเพชฌ

สยมพรสินธุสุณิสา
สมัชชาสักกะสมุทัย
รังสิมันต์สมิทธินิสัย
โสธมัยสวรค์วิสรณีย์
สรรพสมเด็จสามิภักดีตรัสลักขี

อัสสาสะกฤหัสถ์สวัสดิ
 เลนส์สังวาสภาสน์มนัสพัสดุ
 เวสสุวัณวิสัยญีสาวิกา
 เบญจเพสวิเสทสันต์บัณรสี
 สรเลขเสกหงส์เสริมสงกรานต์
 วิสาขะสตำลัมประสิทธิ์
 โมเสสอาสน์โลสนะสมสกรรจ์
 วิหิงสะวสุพสุสาท
 อัสสุชลสนธยาวิลาสินี
 ผาสุกสังข์บังสกุลสมุณเวิ้ง
 สรงนิลขมัมมันสารัญจร

สุรภีสนสนทนา
 สิงห์มัสสุสมรรถสาภิฉา
 ภัสดาสถาบันสุขสัญญาณ
 วสุมดีปรีสุทธีสมุตถาน
 สัมปทานสนธิมสิทวัน
 โสมสวิตช์วิสุสาพนาสันท์
 ดีเปรสชันสกุลสุนทรี
 วิปลาสวัสดีสรรค์บัคสี
 สรวลสมิสารพันเวสสันดร
 เสรีดนสดงจรัสประภัสสร
 ชื่อสุนทรโกศลยลเยี่ยงเอย

(วันเนาวิ ยู่เดิน. 2540 : 70)

หรือ

วิมลวาที
 (กลบทวิมลวาที)

ศูนย์โศลกโศกโศจิศีลนิราศ
 พฤติบาตปราศปรีศพิศศรัทธา
 ปรีศณันนิตติชัยไพศาลเพศ
 จุฑามาตศารททิวทัศน์ปรีศนัย
 พฤตจิกายนกุลไศล
 ไทรศัพทอภัยศทศพร
 ศักราชเกศศีศิกตริศูล
 ไทรทัศน์อศวินศีลปีศาลา
 นิราศรียไกรศรีตรีโลเกศ
 เกียรติยศนิศาตวิลาบ
 ศานติศัลย์ศรัณญ์ศัตรุโกศ
 ไอศกรีมศิลาพวงดาวดาร
 ศพพิศปาโมกข์อโศกกลศ
 ศิลปินไศวะมัทศจรรย

บรรยายภาศจุลทรรศน์มัยยา
 ศักดินาเศวตเกศศลี
 พิมเนศศรณารายณ์ศุทราบายศรี
 ศุภร์ศิริดีปรีศนาทิตาตร
 พงศ์ปราศรัยพินิตมิตร์ติขร
 ศติขรเทเวศร์เทศน์ศักดา
 โศกาตุรทุเรศเทศนา
 ศรรกรานคเรศเลศนัย
 ศอกประเทศกัณฐ์อชฌาตัย
 ประกาศตรัยตริงศันเวศน์เทศบาล
 ทิพยไศรยพรพาเพริศเลิศเศร้ศาล
 ศฤงคารศิริระศอศรัณย์
 เตียรพยตราตติศรีวิศัลย์
 ไอศวรรย์โลกทัศน์พิศดี

วิเศษคตคกอาเพศ
แพศย์อาศรมศักระเดิกศจี

ศิโรเวฐนัศนิตีขรี
ชื่อวิมลวาทีอย่างนี้เออย

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 71)

หรือ

อธิปัตถอักษร
(กลบทอธิปัตถอักษร)

วิภูษิตขนิษฐาเทพารักษ์
พิษณบุรุษบุษบา
อาลักษณ์โอรุโฆษณานิรามิษ
พิษประทุษฐุณนาธาษตรี
ภูษณะประดิษฐ์พิพาษา
ลักษณมะหิษกฤษฏาญ
วิษุวัตปรัตยุษพิภูษณะ
เชษฐ์นักษัตรภินิตวิษธร
ราชพฤษฐ์ปริกษารณารักษ์
โฆษจักษุษาบุษย์อุษณีย์

ปฏิปัตถอักษรภูษริษยา
มารษากษย์ไพรัชณีย์
ฤษภานิตพิทักษ์บัณฑฤษ
ทฤษฏีอักษรกฤษฏาธาร
อัษฏาวฤษณอธิษฐาน
ภักษอาหารเกษตรเจษฏา
กษีรดาษตักษณโฆษอักษร
บุษกรภานุษัษฏ
เกษียรทักษ์ษมาปฤษฏภานี
อธิปัตถอักษรกลกลอนเออย

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 72)

จากบทร้อยกรองทั้งสามบท จะเห็นว่าผู้แต่งได้พยายามนำคำต่างๆ มาแต่งตามข้อบัญญัติของกลบทแต่ละชนิด คือ กลบทสุนทรโกศล กลบทวิมลวาที และกลบทอธิปัตถอักษร โดยกลบทสุนทรโกศลได้บัญญัติให้ใช้แต่ “ส” ในพยัญชนะต้นหรือพยัญชนะท้ายโดยไม่ให้ใช้ “ศ” หรือ “ษ” ประสมอยู่ในวรรคเลย เช่นเดียวกับกลบทวิมลวาทีที่บัญญัติให้ใช้เฉพาะ “ศ” เพียงอย่างเดียว และกลบทอธิปัตถอักษรที่บัญญัติให้ ใช้เฉพาะ “ษ” เช่นกัน ซึ่งนับเป็นความเพียรพยายามในการเลือกสรรคำมาร้อยเรียงเป็นคำประพันธ์ จึงทำให้การนำเสนอเนื้อหาของกลบททั้งสามชนิดนี้ไม่ได้ใจความมากนักและไม่สามารถชี้ชัดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแต่เพียงเรื่องเดียว เป็นเพียงการนำคำที่บังคับตามรูปแบบมาร้อยเรียงเป็นบทร้อยกรองเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีกลบทที่มีข้อบัญญัติอื่นๆ อีก เช่น

กลอนตาย
(กลบทอักษรกลอนตาย)

กระทกรกกลาบปามมะกรูด	พุดมะพุดมะกะเงาะมะขวิด
หวดมะหาดตาดโตนดโลทมะริด	แสดสลิดมะตูมมูกมะมุด
ชะลูดฝาดราชพฤกษ์ชีกแซะโศก	สะบกโมกตืบตะบากบวบนาบุด
ตะขบแพรงแผลกมกรวกเลียบครุฑ	คืบปอดปุดไถ้กเม็กหยวกเพ็กพริก
กระทึบยอบถอบถอบแปบปากคอก	พยับหมอกสวาดหนาดพรวดปริก
กระเจี๊ยบฝักกรักชากชากสักชีก	สะแหบกจิกจากจอกมะกอกพลับ
ราชมาษชาติบุษย์ละมุดเห็ด	เสนียดเปิดสละกบกระจ๊ับ
สลัดตรดุดจิบปีบมิดยับ	เคดตะกรับมะระคราดชะมด
หนวดนาคราชราชกระบอกลอกเสม็ด	หมากตืบเปิดกระเจตฉกเกดเกรด
เหมือดโลดกาดกระชับลับประด	เลียบบุกปดพิษนาสน์หวาดห้วง

(วันเนาวัน ยู่เดิน. 2540 : 54)

ในบทนี้ ผู้แต่งได้นำชื่อพืชพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่เป็นคำตายมาแต่ง คำตายนั้นต้องเป็นสระเสียงสั้น หรือคำที่มีตัวสะกดมาตราแม่กก แม่กต และแม่กบเท่านั้น สิ่งนี้แสดงให้เห็นความมานะพยายามของผู้แต่งในการสรรหาคำมาแต่งคำประพันธ์ แต่ในส่วนของเนื้อหาไม่ได้เสนอสาระอะไรไว้ เป็นเพียงการรวบรวมพืชผักผลไม้ต่างๆ ไว้เท่านั้น เช่นเดียวกับบทร้อยกรองอีกบทที่มีลักษณะการแต่งเหมือนกับเรื่อง “กลอนตาย” ดังนี้

ครบมาตรา
(กลบทเทพชุมนุม)

ค้อค้ำข้าคล้าขริขลุรีเชื้อ	ตอตาเสื่อตำเสาเปล้าโสน
แสมไทรไผ่กะพ้อท้อพลูโพ	ไกรตะโกเปี้ยะเปราะเงาะประยงค์
เขลงเขื่องขวางจวงกร่างโก่งกางเจียง	ยุงยางเหียงปลั่งปรางปรงหางหงส์
ลางลิงเล้งเป้งชางกลิ้งกลางดง	แตงเต็งตงโมงม่วงพลวงมั่งตาน
คูนตะเคียนเทียนทันจันทร์กระดิน	อินทนิลนุ่นขนันอัญชันปาน
ลำตวนโดนโดนตะบันบอกจันจาน	สนเสี้ยนลานทานตะวันอินลั่นทม
ท่อมกระทุ้มกุ่มสุกรมยมหอมโหม	เคี่ยมเข้มโขมแซมครามคลุ้มขามขม
พะยอมเนียมเทียมโสมโถมตุ้มกลม	ปาล์มชะเอมชะอมลั่นนมควาย
คำฝอยฝ้ายหวายรำเพยเตยบัวอ้อย	ตะมอยข่อยเอาะลายเขยตายขลาย
กระชายคุยบุยกลัยกุยช่วยกราย	กล้วยกำจายกะต๋อยกลอยกรวยกราว

จาวมะพร้าวจาวมะพร้าวแพ้วข้าวเหนียว
 กระจาวหัวแด้วตัวจิ๋วอาวดาว
 บุกแฝกปึกกรรวกมวกจุกจก
 ฟักกระบอกนอกขนากลักซากชิก
 กรดกระเจดเกิดฝาดกาดกระจุต
 โลทสลดปอดมะมุดปุดมะริด
 กบกระเจียนเลียบตีบปีบกระมอม
 ตะเข็บคบบวบปลาบปามมะพลับ

กว้าวกระเจียวแก้วกาวแก้วขว้าวขวาว
 หลิวมะนาวมะพร้าวข้าวแพ้วพริก
 กระทกรกกกกอกจอกจกจิก
 แพรกเพิกปริกเม็กโมกโ้กกระชิด
 พุดมะพุดพิษนาคน้ขวาดเคดขวิด
 แสดสลดพรวดคราดพนาดมิดยับ
 กระทียบยอบถอบแถบแปบกระจับ
 คีบตระกรับตะขบครบมาตรา

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๗๓)

ในบทร้อยกรองข้างต้น จะเห็นว่า มีลักษณะคล้ายบท “กลอนตาย” จะแตกต่างกันตรงที่ ในบทร้อยกรอง “ครบมาตรา” นี้ ผู้แต่งได้ชื่อพืชพรรณต่างๆ มาจำแนกเป็นกลุ่มตามมาตราตัวสะกดของไทย โดยเรียงลำดับดังนี้คือ 1) มาตราตัวสะกดแม่ ก กา 2) มาตราตัวสะกดแม่กง 3) มาตราตัวสะกดแม่กน 4) มาตราตัวสะกดแม่กม 5) มาตราตัวสะกดแม่เกย 6) มาตราตัวสะกดแม่เกอว 7) มาตราตัวสะกดแม่กก 8) มาตราตัวสะกดแม่กด และ 9) มาตราตัวสะกดแม่กบ ในที่นี้หากพิจารณาแล้วผู้แต่งตั้งใจนำเสนอคำที่เป็นคำเป็นก่อน แล้วจึงตามด้วยคำตาย ซึ่งทั้งคำเป็นและคำตายที่นำเสนอ นั้น ผู้แต่งได้เรียงลำดับอักษรตามพยัญชนะไทยของแต่ละประเภท แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมีความพยายามและความละเอียดถี่ถ้วนในการเรียบเรียง แต่ในส่วนหนึ่งของเนื้อหาสาระที่นำเสนอ นั้น อาจเป็นเพราะข้อบัญญัติของกลบทจึงทำให้เนื้อหาไม่ชัดเจนนัก เป็นเพียงการรวบรวมชื่อพันธุ์ไม้ต่างๆ มาจำแนกตามมาตราตัวสะกดเท่านั้น

บทที่ 3

แนวคิดของบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย”

การสร้างสรรคัวรรณกรรมแทบทุกประเภท ผู้แต่งย่อมแสดงทัศนะหรือข้อคิดที่มีต่อเรื่องราวต่าง ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ ไว้เสมอ ซึ่งอาจจะแสดงไว้อย่างชัดเจนหรือแทรกไว้ในส่วนใดส่วนหนึ่งของเนื้อหาก็ได้ ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถในการตีความเพื่อค้นหาแนวคิดของผู้แต่งนั้น ปัจจุบัน วรรณกรรมร้อยกรองเน้นการเสนอแนวคิดมากขึ้น ดังที่ กุหลาบ มลลิกะมาส (2517 : 25 – 27) กล่าวว่า

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา ได้เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและรูปร่างของวรรณกรรมร้อยกรอง คือ ร้อยกรองมีขนาดสั้นและเน้น “ข้อคิด” หรือความคิด อันหนึ่งอันใดเป็นทำนองสื่อสารความคิดนั้นๆ ระหว่างผู้แต่งกับผู้อ่าน ส่วนศิลปะแบบมณฑลศิลป์ ในการแต่งร้อยกรองถือว่ามีความสำคัญเป็นอันดับรองลงไป เนื้อเรื่องของร้อยกรองกว้างขวางออก มีบทพรรณนาบรรยายความรู้สึกต่างๆ เช่น เรื่องเกี่ยวกับการเมือง สังคม สภาพการณ์ปัจจุบัน พฤติกรรมของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงของมนุษย์ ในด้านการใช้ถ้อยคำมีลักษณะกำกวม ส่วนความคิดมักรุนแรง วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีอารมณ์ มุ่งให้สะเทือนใจ เน้นสัจธรรม มากกว่าความไพเราะ

วันเนาวิ ยูเด็น เป็นนักกลอนผู้หนึ่งที่เสนอแนวคิดต่างๆของสังคมยุคนี้ ไว้ในกลบทหลากหลายชนิด ในบทนี้จะศึกษาแนวคิดในบทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนาวิ ยูเด็น ในด้านต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรัก
2. แนวคิดเกี่ยวกับสังคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา และปรัชญาชีวิต
4. แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรัก

วันเนาวิ ยูเด็น ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวว่า มักเป็นความรักที่ไม่ยั่งยืน เพราะรักแบบขาดสติ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ความรักจึงก่อความทุกข์และการทำลายทั้งตนเองและผู้ที่ตนรัก แนวคิดเกี่ยวกับความรักที่ปรากฏในบทร้อยกรองกลุ่มนี้ จึงเตือนสติว่าอย่าใช้อารมณ์เป็นเครื่องตัดสินใจ ขอให้รักอย่างมีสติ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เกิดแก่ใจเรานี้
(กลบทพยัคฆ์ข้ามห้วย)

เคยเป็นหนึ่งในจิตว่ามีตรหนึ่ง
ด้วยความมกนรอนแสดด้วยแรงอน
ถ้าเพียงคิดนึกก่อนลองย้อนคิด
เสียดายนักจักรร้างไปห่างนัก
ใครกันหรือซื้อมันใครกันหรือ
ลองตรองใจใคร่ครวญทบทวนใจ
ไหนควรค่ากว่ารักประจักษ์ค่า
ที่เรรวนควรรกลบสรวน
อย่าเอาคดลดเลี้ยวจนเคี้ยวคด
วันแสนดีที่หลามล้นความดี

คบกันก่อนย้อนซึ่งในวันก่อน
เสียดายรักหักถอนไปทิ้งรัก
จะหาญหักค้ำมิตรเกินคิดหัก
เสียดายใครเคยสมัครใจรักใคร
อยู่ที่ไหนคนซื้ออยู่ที่ไหน
ก่อนคร่ำครวญตรองไตร่คิดใคร่ครวญ
ลองคิดหวนกลับมาพาใจหวน
มิตรไมตรีมีล้วนควรมิตร
ลบสิ่งที่ไปปดหมดทุกที่
เกิดแก่ใจเรานี้ที่ในใจ

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 29)

จากบทร้อยกรอง ผู้แต่งได้ให้ข้อคิดว่า ความรักอาจให้ได้ทั้งความสมหวังและความผิดหวัง ดังนั้นจึงควรปรับความเข้าใจกันไม่ควรตัดสินปัญหาด้วยอารมณ์ ความรักก็จะสมหวังและเป็นสุขในที่สุด และอีกบทที่ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความรักโดยสอนให้คนหยิ่งในศักดิ์ศรี อย่าลุ่มหลงหรือยึดถือความรักเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดในชีวิต ดังบทร้อยกรอง

สาใจ
(กลบทรักร้อย)

สาสมใจใจเขลาที่เฝ้ารัก
สาแก่ใจใจเขลาเฝ้าถือดี
เขาไม่รักรักเราก็ก็น้ำใจ
พบแต่ซ้ำซ้ำใจสาใจนัก
อยากร้องไห้ให้สมที่ตรมจิต
รู้ทั้งรู้ดีที่ระกำ
สาสมใจใจนี้ที่โง่งง
เมื่ออยากรักรักโหดลงโทษใคร
เจ็บให้สาสาใจเจ็บให้หน้า
อยากถูกกริดกริดใจไม่บาเยี้ยว

รักไม่หักหักห้ามความคิดถึง
ทั้งที่ซึ่งซึ่งใจเขาไม่รัก
ใจยังรอรอไปไม่ห้ามหัก
สาที่ใจใจสมัครรักชอกช้า
ไวยังคิดคิดให้ใจถล่ำ
จะถูกเยาะเยาะซ้ำร้องทำไม
ยอมให้เขาเขาหยั่นกันไซ้ไหม
โทษที่ใจใจตนเพียงคนเดียว
ให้เขาซ้ำซ้ำเหยียดจนเสียดเสี้ยว
สาใจเปลี่ยวเปลี่ยวไร้ใครเมตตา

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 34)

ในบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งชี้ว่า การคอยเฝ้ารักเฝ้าคิดถึง หรือคิดถึงตามง้อโดยที่อีกฝ่ายไม่มี
เยื่อใย นอกจากจะต้องพบกับความชอกช้ำใจแล้ว ศักดิ์ศรีหรือคุณค่าของตนก็หมดสิ้นไปด้วย เพราะถูก
เยาะเย้ยเหยียดหยามจากคนในสังคม ดังนั้นจึงควรรู้จักหักห้ามใจตนเองให้ได้
หรืออีกบทที่กล่าวในทำนองเดียวกัน

งี้เง่า
(กลบทเบญจวรรณห้านี้)

หลงเลเลิงเลิงล่องเข้าบ่วงทุกข์
รักแรมร้างโรยราน้ำตานอง
ยังเหยียดหยามเยาะหยันกันอีกหรือ
สิ้นลมลวงลวงล้ำจำจนตาย
ท้อแท้ทนทนทุกข์ชุกชอนช้ำ
จนจำใจเจียดใจเหมือนให้ยืม
คนเคยคิดคบเคียดน่าเหยียดหยาม
หักให้หายหดหู่อยู่นานครั้น
หักห้ามให้ห่างเหินก็เกินห้าม
งมงามงี้เง่าเฝ้ารัญจวน

สิ้นสิ่งสุขสดใสเหลือใจหมอง
เฟื่องพานพ้องพบพิษฤทธิร้าย
ทั้งที่ถือทับถมให้ล้มหาย
เกลือกกลับกลายกลบเกลื่อนจนเลือนลิม
วาบหวีหวำวันไหวว่าได้ปลื้ม
ได้ดูดดื่มดวงแด่เพียงแค้น
โง่งมงามงามแง่ก็แต่จัน
ถูกโทษทัณฑ์ทับถมก็สมควร
แต่ติดตามตั้งตาวาคิดหวน
โลกเลยล่วนลวนลามเหยียดหยามเอา

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๕๒)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวว่า การลุ่มหลงในความรักและอาลัยอาวรณ์รักที่ร้างราว่าจะคืนกลับมาใหม่
นั้น เป็นสิ่งโง่เขลาสมควรแล้วที่ต้องทุกข์ทรมานและถูกประณามเหยียดหยาม

นอกจากนี้ บทร้อยกรองบางส่วนได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับความรักในเรื่องการแอบรักหรือหลงรักไว้
ดังบทร้อยกรอง

คืนที่หล้าสดใส
(กลบทถาวรรชิตา)

ไอแสงดาวพราวใสกลางใจฟ้า
ใครคนนั้นมีเราเฝ้าตะนึ่ง
ในคืนคราฟ้าหนาวปวดร้าวจิต
ความอาทรสอนสุขให้ทุกคราว
มีดวงใจไผ่ถึงอย่างซึ่งซาบ
ลมหายใจไผ่ซิดย้าติดเตือน

ตั้งดวงตาสุกใสใครคนหนึ่ง
ฝากใจซึ่งแอบแฝงในแสงดาว
ความใกล้ชิดช่วยคลายให้หายหนาว
รอนรวดร้าวให้หายมลายเลื่อน
คิดถึงตราบสิ้นใจหาใดเหมือน
ความหวังใยยำเยอนมิเลื่อนลับ

เดือนบรณรงเพลงฟ้ามาในฝัน
ความหวังโยไม่ถึงซึ่งเกินนับ
คืนแสงดาวพราวช่วงกลางห้วงฟ้า
เป็นสัญญาณบานทางความหวังโย

โลมดินวันสดชื่นให้คืนกลับ
รับแล้วรับสุขล้นทันหัวใจ
คืนที่หล้ารับรสความสดใส
คิดถึงใครคนนั้นทุกวันคืน

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๖๘)

ในบทนี้ ผู้แต่งได้ให้ข้อคิดว่า การแอบรักเป็นทั้งความทุกข์และความสุขทางใจแก่ผู้ได้ประสบ
และอีกบทหนึ่งที่กำลังกล่าวในทำนองเดียวกัน

เกลียด
(กลบทบุษบงแบ้มผกา)

เกลียดที่ใจไม่จำคำเหี้ยมดหยาบ
เกลียดคำคมข่มขู่อยู่ทุกวัน
เกลียดใจเขลาเฝ้าตรมระทมทุกข์
เกลียดใจตนทนจริงยิ่งกว่าใคร
เกลียดทุกวันฝันใฝ่ใจคิดถึง
เกลียดทุกคืนตื่นตามาละเมอ
เกลียดใจตนทนบ้ำคำว่าเกลียด
เกลียดที่มันฝันหามานานปี
เกลียดให้เกลียดเหี้ยมดหยันกันทุกเมื่อ
เกลียดที่เพื่อเปลวใจไปทุกยาม

เกลียดที่ตามใจตัวไม่กลัวหวั่น
เกลียดที่ฉันยังรักไม่หวั่นใจ
เกลียดที่ซุกซ่อนขวัญจนหวั่นไหว
เกลียดเพราะไม่หยาบเหี้ยมดคิดเกลียดเธอ
เกลียดที่ซึ่งใจหวามยามพลั้งเผลอ
เกลียดเพราะเพื่อเรียกหาทุกนาที
เกลียดทนเหี้ยมดหัวใจกระไรนี่
เกลียดศักดิ์ศรีที่ทนคนประณาม
เกลียดกลัวเหลืออดทนให้ตนหยาบ
เกลียดไม่ห้ามหัวใจให้เกลียดเธอ

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๙)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งให้ข้อคิดว่า การห้ามใจไม่ให้รักทำได้ยากยิ่ง จนต้องเกลียดตัวเองที่
รักมากเกินไปจนกลายเป็นความลุ่มหลง

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความรัก สรุปได้ดังนี้

ความรักในวัยหนุ่มสาวมักไม่ยั่งยืน เพราะรักอย่างขาดสติ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการ
ตัดสินใจ ปัญหาความรักจึงก่อให้เกิดความทุกข์และการทำลายมากกว่าความสุขและการสร้างสรรค์ ผู้แต่ง
ขอให้รักกันอย่างมีสติ เพราะความรักมีคุณค่าแต่ความหลงทำให้ถูกเหี้ยมดหยาบและสิ้นศักดิ์ศรี

2. แนวคิดเกี่ยวกับสังคม

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเหตุการณ์บ้านเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ซึ่งดีชิงเด่น และเอาเปรียบกัน เป็นสังคมที่หวาดระแวงซึ่งกันและกัน หาคความจริงใจต่อกันได้ยากขึ้น บางครั้ง คนทำผิดได้รับการยกย่องนับถือ ส่วนคนทำดีกลับถูกมองข้ามไป สิ่งเหล่านี้สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม

จากการศึกษาบทร้อยกรองเรื่อง “ร่ายทนาย” ของวันเนา ภูเดิน มีบทร้อยกรองส่วนหนึ่งที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคม ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.1 วิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน

เนื่องจากสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมปัจจุบันแตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมากแทบทุกด้าน คนในสังคมปัจจุบันต้องดิ้นรนต่อสู้ในการดำเนินชีวิต เพื่อความอยู่รอด จึงเกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ใส่ร้ายกัน เอาเปรียบกันมากขึ้น คนเห็นแก่ตัวมีมากมายในสังคม ทำให้คนทำดีมีศีลธรรมหมดกำลังใจและสิ้นหวังในชีวิต ดังบทร้อยกรอง

เลว
(กลบทโตเล่นหาง)

อย่าหยันคนจนทางอย่างหมาแก่
เป็นซากแห้งแห้งไม่ไร้ราคา
ถึงชีพนี้มีไว้ให้ต่อสู้
คนเอาเปรียบเหยียบย่ำคำหว่าใคร
คนที่ซื้อถือกรรมกรรมถูกต้อง
เขาเชิดชูบูชาอาธรรมธรรม
โลกทุกวันมันเปลี่ยนแปลงสลับสน
คนชั่วช้าสารพันนั้นคนชม
กตัญญูรับรู้คุณของเขา
ลืมเสียหมดกฎของผองบาปบุญ

คอยวันแต่ความตายกรายมาหา
รอเวลาแห่งกาลลาญชีพไป
เราจะอยู่อย่างมิตรผิดที่ไหน
แต่งแต้มให้โลกมีสีมืดดำ
กลับมัวหมองมืดมนคนเหยียบย่ำ
ที่ถือกรรมทำดีมีแต่ตรม
คนดีคนที่เขาเฝ้าทับถม
คนนิยมเสเพลเนรคุณ
ล้วนเง่าโง่งงตั้งสกุล
โลกเจอจนคนชั่วตัวเลวทรา

(วันเนา ภูเดิน. 2540 : 4)

จากบทร้อยกรอง ผู้แต่งมีแนวคิดที่ว่า คนเอาเปรียบสร้างความสะดวกสบายให้สังคม กลับได้รับการยกย่อง แต่คนที่ทำดีหรือเคยทำคุณประโยชน์ให้สังคมกลับถูกละเลย ทำให้คนดีในสังคมท้อแท้และหมดกำลังใจในการดำเนินชีวิต เช่นเดียวกับบทร้อยกรองที่ชื่อว่า “ฟ้าของคนหมั่น”

ฟ้าของคนหม่น
(กลบทมธุรสวาทิ)

ฟ้าของฉันทวันนี้เป็นสีหม่น
โลกหันทันแยบเปรยคำให้เข้าใจ
โลกเหือดหายสายธารที่ซ่านเซาะ
ให้โทษทัณฑ์นั้นย่ำเพื่อทำลาย
มีชีวิตติดหล้าแต่ค่าไร
ยอมให้โลกโขกสับนานนับวัน
สู้ก็สู้อยู่เหมือนกับเพื่อนเขา
ฟ้าบรรเลงเพลงมาอย่างปราณี
สำหรับฉันนั้นเพลงบรรเลงหันท
ไม่มีสิทธิ์คิดไฝหรือให้ขัง

ฟ้าของคนหม่นหมองมีผ่องใส
ทอดทิ้งให้เปล่าเปลี่ยวอยู่เดียวดาย
เสียงเย็บเยาะหยามหันทให้ขวัญหาย
อยู่หรือตายล้วนเขลาค่าเท่ากัน
มีทำไมให้คนเขากันหันท
โลกลงทัณฑ์ให้ตายทั้งหายใจ
แต่แล้วเราพ่ายแพ้เกินแก้ไข
เพลงที่ใครส่วนมากไม่อยากจะฟัง
หรือปลอบขวัญชีวิตที่ผิดหวัง
เพราะฟ้ายังความหม่นแต่คนตรม

(วันเนาว์ ยูเด็น. 2540 : 6)

ในบทนี้ ผู้แต่งมีแนวคิดที่ สังคมในปัจจุบันโหดร้ายและน่ากลัว เพราะต่างคนต่างอยู่ขาดน้ำใจ
ให้กัน ใครที่พลั้งพลาดหรือพ่ายแพ้ในการต่อสู้ก็จะมีแต่การเย็บหยามซ้ำเติมทำให้ชีวิตสิ้นหวัง ถึงมีชีวิต
อยู่ก็เหมือนตายไปแล้ว จึงต้องยอมรับชะตากรรมโดยไม่มีทางแก้ไข
หรืออีกบทที่กล่าวในทำนองเดียวกัน

จำทน
(กลบทอุกโตโกฏิวิลาศ)

ทรยศคดคิดแต่อิจฉา
ส่วนลัทธิชื้อถือธรรมโลกหันทเมิน
โลกวิปริตผิดไปไม่คงมั่น
ที่ทาคีที่ชื้อถือจริงจัง
เหลือจนสนเท่ห์ในเล่ห์เหลี่ยม
ชื้อกับเล่ห์เพทุบายหลายเหลี่ยมชัก
คนคิดชื้อถือธรรมถูกย่ำเหยียบบ
ที่เลวทรามตามจนจนอุ้งใจ
ยุติธรรมกรรมคืออยู่ที่ไหน
กับคนถ่อยคอบหนุนจนชั่ว

ทำไมฟ้าทุกวันจึงสรรเสริญ
คอยคิดสับยับเยินไปทุกครั้ง
ดูผกผันเพี้ยนไปจากใจหวัง
คนกลับซึ่งเย็บให้เข้าใจนัก
ให้คนเจียมจำด้อยเหมือนน้อยศักดิ์
โลกเยื้องยักด้วยกลจึงจนใจ
คนเอาเปรียบกลับหนุนบุญคุ้มให้
คอยเย็บหันทโยไฟในคนดี
โลกจึงให้ลงปลื้มลื้มศักดิ์ศรี
ให้คนมีศีลธรรมต้องจำทน

(วันเนาว์ ยูเด็น. 2540 : 8)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งกล่าวถึงความอยู่ดีศรีธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยสังคมยกย่องและให้โอกาสคนชั่วมากกว่าคนดี ทำให้คนดี ๆ ท้อถอยสิ้นหวัง แต่ก็ต้องมีชีวิตอยู่อย่างจำทน หรืออีกบทที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสามัคคีกันของคนในสังคม

ศึกในเมือง
(กลบทนาครินทร์)

ประวัติศาสตร์ชาติไทยบ่งให้เห็น
เป็นเรื่องราวสำหรับควรหวนอาทร
ให้ลับกลายหายตริพินิจคิด
จิตเหลวแหลกแตกสั่นแผ่นดินไทย
ไม่สมคิดผดพิลาศพิณาสลัน
ต้องกำสรดโศกเศร้าเฝ้าคิดครวญ
สติควรชวนกันกันเหลวไหล
ในสิ่งมองหมองมัวกันทั่วทิศ
พิษภายนอกยอกใจเพียงไม่มาก
ช่วยกันด้วยดับเข็ญเป็นพิษภัย

บ่งให้ชวนชวนเน้นเป็นเรื่องสอน
หวนอาทรพินิจร้อนให้ลับไกล
พินิจคงไม่ผิตคิดเหลวไหล
แผ่นดินทองเสียไปไม่สมควร
พิณาสลนแผ่นดินต้องกำสรวล
เฝ้าคิดคร่ำพลั้งชวนสติคิด
กันเหลวแหลกผลักใสในสิ่งผิต
กันทั่วไทยรอนลิดพิษภายใน
เพียงไม่มาถางถากช่วยกันได้
เป็นพิษเภทเพราะไล่ศึกในเมือง

(วันเนาวัน ยุเด็น. 2540 : 46)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวถึง ประวัติศาสตร์ชาติไทยในอดีตที่คนในชาติแตกแยกกัน ไม่สมัครสมานสามัคคี จึงต้องเสียบ้านเมืองในที่สุด และที่สำคัญก็คือ ชาติไทยต้องเสียบ้านเมืองเพราะมีไส้ศึก ผู้แต่งจึงให้ข้อคิดว่า แม้ศึกภายนอกจะมากเพียงใดก็ตามหากคนในชาติช่วยกันก็แก้ไขปัญหาก็ได้ แต่ศึกภายในคือ คนในชาติแตกกันเองหรือเป็นไส้ศึกให้ศัตรู ก็จะทำให้เสียบ้านเมืองได้

2.2 ทางออกในการแก้ปัญหา

แม้ว่าสังคมในปัจจุบัน จะเป็นสังคมที่เอื้อประโยชน์แก่คนชั่วมากกว่าคนดี แต่ถ้าคนในสังคมไม่ท้อแท้สิ้นหวัง และพร้อมที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้อย่างเข้มแข็ง ก็ย่อมมีทางออกสามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ ดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

คือฉัน
(กลบทเตรียมก)

สมคำเขาสมควรหยันสมคนหยาม
รับเรื่องโทษรับเราผิดรับฤทธิ์ทัณฑ์

ไม่ควรขามไม่เคยผิตไม่คิดหวน
ไม่คิดพรั่นไม่เคืองครุ่นไม่ขุ่นแค้น

เปรยคำเขี่ยเปรยข้อย่าเปรยคำหับัน
 คนดีไหนคนใดทนคนดูแคลน
 เชิญเถิดย่าเชิญเถิดหยันเชิญทัศน์เภาะ
 คนอย่างฉันทนหยามทนคนไยไพ
 นั่นคือฉันทนคนชื่อนั่นคือฉันทน
 ทนดูแคลนทนดังคนทนดูตาย
 ฉันทนคือฉันทนคนคือฉันทนคือฉันทน
 สู้หมางใจสู้หมองจนสู้หม่นมัว

มากที่หวั่นมากทัศน์รุกมากทุกข์แสน
 กระทำมันกระทั่งเพื่อนกระเทือนใจ
 แต่เพียงเคราะห์แก่ภัยพาลแต่ผ่านไ้
 เชิญเถิดใครเชิญถมกรรมเชิญทำลาย
 หมดที่มันหมดทั้งมีหมดที่หมาย
 อยู่หรือตายราวผลาญอยู่รันทัว
 ยั่งยืนยังยับยั้งหวังยังยืมหัว
 ไม่ขอก้าวไม่ขามจิตไม่คิดท้อ

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 41)

จากบทร้อยกรอง ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ว่า คนที่มีปัญหาต่างๆ เข้ามารุมเร้าในชีวิตมากมายแต่ถ้าผู้
 นั้นเข้มแข็งพอ แล้วลุกขึ้นมาต่อสู้โดยไม่หวั่นไหว ก็จะสามารถผ่านพ้นอุปสรรคไปได้
 และอีกบทที่เสนอแนวคิดในลักษณะเดียวกัน

โลกอย่าล่าเอียง

(กลบทกระเจา ย ณ มณฑล)

แสงสีทองส่องฟ้าปลุกเหล่าตื่น
 เคยมีลมหม่นมัวในหัวใจ
 จะต่างแดนแสนไกลส่องไปถึง
 สถิตอยู่ครู่ขณะจะเย็นบง
 เพียงชีวิตติดฝืนสู่วันใหม่
 ปลอบขวัญบ้างบางคราวยามก้าวพลั้ง
 หลายคนสู่หวังรัฐพลังพลาด
 มากที่คนล้มหลามทางความคิด
 ต่างต่อสู้อยู่ที่ต่างมีหวัง
 ขอเพียงว่าฝ่าฟันอันตราย
 คนทั้งมวลล้วนมีที่หมายมาด
 แต่จะสุขทุกข์ใดไม่สำคัญ

กล่อมชีพขึ้นชูปฤดีที่หลับไหล
 แสงส่องให้หมองหมางนั้นจางลง
 มีคำนึงเมฆละมุนหรือฝุ่นผง
 กลางแดนดงหรือปราสาทราชวัง
 สู้ต่อไปชื่นชมสิ่งสมหวัง
 เพื่อชีพยังแสงทองส่องชีวิต
 บางคนอาจสมหวังอาจพลังผิด
 หลายที่ฤทธิ์ผิดหวังยังทำลาย
 ชีวิตยังมีแสงแห่งความหมาย
 จนเคลื่อนคลายอุปสรรคที่กักกัน
 สุขทุกข์อาจพบแน่ไม่แปรผัน
 เพียงโลกนั้นเที่ยงธรรมอย่าล่าเอียง

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 2)

ในบทนี้ ผู้แต่งได้เสนอแนวคิดที่ว่า คนทุกคนต่างมีทั้งความสมหวังและล้มเหลวในชีวิต เมื่อใดที่
 ดำเนินชีวิตผิดพลาดพลั้งไปขอให้ลุกขึ้นมาสู้ แล้วสักวันหนึ่งก็จะฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ และพบกับความ
 สุขสมหวัง

ทางออกในการแก้ปัญหาอีกอย่างก็คือ การรู้จักเลือกคบมิตร เพราะมิตรที่ดีย่อมให้ความช่วยเหลือและเตือนให้ห่างไกลจากสิ่งผิด และไม่ทำให้เกิดความท้อแท้ช่วยลดความทุกข์ที่เข้ามาบั่นทอนเราได้ ดังบทร้อยกรอง

มิตรหรือไม่
(กลบทมยุราพื่อนหาง)

อย่าอย่าไวใจมิตรคิดชั่วชั่ว
ดูดูไว้ให้ช้อย่าซัดซิด
ใกล้ใกล้กันนั้นดังยังห่างห่าง
ค่อยค่อยดูรู้ดีที่กลวงกลวง
ทำทำใจให้กล้อย่าเขลาเขลา
แยกแยกไว้ให้เห็นเป็นตัวตัว
คนคนที่มีใจใสสุทสุด
เลวเลวหลบคบเล่นเป็นที่ที่
ครองครองไว้ให้เป็นหน้าหน้า
ต่อต่อไปใครตรีพินิจคิด

คล้ายคล้ายกลัวละตนคนผิดผิด
ค่อยค่อยคิดอย่าถลำคำลวงลวง
ทุกทุกทางไม่มีที่หวังหวัง
อย่าอย่าลวงเลยสนิทคิดกลัวกลัว
พบพบเข้าเราสามารถอาจหัวหัว
รู้รู้ทั่วชั่วชื้อหรือดีดี
รักรักดูญาติเห็นเป็นพี่พี่
คนคนนี้คนนั้นหมั่นคิดคิด
แล้วแล้วอย่ากังวลคนผิดผิด
คนคนชิดมิตรชื้อหรือมิตรลวง

(วันเนาว์ ยูเด็น. 2540 : 33)

ในบทนี้ ผู้แต่งเสนอแนวคิดว่า มิตรนั้นมีทั้งชั่วและดี ต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ดี เมื่อจะเลือกคบมิตรต้องรู้จักแยกแยะเป็นคนๆ ไปว่าใครดีใครไม่ดี ดังนั้นเวลาจะคบมิตรต้องรู้จักใครควรคบเพื่อจะได้ไม่คบคนผิด

นอกจากนี้ การประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาและครูบาอาจารย์ ก็เป็นทางออกหนึ่งในการแก้ปัญหา เพราะคำสั่งสอนของบิดามารดาและครูบาอาจารย์จะเป็นแนวทางที่ถูกต้องดีงามในการดำเนินชีวิต บทร้อยกรองส่วนหนึ่งจึงให้แนวคิดเกี่ยวกับการสำนึกในบุญคุณ ดังบทร้อยกรอง

คำสอน
(กลบทหงส์ทองลีลา)

แม่เอ๋ยเคยสั่งสอนให้อ่อนหวาน
แม่เอ๋ยสอนให้สันตติรู้จัดแจง
แม่เอ๋ยสอนให้ทำกรรมถูกต้อง
แม่เอ๋ยให้ไฝธรรมละกรรมใด

พ่อเอ๋ยสอนให้หาญให้เข้มแข็ง
พ่อเอ๋ยสอนความแกร่งแห่งจิตใจ
พ่อเอ๋ยสอนสอดส่องในนิสัย
พ่อเอ๋ยให้สัตย์ชื่อถื่อวาจา

แม่เอ๋ยสอนให้รักในศักดิ์หญิง
แม่เอ๋ยสอนทำดีมีเมตตา
แม่เอ๋ยพร้าอย่าสั่งเฝ้าฝักปลูก
แม่เอ๋ยให้ปัญญารักษาดน
แม่เอ๋ยให้รักนวลสงวนศักดิ์
แม่เอ๋ยแม่ของลูกผูกชีวี

พ่อเอ๋ยให้ทำสิ่งยิ่งคุณค่า
พ่อเอ๋ยให้รักษาคุณค่าคน
พ่อเอ๋ยสอนสั่งลูกถูกเหตุผล
พ่อเอ๋ยเฝ้าฝักฝนจนลูกดี
พ่อเอ๋ยสอนให้รักในศักดิ์ศรี
พ่อเอ๋ยพ่อลูกไม่มีที่ลืมนุณ

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๑๙)

ในบทนี้ ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ บิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณอย่างล้นเหลือแก่บุตร ได้อบรมสั่งสอน
และปลูกฝังสิ่งที่ถูกต้องดีงามแก่บุตรในการดำเนินชีวิต
และอีกบทที่กล่าวเกี่ยวกับการกตัญญูรู้คุณของครูบาอาจารย์

นมามีห้
(กลบทสิงหลวาท)

ปาเจราจริยาอาจารย์ก่อน
คุณุตตราคุณานันต์
ปัญญาวิมุติผลเลิศ
ทินโนวาเทคำคอบคำจุน

โหนติย่อมสั่งสอนทุกสิ่งสรรพ
นุสาสกามันบอกระบุมบุญ
เกรเตเตเกิดก่อเกื้อหนุน
นมามีห้คุณขอบูชา

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๑)

จากบทร้อยกรอง ผู้แต่งเสนอแนวคิดว่าการกตัญญูรู้คุณของครูบาอาจารย์เป็นสิ่งดีสมควร
ปฏิบัติ โดยกล่าวว่าครูอาจารย์เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันเป็นคุณประโยชน์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด
ให้แก่ศิษย์ทุกคน ดังนั้นศิษย์จึงควรกตัญญูรู้คุณและน้อมระลึกบูชาพระคุณครูไว้เสมอ
หรือ อีกบทที่กล่าวในทำนองเดียวกัน

ครูสอน ก. ข.
(กลบทตรีเพชรพวง)

ครูสอนก่อก่อก่อขอเขียน
ผันก่าก้าก้าก้าอาหาร
เสียงวันหวานหวานเสียงสำเนียงใส
จากก่อก่อก่อมาเป็นคำ

เรารู้เรียนอักษรชวนสอน
อ่อนอ่อนอ่อนอ่อนอ่อนยังอ่อนจำ
ครูสอนให้ทุกคำคำคำข้า
ยังยังยังยืนย้าดีมีคำคุณ

อ่านกอไก่ไก่เขียนให้ถูก
ไม่ลืมคุณคณฺชนในนาบุญ

เผ่าฝงปลูกปราณีนี้หนูน
ครูการุญสอนกอบขอข้อคอ

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 44)

บทร้อยกรองข้างต้น กล่าวถึง พระคุณของครูที่ได้อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้น
อ่านเขียนจนเป็นผู้ใหญ่ ทำให้ผู้แต่งไม่มีวันลืมพระคุณของครูเลย

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสังคม สรุปได้ดังนี้

วิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ต้องดิ้นรนต่อสู้และแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ขาดความยุติธรรม
มองข้ามคุณค่าของคนทำดีหรือทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม จึงทำให้คนทำดีเกิดความท้อแท้สิ้นหวังแต่
ก็ต้องมีชีวิตรอดอยู่อย่างจำทน ส่วนทางออกในการแก้ปัญหาคน ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ว่า ขอเพียงทุกคนไม่ท้อ
แท้สิ้นหวัง และพร้อมที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้อย่างเข้มแข็งก็ย่อมมีทางออก สามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้และ
พบกับความสุขสมหวัง พร้อมทั้งต้องรู้จักเลือกคบมิตรสหายและนำคำสั่งสอนของบิดามารดาและครูบา
อาจารย์มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา

3. แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา และปรัชญาชีวิต

ปัจจุบันคนในสังคมมีมากขึ้น ความคิดเห็นย่อมแตกต่างกันออกไปและอาจมีการกระทบกระทั่ง
กันในบางครั้ง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนจะต้องดำเนินชีวิตโดยการยึดหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่แต่
ละคนนับถือเพื่อทำให้จิตใจสงบ รู้ต้นเหตุแห่งปัญหา รู้จักปล่อยวาง เข้าใจชีวิตและมองทุกอย่างว่ามีการ
เปลี่ยนแปลงและคงอยู่เป็นธรรมดา

จากการศึกษาบทร้อยกรองเรื่อง “ร้อยทราย” ของวันเนาวิ ยูเด็น มีบทร้อยกรองส่วนหนึ่งที่
เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนาและปรัชญาชีวิต ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา

เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และหัวใจของศาสนาพุทธก็คือ การทำความดี
ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องแผ้วซึ่งพุทธศาสนิกชนใช้อยู่ปฏิบัติเสมอมา ผู้แต่งจึงได้เสนอ
แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนาไว้ดังนี้

3.1.1 การใช้ธรรมในการดำเนินชีวิต

ขอบทธรรม

(กลบทนาตราชแผลงฤทธิ์)

อยู่อย่างเป็นเช่นผู้สู้กับโลก
บุญดีนำกรรมไซ้ใครเจือจุน

โตกก็ลองสู้ไซ้คบบันดาลหนุน
ครุ่นใจจำกรรมบุญที่หนุนนำ

ธรรมนั้นหนุนนำกรรมที่ชอบ
 อันปวงโทษใดไว้ใครอาจทำ
 ไรกรรมจะประชันสักวันหนึ่ง
 ไกลเหลวแหลกยื่นร่างอย่างมีชัย
 มวลศักดิ์คนล้นที่มีดีชั่ว
 จวนเกิดเศร้าเรากิจิตตทบทวน
 ตรามวลกิจผิดทางจะหมางหม่น
 คำขยันยับปรายให้ใจหมองช้า

กอปรที่ชนประกอบอุปถัมภ์
 ดำอกทนหม่นช้าระกำใจ
 ซึ่งว่าหนีกรรมซึ่งกลัวเหลวไหล
 ไยหมองช้าทำไมไม่สมควร
 มัวด้วยโทษใดโทษที่จะกำสรวล
 จวนทันทุกขจิตล้วนตรองมวลกรรม
 จนเมื่อหมอดอดทนคนเหยียดย่ำ
 จำนชอบกอปรกรรมไรกรรมแล้ว

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๔๗)

ในบทนี้ ผู้แต่งเสนอแนวคิดเรื่องบุญและกรรมว่า ทุกสิ่งเกิดขึ้นจากการกระทำของแต่ละบุคคล มิได้เกิดจากการกระทำของผู้อื่นที่ทำให้เป็นไปในลักษณะต่าง ๆ โดยผู้แต่งชี้ว่าธรรมนั้นย่อมหนุนนำผู้ที่ประพฤติชอบ ขณะเดียวกันใครที่คิดหรือปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีก็จะได้รับความทุกข์หรือช้าใจในที่สุดเหมือนกัน เมื่อคนเรามีดีชั่วเหมือนกันทุกคนแต่ถ้าใช้สติคิดไตร่ตรองถูกผิด และมุ่งประพฤติสิ่งดีงามแล้ว ความทุกข์ทั้งหลายก็จะปราศจากสิ้นไป

และอีกบทที่เสนอแนวคิดให้คนตั้งมั่นในความดี

อยากให้เป็นเช่นนี้
 (กลบทม้าเทียมรถ)

ชีวิตนี้มีเราเป็นเจ้าของ
 ทุกหนที่มีช้าก็จำทน
 มีชัยเหมือนเพื่อนเขาอย่าเศร้าโศก
 ไหนไหนทำกรรมดีอยู่ที่ใจ
 คิดควรแล้วแล้วคล้าวคลาดความขลาดเขลา
 กำสรวลทำกรรมทรมตามทบทวน
 ให้ดีอย่างทางธรรมอย่าประพฤติ
 ศักดิ์ศรีคนควรอยู่คู่ชีวิต
 เลวทรามเหลือเมื่อประพฤติผิดสิ่งผิด
 หักห้ามช้ากลัวนักรักดีงาม

เจ้าของสองโลกสุขถ้วนทุกหน
 จำทนจนชีวิตนั้นมีชัย
 เศร้าโศกโลกขุกเข็ญเป็นไหนไหน
 ที่ใจไม่หลงผิดคือคิดควร
 ขลาดเขลาเราชอกช้าจะกำสรวล
 ทบทวนครวญตรองไตร่เสียให้ดี
 ประพฤติดีแน่วหนักในศักดิ์ศรี
 ชีวิตอย่าทำกรรมเลวทราม
 สิ่งผิดผิดอย่ารักจงหักห้าม
 ดีงามตามติดตัวชั่วชีวิต

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๒๑)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งกล่าวว่าชีวิตของเราสามารถแก้ไขปรับปรุงได้ด้วยตัวเอง ขอให้รู้จักคิดทบทวนใคร่ครวญสิ่งถูกผิดนั้นๆ เพื่อจะได้ไม่หลงผิดทำสิ่งไม่ดีไม่งาม ผู้แต่งจึงอยากให้ทุกคนทำแต่ในสิ่งที่ดี เพราะความดีจะคุ้มครองตัวไปชั่วชีวิต หรืออีกบทที่เสนอให้ยึดมั่นในธรรมะ

วิปริต
(กลบทวิฤตสทสา)

หลงบูชาอาถรรพณ์สำคัญผิด
ประพฤติปฏิบัติใดไกล่ถ้อย
เหมือนมุ้งจะกระทำก่อปรกรรมชั่ว
เกลือกแต่ตมถมกรรมผิดทำนอง
ละธรรมคุณชอบก่อปรคุณไสย
ที่ผิดจะพะวงหลงบูชา
เอาเปลือกนอกกระพี้เป็นที่ชอบ
สมองประจักษ์ผิดคิดก่อปรการ
ไหนคุณและไหนโทษไหนโง่เขลา
ไหนเหลวไหลไหนธรรมคำชีวี
ประพฤติปฏิบัติดีมีคุณค่า
ยึดธรรมะเป็นทางสร้างชีวิต

สติคิดปฏิญาณสูญหาย
มโนมายทางผิดมิตติตรอง
มีโมหะเมามัวสิ่งเศร้าหมอง
กะต้องเปื้อนบาปตัวหยาบช้า
มละห่างหัวใจศาสนา
ธรรมถูกเมาะให้อาเหมือนสาธารณ
และประกอบกรรมใดไร้แก่นสาร
สติฐานตรองดูจะรู้ดี
ใช้ธรรมะตรองเอาอย่างถ้วนถี่
คุณะมีค่าควรชวนพินิจ
มละสิ่งหลงพาเข้าใจผิด
อย่าหลงวิปริตผิดในธรรม

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 78)

จากบทร้อยกรอง กล่าวว่า การรู้จักใช้สติไตรตรองแยกแยะว่าสิ่งไหนเป็นคุณเป็นโทษ และนำสิ่งที่ดีมาประพฤติปฏิบัติ ส่วนสิ่งที่ชั่วพืงละเว้นก็จะเป็นคนดีไม่วิปริต

การดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน อาจมีบ้างที่ต้องกระทบกระทั่งกันแต่ถ้ารู้จักนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ เช่น การยกโทษ หรือการให้อภัย เป็นต้น ก็อาจช่วยแก้ไขปัญหาหรือลดความบาดหมางขุ่นเคืองใจต่อกันได้ ดังบทร้อยกรอง

มาร
(กลบทนารายณ์ทรงเครื่อง)

อยากห่างอย่างหายจนตายจำต้อง
ล้างภพลบภาพกรรมสาปเกินแฉง

เจ็บพันจนพอแล้วหนอล้วนแห่ง
ด้นพาค่าแพงหน่ายแห่งเนิ่นนาน

ก่อนทำกรรมทณก็หนเกินหวน
ตามก่อดอกันประจัญประจาน
ล้วนสาปหลาบสิ้นมลทินหมองทั่ว
ชาตินี้ชี้หน้าหมดค่าไม่คบ
ยกโทษโยชนทางคิดห่างขอหาย
เคยซัดคิดข้งยามคลั่งยังแคลน
สูญบาปสาปบุญหมดคุณเมืมนค
ธัญฐานทานทำค่าจำคำจุน

เลิกทบลบทวนล้างผวนล้วนผลาญ
ซ้ำกลั้วชั่วกาลทณผ่านทุกภพ
ยังเกลียดเหยียดกลั้วขามกลั้วขอลบ
ภพหน้าพาหลบเก็บงอบเก็บแค้น
จำตติจิตตายห่างหายหวงแค้น
สาปดินสิ้นแดนสาปแค้นสุดคณ
เห็นหมางห่างหมดกำหนดเกื้อหนุน
สิ้นบาปสาปบุญไม่มุ่นหมดมาร

(วันเนาวิ บุญเดิน. 2540 : 56)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวว่า การทำกรรมชั่วต่าง ๆ กรรมนั้นจะตามสนองผู้ทำให้ทุกข์ทรมานเหมือนมีมารมาผจญ การยกโทษหรือรู้จักให้อภัยกันและกันตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจะทำให้จิตใจสงบ ดังนั้นจึงควรทำแต่กรรมดี เว้นกรรมชั่ว ทั้งชาตินี้และชาติหน้า และบทร้อยกรองอีกบทที่เสนอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สติคิดก่อนทำ

ครูสอน

(กลบทครอบจักรวาล)

สอนให้จำคำอยู่เป็นครูสอน
คิดทุกครั้งยังใจไว้ฝึดึด
ทั้งที่ชั่วกลั้วเวลาเราต้องทั้ง
ชักชวนใจฝึดธรรมกรรมดีชัก
บทเรียนที่ซึ้งสุขทุกข์ทุกบท
ใจของเราเท่านั้นเน้นที่ใจ
รู้ผิดชอบชั่วดีที่ควรรู้
กันเลวร้ายหมายดีเป็นทีกัน
สอนให้จำคำอยู่เป็นครูสอน
มีธรรมะกระทำกรรมดีมี

ผิดชอบก่อนกระทำกรรมถูกผิด
รักชีวิตทำดีมีตนรัก
จักเป็นสิ่งที่สอนใจให้ประจักษ์
ใครสมควรทำดีดีกว่าใคร
ไหนเล่าที่กำหนดมีบทไหน
สำคัญได้ดูเห็นเป็นสำคัญ
มันเป็นครูคอยย้ำให้จำมัน
ดีเท่านั้นชักนำก่อกรรมดี
ที่สั่งวรดีชั่วทั่วทุกที่
ชูชีวีล้ำเลิศควรเชิดชู

(วันเนาวิ บุญเดิน. 2540 : 23)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งกล่าวว่า การจะทำสิ่งใดก็ตามต้องรู้จักใช้สติคิดไตร่ตรองทุกครั้ง การรู้จักใช้สติคิดจะทำให้รู้ผิดชอบชั่วดีในสิ่งที่จะกระทำ ดังนั้นถ้าเรารู้จักใช้สติเตือนตนไว้เสมอ ก็จะเป็นเหมือนธรรมะส่องทางให้ทำแต่กรรมดีละเว้นกรรมชั่ว

และอีกบทที่แสดงให้เห็นคุณค่าของการทำดี

ความดีคือความดี
(กลบทเลื้อยอ่อนเลื้อย)

ทำไว้บ้างทางดีมีไว้บ้าง
ทำแต่ชั่วกลัวเขลาเอาแต่ใจ
ใครหลงคำอำนาจมาดหลงผิด
หลงตัวกรรมต่ำช้าว่าตัวงาม
ยังป้องกันพ้นผิดคิดป้องกัน
หลงความชั่วกลัวทรมตามความเคย
ไม่ใคร่สวนครวญใครไต่ถาม
เคยหัวเราะเยาะอย่าคำหัวใคร
อย่าให้สายคลายเขลาเอาให้ห่าง
ยึดทางดีที่เห็นเป็นทางธรรม

เดินอยู่ข้างทางดีมีอยู่ใกล้
ถึงตายไปใช้พิชิตตายตาม
ต้องตรองจิตคิดใคร่ใคร่ตรองตาม
ที่เลวทรมตามใจไม่เลวเลย
ชั่วยังหัดตัดกรรมกรรมยังเจย
หลงขึ้นเขยเลยหลงตรงขึ้นใจ
ส่วนที่งามความดีมีที่ไหน
พลังเมื่อใดได้ตรึกนึกเมื่อนั้น
อย่าคิดจนหนทางอย่างคิดสั้น
ความดีมีนั้นคงตรงดงาม

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๒๘)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวว่า ความดีนั้นคงทนแม้ตายก็ยังมีคนระลึกถึง แต่ถ้าทำชั่ว กรรมที่ก่อไว้ก็จะส่งผลกระทบตามสนองผู้ทำเช่นเดียวกัน

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาทางศาสนาดังกล่าว ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดในด้านการใช้ธรรมะของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะเรื่อง บาปบุญ การใช้สติ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต

บทร้อยกรองเรื่อง “ร้อยทราญ” ส่วนหนึ่งมุ่งเสนอแนวคิดทางปรัชญาชีวิตในด้านการมองโลก มนุษย์ และสังคม เพื่อนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้แก้ปัญหาและอุปสรรค อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

3.2.1 การเข้าใจชีวิต

ก็เหมือนใครใคร
(กลบทพวงกุศันแก้ว)

ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใครหมด
เหมือนใครที่ชีวิตถูกทิศทาง
ความเป็นอยู่ทั่วไปเหมือนใครเขา
มากมีเพื่อนเหมือนใครในโลกา

สร้างกำสรดแก่ใครไม่เคยสร้าง
และอยู่อย่างใครที่มีเมตตา
มีหงอยเหงาเหมือนใครที่ในหล้า
มีขลาดกล้าเหมือนใครที่ไพบูลย์

ฉันก็เป็นเช่นใครในโลก
 ใครก็มีที่ทำกรรมชั่วดี
 มีโกรธเกลียดอย่างใครเขาไม่ผิด
 ใครฉลาดใครเขารู้เท่าทัน
 เมื่อใครใครไม่ผูกผิดแตกต่าง
 อย่าเศร้าใจใครมาปายราติน

มีสุขโศกเหมือนใครในทุกที่
 ทุกอย่างนี้เหมือนใครไม่ต่างกัน
 มีความคิดเหมือนใครไม่ผูกผัน
 ต่างเหมือนฉันเหมือนใครในแผ่นดิน
 แม้มีบ้างใครเขาเฝ้าตณิน
 ให้ซาชินทุกทางอย่างไรใคร

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๗)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวว่า คนที่เข้าใจตนเอง รู้ข้อดีข้อเสียของตน ถ้าถูกตำหนิหรือถูกใส่ร้ายป้ายสีก็ไม่เศร้าเสียใจ เพราะทุกสิ่งเป็นเรื่องธรรมดาของโลกที่สามารถเกิดขึ้นได้กับปุถุชนทุกคน และอีกบทที่เสนอแนวคิดในการมองชีวิตอย่างเข้าใจ

อย่าร้องไห้
 (กลบทโศกนาฏกุล)

สายน้ำไหลไม่ทวนหวนคืนหลัง
 เหมือนเวลาผ่านไป
 เมื่ออย่างเท่าก้าวผิดได้คิดยัง
 หากไตร่ตรองต้องลิดพิชราวรรณ
 เก็บความชื่นคืนมาไม่ว่าวัน
 เรื่องไหนผิดจิตหมองตริตรองดู
 ผ่านไปบ้างหมองมองอย่างร้องไห้
 ชีวิตมีที่หวังได้ร้อง

เกินคิดรังหันทวนทวนใจ
 จะคิดไปว่าย้อนเป็นก่อนกาล
 ไม่พลาดพลั้งเหมือนก่อนย้อนรำจวน
 เรื่องไหนผ่านชอบผิดคิดเป็นครู
 ที่เลี้ยวจวนเรื่องไหนไม่หลุด
 ได้รับรู้ชอบผิดคิดไตร่ตรอง
 ร้องจะได้อะไรกลบมาลบหมอง
 มีรุ่งทองสักครั้งได้ตั้งคิด

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๖๙)

จากบทร้อยกรอง ผู้แต่งแสดงทัศนะว่าเมื่อทำผิดแล้วก็ขอให้แล้วไป หันกลับมาเริ่มต้นใหม่ให้ดีขึ้น การร้องไห้ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาแต่อย่างใด แต่การรู้จักยังคิดไตร่ตรองสิ่งที่ผิดเพื่อใช้เป็นครูสอนไม่ให้พลาดพลั้งทำผิดอีกจะทำให้ชีวิตมีความหวัง

3.2.2 การมีความหวังในชีวิต

รอร่ายบัร้ง
(กลบทอินทาทิกร)

ถึงชีพจะระทมขมขื่นบ้าง
มิยอมจะระทมหมดเรี่ยวแรง
สู้พายุมรสุมสร้างทางสายใหม่
มูมานะประจันอันตราย
ฝ่าอุปสรรคสรรพรับคำทำ
พิชิตผจญทนต์อันคุกคาม
เชิญเกิดประดากัยในพิภพ
เพราะมันจะตระหงางความคิด
ถึงชีพจะระทมขมขื่นบ้าง
จะรอร่ายบัร้งรุ่งริ้ว

ไม่ปล่อยปละละวางความเข้มแข็ง
ให้ชีพแกร่งฝ่ากรรมบั้นทำลาย
สายที่ลู่เส้นชัยสมใจหมาย
กว่าสุดท้ายชีวิตมิดิตคร้าม
ผู้ใดจะหาญกล้ามาคิดหยาม
กว่าพบความโชคดีในชีวิต
ไม่เคยจะสยบในดวงจิต
พ่ายแพ้พิษปราศัยจึงไม่มี
ยังคิดจะเสริมสร้างทางศักดิ์ศรี
รอวันที่พบประสบชัย

(วันเนาวัน ยูเด็น. 2540 : 74)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวว่า แม้ชีวิตจะมีทุกข์ระทมขมขื่น แต่ถ้ามุ่งมั่นที่จะต่อสู้อุปสรรคอย่างไม่ย่อท้อ สักวันก็จะพบกับความสำเร็จดังที่หวังไว้

3.2.3 ความมีน้ำใจที่ติงามต่อกัน

การสร้างไมตรีและมีน้ำใจให้แก่กันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ดังบท ร้อยกรอง

น้ำใจ
(กลบทสารถิชากรถ)

ดอกไม้หอมหอมบอกเพียงดอกไม้
จิตเตือนใจให้ละทิ้งซึ่งคิดเตือน
เย็นขึ้นยิ่งสิ่งใดไหนเย็นขึ้น
หวานใดล้ำค่าหวานเกินหวานใด
หวังฟ้าพรารดาวช่วงกลางหวังฟ้า
ชอกช้ากลบเลือนเพื่อนชอกช้า
มีเพื่อนพ้องแสนดีมากมีเพื่อน
ความคิดก่อการบุญอุ่นความคิด

ไม่เหมือนหอมน้ำใจหอมไม่เหมือน
น้ำใจของผองเพื่อนเตือนน้ำใจ
สดใสอื่นไหนเปรียบเทียบสดใส
หวานล้ำมิตรชิดใกล้ให้หวานล้ำ
ดื่มด่ำสายธาราพาดดื่มด่ำ
มวลมิตรนำสุขล้วนจากมวลมิตร
สิ่งผิดเตือนให้พราวจากสิ่งผิด
ช่วยรอนร่ายหมายมิตรช่วยรอน

ปลอบขวัญรีนขึ้นจิตมิตรปลอบขวัญ
ทุกข์ร้อนหายกลายสุขไร้ทุกข์ร้อน

ถ่ายทอดนทนต์ทุกข์ท้อก็ถ่ายทอด
น้ำใจเพื่อนเหมือนพรพรมน้ำใจ

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 27)

ในบทนี้ ผู้แต่งให้ทัศนะว่าน้ำใจของมิตรสหายที่หยิบยื่นให้แก่กัน สดใสและหอมหวาน
เกินจะเปรียบกับสิ่งใด เหมือนน้ำที่มาปะพรมให้ชุ่มเย็น และปิดเป้าความทุกข์ร้อนต่างๆ ออกไปได้
หรืออีกบทที่เสนอแนวคิดในลักษณะเดียวกัน

ดอกหญ้าเหนือภู (กลอักษรนกนางพิก)

ภูเสียดยอดเสียดขึ้นเบียดฟ้า
ไปรยน้ำพร่างพร่างน้ำขึ้นน้ำเย็น
เป็นผืนน้อยน้อยผู้เขาสูเชิด
จึงงามเด่นเด่นงามทุกยามไป
ผู้เกื้อหนุนหนุนเกื้อเอื้อผู้น้อย
หนุนผู้น้อยน้อยผู้เชิดชูตน
จงเด่นสูงสูงเด่นเช่นภูผา
เพื่อคนทุกข์ทุกคนผ่านพ้นภัย
ผู้สูงศักดิ์ศักดิ์สูงเกินผู้หงส์
ดูแต่หญ้าหญ้าแต่แค่เชิดชู
มีน้อยผู้ผู้พลอยสูงส่ง
จงรักเขาเขารักประจักษ์มา

ชูดอกหญ้าหญ้าดอกออกงามเด่น
สร้างภาพเห็นเห็นภาพเอิบอาบใจ
แต่หญ้าเกิดเกิดหญ้าเหนือผาใหญ่
รับรู้ได้รับรู้แก่ผู้คน
ใจใส่คอยคอยใส่ใจทุกคน
ที่ทุกข์ทนทนทุกข์กลับสุขใจ
เอื้อสุภาพพาสุขทุกสมัย
โดดเด่นได้ได้เด่นดังเช่นภู
ถ้าต่ำลงลงต่ำทำอดสู
ยังรับรู้รับรู้งามจับตา
แม้เอื้อจงจงเอื้อเกื้อบรรณา
ดังดอกหญ้าหญ้าดอกออกบนภู

(วันเนาวิ ยูเด็น. 2540 : 87 , 102)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งเสนอทัศนะว่าผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีฐานะดีกว่าควรรู้จักอุดหนุน
เกื้อกูลผู้ที่ด้อยกว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในสังคมจะทำให้สังคมสงบสุข

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาในบทร้อยกรองเรื่อง “ร้อยทราย” ของ วันเนาวิ
ยูเด็น สรุปได้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา ผู้แต่งเสนอแนวคิดให้คนในสังคมนำหลักธรรมคำสอนของพระ
พุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเรื่องการทำดี ละเว้นทำชั่ว การพึ่งตน
เอง และการมีความเมตตากรุณา สังคมก็จะสุขสงบ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต ผู้แต่งเสนอว่าถ้า

คนในสังคมเข้าใจตนเอง ไม่โทษสังคมและผู้อื่น พยายามแก้ไขปัญหาที่ตนเองก่อน โดยใช้ธรรมะนำทาง ก็จะสามารถพ้นผ่านอุปสรรคและพบและพบกับความสมหวัง

4. แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของโลก และมีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ มากมาย ธรรมชาติช่วยในการดำรงชีพ เป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสรรพสัตว์ และที่สำคัญคือ ธรรมชาติเป็นแหล่งผ่อนคลายจิตใจของมนุษย์ ดังนั้นผู้แต่งจึงมุ่งให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของธรรมชาติไว้ดังนี้

เสียงที่กล่อมป่า

(กลอักษรม้าลำพอง แบบศิริวิบุลกิตติ์)

หวานเสียงก้องนกร้องก้องเสียงหวาน	เสียงขับขานกังวานขานขับเสียง
สำเนียงกู่หากู่สำเนียง	ดนตรีเพียงซ้องเสียงเพียงดนตรี
ร้องจอนจแซ้งแซ้งจ้องร้อง	มี้องก้องป่าร้องก้องยิ่งมี
มีคณาบรรดาคณามี	ระบายสีปามีสีระบาย
ผกโผผินถาบินผินโผผก	หลายหลากนกเกาะกนกนกหลากหลาย
รายเรียงอยู่ชั้นค้อยู่เรียงราย	ไยไยร้ายไยร้ายไยไย
แซ่เสียงซ้องร่าร้องซ้องเสียงแซ่	ไหลหลงแด่จำนงแด่หลงไหล
ไพเราะพรมเสียงมีมีพรมไพเราะ	ยืนยังไปจั้งไปยังยืน
ชั้นค้อยู่ร่อนร้องก้องค้อยู่ชั้น	ขึ้นกับกลีบกล่อมวันกลีบกับขึ้น
คืนวันมีชีวันมีวันคืน	พรไพเราะน้ำขึ้นรินไพเราะ

(วันเนา ยูเด็น. 2540 : 81 , 96)

ในบทนี้ ผู้แต่งเสนอแนวคิดที่ ความงามและความรื่นรมย์ของธรรมชาติทำให้ป่าสดใสมีชีวิตชีวา มนุษย์ใช้ธรรมชาติเหล่านี้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่มีคุณค่าแก่ชีวิต

หรืออีกบท เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสวยงามของธรรมชาติที่สร้างสรรค์ได้อย่างวิจิตรงดงาม เป็นสิ่งประดับคู่กับโลก

สิ่งที่โลกสร้าง

(กลอักษรถอยหลังเข้าคลอง)

หวานแสงดาวพร่างพร่างสว่างหา	หาสว่างพร่างพร่างดาวแสนหวาน
พราวแพรวมานานดาวพราวตระการ	ตระการพราวดาวนานแพรวพราว

สายรุ้งพาดสดแสงโชนฟ้าโพ้น
 ระบายพรายระบายสีสีนรราย
 ประดับคั่นวันรมย์ณมกลิ่นขึ้น
 อบอวลกลิ่นกับผกาณนัย
 ป่วนปั่นคลิ่นครินคั่นครันสนั่นครัน
 ทางที่ถูกล้วนสร้างอย่างสมควร
 สร้างสรรโลกกับกลป้อนันต์นับ
 ควรที่จัดสารพัดอย่างจัดวาง

โพ้นฟ้าโชนแสงสดพาดรุ้งสาย
 รายเรสีลีระบายพรายระบาย
 ขึ้นกลิ่นณมรมย์ขึ้นคั่นประดับ
 นับคณภาพกากับกลิ่นอบอวล
 ครันสนั่นครันครินคลิ่นปั่นป่วน
 สมควรอย่างสร้างล้วนถูกที่ทาง
 นับอนันต์กลปกับโลกสรรสร้าง
 วางจัดอย่างสารพัดจัดที่ควร

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๘๓ , ๙๘)

ในบทนี้ ผู้แต่งกล่าวถึงความงามที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นแสงดาวบนท้องฟ้าที่
 สาดแสงระยิบระยับ หรือสายรุ้งที่ระบายพาดอยู่บนขอบฟ้า หรือแม้กระทั่งความหอมจากมวลดอกไม้ที่
 ส่งกลิ่นหอมอบอวลสร้างความรื่นรมย์แก่รอบข้าง สิ่งต่างๆเหล่านี้ธรรมชาติได้สร้างมานานแล้วอย่าง
 สมดุล

และอีกบทหนึ่งที่เสนอแนวคิดในลักษณะเดียวกัน

ฝีมือของธรรมชาติ
 (กลอักษรเมขลาโยนแก้ว)

ปูยเมฆฟุ้งทอฟ้าทาทาพัน
 กลุ่มไหมพรมถ่มมาเป็นลานไกล
 แถวทิวรุ้งฟุ้งสายมาป้ายเมฆ
 ลีบลิ้วแรแพรสายเป็นรายริ้ว
 ย่านยาวสวยด้วยมณีอาบสีฟ้า
 ห่องหวาฟุ้งก่องเก็จก่อเพชรพราว
 แผ่นฟ้าเห็นเด่นงามตามธรรมชาติ
 แหล่งหล้าจึงซึ่งสวยด้วยมนตรา
 แผ่นดินนี้มีใครไหนสรรค์สร้าง
 ถวิลไม่ได้แม้แต่ศิลปิน

ทาพันอันนวลนุ่มด้วยกลุ่มไหม
 ลานไกลไฉไลบุบแนวเกิดแถวทิว
 ป้ายเมฆเสกมนต์ทิพย์ไกลลิบลิ้ว
 รายริ้วหวิวไหวหวานโปรยย่านยาว
 สีฟ้าทาเก็จก่องทั่วท้องหวา
 เพชรพราวขาวคลุ้มคลี่ที่แผ่นฟ้า
 ธรรมชาติอาจเสกสรรค์ปั้นแหล่งหล้า
 มนตรายาหัวใจให้แผ่นดิน
 สรรค์สร้างอย่างธรรมชาติมีอาจถวิล
 ศิลปินสิ้นฝีมือคือถือทำ

(วันเนา ๒๕๔๐ : ๙๒ , ๑๐๗)

บทร้อยกรองดังกล่าว ผู้แต่งกล่าวถึง ธรรมชาติว่าได้สรรค์สร้างก้อนเมฆให้เหมือนกลุ่มไหมพรม
 ที่อ่อนนุ่ม สร้างทิวแถวสีรุ้งเป็นราวแพรสายรายริ้ว ตลอดจนระบายสีห้วงหวาเป็นสีฟ้าและแต่งแต้มดวง

ดาวกว๊วับประดับคู่ท้องฟ้า ทั้งหมดล้วนเป็นฝีมือจากธรรมชาติที่สร้างไว้ติดตรึงคู่โลกไปตลอด และยากที่ศิลปินใดจะมาเทียบฝีมือได้

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ สรุปได้ดังนี้

ธรรมชาติให้ประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในโลก มนุษย์ใช้ธรรมชาติในการดำรงชีวิต เป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ธรรมชาติสวยงามและมีคุณค่าต่อโลกเกินกว่ามนุษย์จะสร้างได้

บทที่ 4

บทสรุป

การวิเคราะห์บทร้อยกรองเรื่อง “รอยทราย” ของวันเนา อยู่นั้น ในด้านเนื้อหา และแนวคิด ปรากฏผลดังนี้

1. ด้านเนื้อหาของบทร้อยกรอง ผู้แต่งกล่าวถึงกลุ่มเนื้อหาแบ่งได้ 7 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก กล่าวถึง ความหมายของความรัก ความทุกข์และความสุขที่เกิดความรัก คุณค่าแห่งรัก โดยเน้นความรักในวัยหนุ่มสาว

1.2 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมคำสอน ความเชื่อ กล่าวถึง การยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆ ตลอดจนการเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาและครูบาอาจารย์ ก็สามารถใช้เป็นแนวทางที่ทำให้ทุกคนประสบความสำเร็จในชีวิตได้เช่นกัน ในทางตรงกันข้ามผู้ใดไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ก็ย่อมได้รับผลของการกระทำนั้นๆ ซึ่งไม่ใช่เรื่องของโชคชะตาแต่อย่างใด ส่วนความเชื่อนั้น กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับบุญกรรมที่ทำไว้แต่ชาติปางก่อนว่าจะส่งผลให้ในชาตินี้ ดังนั้นชาตินี้จึงควรทำดีเพื่อว่าชาติหน้าจะได้พบแต่สิ่งที่ดีๆ และมีแต่ความสุข

1.3 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ กล่าวถึง คุณค่าของธรรมชาติว่าเป็นแหล่งพักผ่อนอาศัยของมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ธรรมชาติสร้างโลกให้สวยงามและสดชื่นรื่นรมย์ ยากที่ศิลปินใดจะเทียบฝีมือได้

1.4 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม กล่าวถึงค่านิยมผิดๆ ของคนในสังคมปัจจุบัน ที่ยกย่องคนชั่ว เหยียดหยามคนดี ทำให้คนดีเกิดความท้อแท้ แต่ถ้าผู้ใดเป็นนักสู้ชีวิต รู้จักตั้งความหวังและพยายามฟันฝ่าอุปสรรคไปให้ได้ก็จะพบกับความสำเร็จในชีวิต ส่วนเรื่องส่วนรวม ทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศชาติ ถ้าแตกความสามัคคีหรือเป็นไส้ศึกให้ชาติอื่น บ้านเมืองเราก็จะเหมือนอดีตที่เคยเสียบ้านเมืองมาแล้ว

1.5 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับมิตรสหาย กล่าวถึง ความหมายและคุณค่าของ “มิตร” ว่าเป็นผู้รู้ใจให้กำลังใจและช่วยเหลือยามทุกข์ยากให้ความอบอุ่นเหมือนแสงอาทิตย์ ส่วนความสัมพันธ์ของมิตรนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าเหนือสิ่งอื่นใด หากต้องสิ้นสุดสัมพันธ์ลงไปด้วยเหตุใดก็ตามนับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายยิ่งนัก ควรทะนุถนอมมิตรภาพไว้ให้ยืนนาน

1.6 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญา กล่าวถึง ปรัชญาในการดำเนินชีวิตโดยการรู้จักตนเอง การทำให้ปกติธรรมดาเหมือนคนทั่วไปก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การมองโลกในแง่ดี และการรู้จักต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ ก็จะพบกับความสมหวังในที่สุด

1.7 กลุ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญสดุดี กล่าวถึง การสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อพลสกนิกรโดยการแสดงความจงรักภักดี และถวายพระพรให้พระองค์ทรงพระเจริญยิ่งยืนนานในวันเฉลิมพระชนมพรรษา นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้กล่าวสดุดีพระคุณครูที่ได้อบรมสั่งสอนความรู้ต่างๆ แก่ศิษย์เพื่อนำไปประกอบอาชีพ ศิษย์จึงต้องระลึกถึงพระคุณของท่านอยู่เสมอ

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มบทร้อยกรองที่แสดงเฉพาะกลวิธีการประพันธ์ เป็นการแสดงความสามารถทางด้านการประพันธ์กลบทต่างๆ ที่แต่งยากเพราะมีข้อบัญญัติซับซ้อนจึงมิได้มุ่งเน้นเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

2.ด้านแนวคิดของบทร้อยกรอง ผู้แต่งเสนอแนวคิด 4 แนวคิดดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรัก ผู้แต่งได้แสดงแนวคิดว่า ความรักในวัยหนุ่มสาวมักไม่ยั่งยืน เพราะรักอย่างขาดสติใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ความรักความรักจึงก่อให้เกิดความทุกข์และการทำลายมากกว่าความสุขและการสร้างสรรค์ ผู้แต่งขอให้รักอย่างมีสติเพราะความรักมีคุณค่า แต่ความหลงทำให้ถูกเหยียดหยามและสิ้นศักดิ์ศรี

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสังคม ผู้แต่งได้แสดงแนวคิดว่า วิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมของการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันขาดความยุติธรรม มองข้ามคุณค่าของคนทำดีหรือทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม จึงทำให้คนทำดีเกิดความท้อแท้สิ้นหวังแต่ก็ต้องมีชีวิตรอดอยู่อย่างจำทน ส่วนทางออกในการแก้ปัญหา นั้น ผู้แต่งเสนอแนวคิดว่า ขอเพียงทุกคนไม่ท้อแท้สิ้นหวัง และพร้อมที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้อย่างเข้มแข็งก็ย่อมมีทางออก สามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้และพบกับความสุขสมหวัง นอกจากนี้การรู้จักเลือกคบมิตร และการรู้จักนำคำสั่งสอนของบิดามารดาและครูบาอาจารย์มาปฏิบัติก็สามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาก็ได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศาสนาและปรัชญาชีวิต ผู้แต่งแสดงแนวคิดว่า คนในสังคมควรนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะเรื่องการทำดี ละเว้นทำชั่ว การพึ่งตนเอง และการมีความเมตตากรุณาจะทำให้สังคมสงบสุข ถ้าคนในสังคมเข้าใจตนเอง ไม่โทษสังคมและผู้อื่นพยายามแก้ไขปัญหที่ตนเองก่อขึ้น โดยใช้ธรรมะนำทางก็จะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคและพบกับความสุขสมหวังได้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ ผู้แต่งตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของธรรมชาติที่มีต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในโลก มนุษย์ใช้ธรรมชาติในการดำรงชีวิต เป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ธรรมชาติสวยงามและมีคุณค่าต่อโลกเกินกว่ามนุษย์จะสร้างได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2517). *วรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จินดาศิริ เทียมเดช. (2524). *วิเคราะห์ร้อยกรองของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อัดสำเนา
- เจตนา นาควัชร. (2514). *วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แจ่มจิต สุระเดช. (2531). *ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตในช่วง พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2528*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก อัดสำเนา
- เชษฐา จักรไชย. (2535). *วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสุรพล สมบัติเจริญ*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ถ่ายเอกสาร
- ทองพูล ทองน้อย. (2539). *วิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถ่ายเอกสาร.
- ธนิต เพ็ญชาลี. (2534). *วิเคราะห์ร้อยกรองของคมทวน คັນธุ*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ถ่ายเอกสาร.
- ธวัช ปุณโณทก. (2527). *แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2538). *เอกสารประกอบการสอนวิชาวรรณกรรมวิจารณ์*. มหาสารคาม : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นศินี วิฑูรีระศาสนต์. (2519). *วิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน*. กรุงเทพฯ : สยามวรรณกรรม.
- นิศาชล ลาตรา. (2542). *แนวคิดและภาพสะท้อนทางสังคมจากร้อยกรองร่วมสมัย ในหนังสือพิมพ์ มติชนสุดสัปดาห์ช่วง พ.ศ. 2531 – 2540*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- เพ็ญพักตร์ สูงสุมาลย์. (2544). *วิเคราะห์ร้อยกรองของไพรวรินทร์ ขาวงาม*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูรย์ สิงห์แฉ่ม. (2534). *วิเคราะห์ร้อยกรองของจินตนา ปิ่นเฉลียว*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถ่ายเอกสาร.

- ประภาพรรณ บุตรศรี. (2541). วิเคราะห์บทร้อยกรองราชสดุดี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ในวาระเสด็จสวรรคต. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถ่ายเอกสาร.
- รัฐจวน อินทรกำแหง. (2521). *วรรณกรรมวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์
- วันเนา ยูเด็น. (2540). *รอยทราย*. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2531). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมเกียรติ สุขรัตน์. (2530). วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของบทร้อยกรองที่ดีพิมพ์ในนิตยสาร ช่วง
พ.ศ. 2526—2530. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ บุตรกำฟ้า. (2541). วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองในวารสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ช่วง
พ.ศ. 2531—2537. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สมพร มั่นตะสูตร. (2525). *วรรณกรรมไทยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : พีระพัฒนา.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2534). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร.
- สินธุ์ชัย สุขสว่าง. (2520). วิเคราะห์วรรณกรรมของจำง แซ่ตั้ง. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อัดสำเนา
- สุขกมล รัตนสุภา. (2536). วิเคราะห์ร้อยกรองของ ศิวกานต์ ปทุมสูติ. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.
(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ถ่ายเอกสาร
- สุจิตรา คุปตารักษ์. (2526). วิเคราะห์บทร้อยกรองของ “นายผี”. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.
(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
อัดสำเนา
- อาร์นิดา พุ่มน. (2533). “เอกลักษณ์ใหม่ร้อยกรองร่วมสมัยของไทย คือ ดนตรีแห่งอารมณ์ของ
ยุคสมัย,” *ภาษาและวรรณคดีไทย*. 7(13) : 80-88 ; ธันวาคม.

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นายกันตพงษ์ เขมच्चวัล (นายทรงศักดิ์ เส็งห์)
เกิด	20 กันยายน 2519
สถานที่เกิด	เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	427 / 166 ถนนสีลม แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร 10500
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดดิศสงสาราม สังกัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
2537	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนวัดสังเวช กรมสามัญศึกษา
2541	คบ. (ภาษาไทย) จาก สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
2546	กศ.ม. (ภาษาไทย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร